

Civilno societetako monitoring reporto pala e
nacionalne strategiake implementacia
pala e Romengi jekhipa, inkluzia thaj participacia
[ande Espania](#)

Civilno societetako monitoring reporto pala e nacionalne strategiake implementacia pala e Romengi jekhipa, inkluzia thaj participacia ande Espania

O reporto kerdas o Romano Civilno Monitor koalicia ande Espania, kaj o sherutno sas Asociación Nacional Presencia Gitana (ANPG), Federación de Asociaciones Gitanas de Cataluña (FAGIC), thaj Plataforma Khetane del Movimiento Asociativo Gitano del Estado Español (PK).

E reporteski translacia kerdas: Melinda Vajda Ferkovicsné.

O reporto kerdilas perdal e „Preparaciaki Akcia- Roma Civilno Monitoring- Te zoraren e romani thaj pro-romani civilno societetako butji thaj participacia ande hakajengo monitoring thaj kontrolipe” so kerdas ande konzorcio e Demokraciaki Institucia ko Centralno Europutni Univerziteta (DI/CEU) thaj e Europutne Romane Grassroot Organizaciengo Networko (ERGO Network), o Fundación Secretariado Gitano (FSG) thaj e Europutne Romane Hakajengo Centro (ERRC). O financialne zhutipe avle kathar e Europutni Komisiake Generalno Direktorato vash Justicia thaj Protekcia e Konzumenturengi (DG Just) perdal o kontrakto JUST/2020/RPAA/PR/EGUA/0095.

Ando reporto le ekspertonge dikhipa naj sakana egalno e konzorcioke vaj e Europutni Komisiake dikhipenca, anda kadi naj len respozibiliteta sar labjaren le informacii.

Kontento

EGZEKUTIVNO KIDIPE	5
ANGLUNE LAVA	7
1. NRSF IMPLEMENTACIA	10
1.1. E IMPLEMENTACIAKE MAJ VASNE BUTJA THAJ IMPAKTO	10
1.1.1. Paruvipe ando NRSF	11
1.1.2. Progreso ande implementacia	11
1.1.3. E monitoringesko efektiviipe	13
1.1.4. Datengo kidipe	13
1.2. NRSF sinergia domestikane thaj EU akcienca	14
1.2.2. Ande harmonia e EU akcienca	15
1.2.3. Lasharipe e problemenge kathar e palune evaluacii	15
1.3. Romani participacia ande implementacia thaj monitoring	17
1.3.1. Involvemento e Romane CSO-enge ande implementacia	17
1.3.2. Roma ande publikane institucie save implementirinen o NRSF	17
1.3.3. Romani participacia ando monitoring thaj evaluacia	18
2. REVIZIA PAL TEMATIKANE AREA	19
2.1. Maripe mamuj anticiganizmo thaj diskriminacia	19
2.2. Edukacia	23
2.3. Butji	30
2.4. Sastipe	34
2.5. Beshipe, esencialne servizura, thaj environmentalno chachipe/justicia	35
2.6. Socialno protekcia	37
2.7. Socialne servizura	39
2.8. Chavorengi protekcia	40
2.9. Promocia (pal o zhanipe) e Romane arteski, kulturaki thaj historiaki	41
3. FOKUSI PE MAJ VASNE PROBLEMI SAVE AFEKTISAREN E ROMEN	44
3.1. Kontinuiteto kathar e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo	44
3.2. Kritikano analiza pal e Nacionalno Romano Konsilosko efektiviipe (CEPG)	47
3.3. Shkolaki segregacia e Romane studentengi	49
4. LABJARIFE E EU FUNDENGE INSTRUMENTENGE	55
4.1. Kondicii vash EU fundurengi implementacia vash o Romano egalipe	55
4.2. Romani civilno societeta ande EU fundengi implementacia	57
KONKLUZII THAJ REKOMENDACII	60
REFERENCII	63

Xurde lava

AGE	Espaniaki Nacionalno Generalno Administracia
ANPG	<i>Asociación Nacional Presencia Gitana</i>
BOE	Espanikano Oficialno Lil
CCAA	Espanikane Autonome Regii
CEDRE	Konsilo vash o Xosipe e Rasistikani vaj Ethnikani Diskriminaciake
CEPG	Nacionalno Rekomendaciengo Romano Konsilo
COE	Europako Konsilo
CSO(s)	Civilno Societetako Organizacia (i)
EC	Europaki Komisia
ECRI	Europaki Komisia mamuj Rasizmo thaj Intoleranso
EU	Europaki Unia
EURSF	EU Roma Strategiako Frameworko vash Egalipe, Inkluzia thaj Participacia 2020-2030
FAGIC	<i>Federación de Asociaciones Gitanas de Cataluña</i>
FRA	EU Agencia vash Fundamentalne Hakaja
FSG	<i>Fundación Secretariado Gitano</i>
MDSA	Ministro e Socialne Hakajengo thaj 2030 Agenda
MDSCA	Ministro e Socialne Hakajengo, Konsumo thaj 2030 Agenda
MSCBS	Ministro e Sastipesko, Konsumesko thaj Socialne Zhutipesko
MSSSI	Ministro e Sastipesko, Socialne Servizengo thaj Egalitetako
NRCP	Nacionalno Romano Kontakt Punkto
NRIS	Nacionalno Roma Integraciaki Strategia ande Espania 2012-2020
NRSF	Nacionalno Strategia vash Romano Egalipe, Inkluzia thaj Participacia 2021-2030
PK	<i>Plataforma Khetane del Movimiento Asociativo Gitano del Estado Español</i>
RCM	Romano Civilno Monitoro

Egzekutivno kidipe

O Nacionalno Romano Strategiako Frameworko (NRSF) kerdas jekh vasho referenciako punkto te kerel advokacia vash egalipe, inkluzia thaj participacia. Vasne butja si e integracia e anti-diskriminaciake mesurmentenge- sar o akanutno paruvipe ko Penalno Hakaj- thaj e inkorporacia e Romani historiake thaj kulturake ande edukaciaki kurikula, so sikaven politikalno thaj institucionalno akseptaripe e Romane hakajenge. Ama e implementacia na sas lashi vash e decentralne kompetencii, limitime koordinacia mashkar centralno govermentipe thaj Autonomiake Komunitetura, thaj e bari dependenca pe ad hoc civilno societateke iniciativura. Signifikantno kovlipe si ande kolekcia e datengo, stabilno alosaripe e resursengo, thaj lungu-vramako politikano zhutipe, save phararen o transformativno potencialo e strategiako.

E palutne evaluacie thaj konkluzie sikaven diferencia mashkar e ambiciozno objektivura save si thodine ando NRSF thaj e praktikane rezultatura save si resle. O reporto sikavel kaj, ke o fremo reslas te legitimisarel e Romane problemi ande hakajengi agenda, lesko chachutno impakto si pharardo kathar e fragmentime implementacia, na-dosta mehanizmura vash o monitorisaripe thaj e diferencia ande akantobiliteta- faktora save phararen o akceso ko beshipe, edukacia, butji thaj sastipe e Romani populaciake. Naj koordinacia e Nacionalne Instituciasa vash Statistika (INE) so maj feder phararel o progreso, ke e Romengi self-identifikacia-pal soste ramosarde ando 2023-2026 operativno plano- inke ande planiripe si thaj but mol pe jekh politikano decizia thaj tehnikalno konsenzo.

NRSF Implementacia

Ande NRSF-eski evolucia but lasharipe si, sar e adoptacia e Operacionalne Planeske vash 2023-2026, o zuraripe e interseksionalne dikhipeske te maren pen mamuj but-diskriminacia thaj e introdukcia e kvantifikalne objektivienge ande kritikalne area. O progreso ashel vi mashkar e regii vash e decentralizacia e Espaniake thaj resorsenge. O reporto rekomendisarel maj bari inter-administraciaki koordinacia, baro monitoring framework thaj jekh stabilno, budzheto te paraven o NRSF kathar politikano zhutipe ko efektivno lungu vramako hakajengo rezultato.

Revizia pal e themeski situacia perdal area

Maripe mamuj anticiganizmo thaj diskriminacia: Vi te kerde formalno inkorporacia e anti-Romani diskriminaciake sar centralno parto, konkretne mesurmentura na kerde vash na adekvatno monitoring thaj ke na sas komprehensivne publikane hakaja. Vi te si pozitivne hakaja sar o akseptaripe e anti-Roma xojake kriminalenge, lengo impakto na sas zuralo vash e kovli implementacia thaj ke but dependantne si pe intervencii.

Edukacia: Si variso progreso ande kurikulako paruvipe thaj ando treningo e sitjarengo pal Romani historia thaj kultura. Ama vi akana si pharipe- sar baro numero e segregaciake, cikno edukaciako resipe thaj na adekvatne zhutipeske mehanizmura-so na mukhen, phararen e Romane studentengi inkluzia.

Butji: Maj baro budzheto pomozhindas te lasharen e butjake iniciativura, so e civilne organizacii kerde. Ama chache Roma-spezifkne data naj thaj naj themeske startegii save phararen te dikhen sar barjol e Romengo numero ande butji.

Sastipe: E integraciako dikhipes so shude ande sastipesko sektoro, pozitivne butja sikaven, save keren o fokusi pe klinikalno grizhipes thaj ke maj buxle socialne faktora e sastipeske. E chache lasharipes relacia keren kaver lasharipenca ande kaver sektora, thaj naj inke comprehensivne data kathar o Nacionalno Statistikako Rodipes.

Beshipes thaj esencialne servizura: O akceso ke dignitetako beshipes si vi akana kritikalno pharipes, so si maj baro kathar e perzistento diskriminacia thaj ke naj lashe targetime, lashe finansirime programura. Vi te si implementirime regionalne mesurmentura, but Romane familii beshen but zhene, mashkar bi lashe kondicii thaj ande energiako choripes.

Socialno protekcia: Baro numero si vi akana ande choripes thaj socialno ekskluzia, so mangel maj bare, inkluzivne hakaja. Akanutne mesurmentura na resle dosta lasharipes te zhutinen e Romane familien ande pharipes, thaj anda kadi trubul te keren koordinaciake, lunge vremake socioekonomikane zhutipes.

[Le maj vasne problemi so impakto keren pe Roma](#)

Kontinuiteto ke Themesko Pakto mamuj Anticiganizmo: E Themesko Pakto simboliziril jekh zhutipes so marel pes mamuj o anticiganizmo, lesko efektive si kovlaro katar politikani diskontinuiteta thaj decentralizirime implementacia. O reporto mangel nevo zhutipes, institucionalizirime mehanizmurenca te sigurinel pes jekh dureder akcia.

Kritikani analiza pal o efektive e Nacionalne Romane Konsiloske (CEPG): O CEPG, kerdo sar jekh but vasno rekomendaciako organo, kaj naj dosta resorsura thaj cerra decizia shaj anen. Vasno si te bararen leski operacionalno kapaciteta thaj te avel maj uzho responsibiliteto te mishto influencia shaj kerel pe Romane hakaja thaj implementacia.

Shkolaki segregacia e Romane studentengi: Vi akana kritikalno pharipes si e segregacia thaj edukaciake pharipes. Vi te si kurikularne reformura thaj targetime zhutipeske programura, vi akana keren separacia e Romane studentenge ande shkola, so sikavel ke trubul te keren maj bare fokusake thaj efektive intervencii.

[Le EU lovenge labjaripes](#)

E EU-esko finansiripeske instrumentura, mashkar lende o Europako Socialno Fundo Plus (ESF+) thaj e Europako Regionalno Lasharipesko Fundo (ERDF), si mobilizirime te den dumo e Romane specifike iniciativenge. Ama o sasto impakto kadale fondurengo si pharardo katar e kondicionalenge mangipes thaj ke naj integracia e nacionalne thaj regionalne strategienca. O reporto rekomendacia del te avel o EU fundo ande maj bari harmonia e domestikalne hakajenca te sigurisaren ke e resorsura labjaren pe lasharipes e Romane inkluziakes thaj egalipeske.

Anglune Lava

Nacionalno Romano Strategiako Frameworko

E 'Nacionalo Strategia vash Egalipe, Inkluzia, thaj Participacia e Romengi 2021–2030' (NRSF)¹ si jekh sherutno fremo adoptisardo katar e Espaniako governmento te lasharel e hakaja thaj socialno inkluzia e romane komunitetake. Akceptisardo ko 2021 bersh, e strategia si kerdi pe but sherutne partura savengo cilo si te xosen e diskriminacia, te den e egalne shaibe, thaj te vazden e aktivo participacia ando socialno, ekonomikano thaj kulturalno zhivipe. Ando NRSF si o centralno politikako fremo so sama lel pe socialno, ekonomikani thaj edukaciaki ekskluzia e Romane komunitetengo ande Spania.

O NRSF sas formalno akceptisardo kathar o Konsilo e Ministrurengo ko 2-to Novembro 2021-to bersh, thaj si ande relacia e maj bare 'EU Roma Strategic Framework-esa' (EURSF). Vi te si ko dikhipe komprehenzivno spektro thaj zurali legalno funda (sar egzemplo, Organikano Hakaj 3/2020, savo del mandato pe na-diskriminacia thaj efektivno egaliteto ande edukacia², vaj Hakaj 15/2022, vash egalutno grizharipe thaj na-diskriminacia³), amaro reporto ando angluno monitoringosko ciklo⁴ thaj akanutne paruvipe sikade miksarde rezultatura. Zhi kaj o NRSF si but relevantno thaj ambiciozno, kritikalno kovlipe si ande implementacia—specialnes ke datengo kidipe, koordinacia mashkar e nacionalne thaj regionalne administracii, thaj e participacia e Romane civilne societatosko. E diferencia mashkar e ex-ante ekspektacii thaj e ex-post implementaciake rezultatura si bare, so sikavel o impakto katar e evoluciake sociopolitikane kontekstura thaj e pharipe save si ando sherutno inkluzivno politika.

E NRSF-es zhutil duj vasne dokumentura saven kaver funkcii si:

Pe jekh rig, o 'Operativno Plano 2023–2026' sikavel e konkrete mesurmentura thaj akcie save avena implementirime ke avutne shtar bersha⁵. O Plano reprezentisarel jekh kritikano kotor e NRSF-esko, savo del detalura pal specifikane cilura, budzhetura, thaj vrama te resen maj lashe rezultatura ande thana sar edukacia, buti, beshipe, sastipe thaj socialo protekcia. Vov sikavel 158 programura pe horizontalno thaj sektoralno dimenzia— akcii te maren pen mamuj o anticiganizmo, te tiknjaren e segregacia, thaj te vazden e Romani participacia ande publikane decizie.

---

¹ Government of Spain. (2021). National Strategy for Roma Equality, Inclusion and Participation 2021–2030. Shaj dikhen: https://www.agenda2030.gob.es/en/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/Estrategia_nacional_21_30/Estrategia_aprob_cm_2_nov_ENGLISH.pdf

² Shaj dikhen: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2020/BOE-A-2020-17264-consolidado.pdf>

³ Shaj dikhen: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2022/BOE-A-2022-11589-consolidado.pdf>

⁴ Roma Civil Monitor. (2022). Civil society monitoring report on the quality of the national strategic framework for Roma equality, inclusion, and participation in Spain. Publication Office of the European Union. Shaj dikhen: https://www.presenciagitana.org/2022_11_02%20RCM2-2022-C1-Spain-FINAL%20PUBLISHED%20ENG.pdf

⁵ Government of Spain. (n.d.). Estrategia Nacional para la Igualdad, Inclusión y Participación del Pueblo Gitano 2021–2030. Primer Plan Operativo Estatal 2023–2026. [National Strategy for the Equality, Inclusion and Participation of the Roma People 2021–2030. First State Operational Plan 2023–2026.] Shaj dikhen: https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/consumo_masinfo/PLAN_OPERATIVO_2023-2026.pdf

Pe aver rig, le ‘Progreseske Raportura’ den bershutne nevimata thaj evaluacie sar kadala mesurmentura zhan maj angle, den dikhimata vi pal e suksesura vi pal e pharipe. E Progresoske Reportura si oficialne dokumentura perdal save o governmento del reporto pala implementacia e NRSF-esko ande sako themesko kotor. Akala reportura si publikime kathar o Ministro vash Socialne Hakaja, Konzumipe thaj Agenda 2030 thaj shaj resen len publikanes; kadala sikaven o progreso thaj sikaven e kontekstualne faktora save keren influencia pe implementacia, sar e politikane paruvipe thaj e konkurenciake politikane agendura.

Pala kado reporto

Kado reporto si kerdo te del jekh sasto dikhipe pala e NRSF-eski implementacia thaj pal lesko impakto pe bare sektora save afektisaren e Romane komuniteturen. Kado reporto si kerdo te del jekh dikhipe vi pal o progreso kerdo ando Operativno Plano 2023–2026 thaj pal e dikhimata save si line katar e nacionalne Reportura pal Progreso (2021–2022⁶, 2023)⁷. O reporto dikhel e tematikane thana—inkluzivno edukacia, buti, sastipe, beshipe, socialo protekcia, thaj chavorengi protekcia—sar vi vasne problemura sar anticiganizmo, segregacia, limitirime Romani participacia, thaj o labjaripe e EU finansiripeske.

E data ke kado reporto sas kidime perdal rigorozno thaj but metodosko dikhipe savo inkludisardas but interjuvura, fokus grupe, kazura bazirime pe evidensa, thaj buxle dikhimata ke governoske dokumentura, raportura pal o progreso thaj publikacii katar e civilo societetake organizacii. Vasne informatorengi interjuvura sas kerde e reprezentanturenca andar o Nacionalno Romano Kontakt Punkto, verver ministrenca, thaj aver publikane institucionca, thaj vi ekspertonca thaj Romane aktivisturenca.

Sar egzemplo, sas kerde interjuva lenca: María Dolores Ruíz Bautista (Ministro pala Socialne Hakaja, Konzumo thaj Agenda 2030 thaj Nacionalno Romano Kontakt Punkto); Ismael Cortés Gómez (akademikano Romano eksperto pal o Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo); Patricia Caro Maya (Romani aktivista thaj maj angluni MEP); Ana Gil Luciano (Sherutni ke Area vash Promocia e Sastipeski thaj Egalipeski, Ministro vash Sastipe); Juan Carlos Pérez Medina (Ministro vash Edukacia) thaj Carmen Santiago Reyes (Vice-prezidentka vash Nacionalno Romano Konsilo). Aver intervjuja sas kerde: Fernando Macías Aranda (Generalno Direktoro vash Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia, Generalitat de Catalunya); Txema Ezkerra Fernández (Direktorka vash Diverziteti, Koegzistencia thaj Mashkargeneracionalno Solidariteto ko Bask Governmentipe); Beatriz Carrillo de los Reyes (Generalno Direktoro vash Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia, Governenipe ande Espania); Tatiana Font Miguel (Sherutni vash Integralno Plano vash e Roma ke Katalonia, Generalitat de Catalunya), khetane kavera ekspertonca thaj reprezentantenca kathar e civilno societeta thaj institucii.

Konsultaciake sesie kerde e entiteturenca kathar o Nacionalno Romano Konsilo thaj *Plataforma Khetane* (PK) ko Novembro 2024 bersh, thaj jekh validaciaki sesia sas kerdi ko Januari 2025. Akala sesie dine but vasne reakcie kathar e ekspertura thaj civilno organizacii, save maj palal sas integrame ke agorutni verzia e dokumentoski.

---

⁶ Shaj dikhen: https://www.agenda2030.gob.es/en/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/po_23_26/IP_2021_2022_vf.pdf

⁷ Shaj dikhen: Government of Spain. (2024). Estrategia Nacional para la Igualdad, Inclusión y Participación del Pueblo Gitano 2021–2030. Informe de progresos 2023. [National Strategy for the Equality, Inclusion and Participation of the Roma People 2021–2030. Progress Report 2023.] Shaj dikhen: https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/Informe_progresos_2023_VF.pdf

O reporto integrisarel so rakhle ande maj palune studii thaj dokumentura, sar e Europake fremura vash e Romani inkluzia, thaj e maj palune reportura vash o progreso katar o Ministeriumo, thaj vi kathar e maj vasne publikacii sar o reporto 'Segregación Educativa' katar o 2024-to bersh⁸ vaj o reporto katar o 2024-to bersh FEIG⁹. Kadala dokumentura, sar vi e akademikane artiklura thaj aver sorsura, dine jekh zurali baza e evidensake vash amari analiza.

O 2024 Roma Civilno Monitor Reporto si kerdo katar e *Asociación Nacional Presencia Gitana* (ANPG), *Federación de Asociaciones Gitanas de Cataluña* (FAGIC), thaj *Plataforma Khetane del Movimiento Asociativo Gitano del Estado Español* (PK), e participaciasa katar e profesionalura: Fabián Daniel Sánchez García thaj Gonzalo Montaña Peña (ANPG), Carolina de Diego Heredia (PK), thaj Iñaki Vázquez Arencón thaj Annabel Carballo Mesa (independento).

O cilo e reportosko si te del monitoring e manushenge kon keren hakaja, e Romane komunitetenge, thaj sa e interesime rigenge pal e NRSF-esko efektivipe, te kerel identifikacia pal zorale thaj kovle riga, thaj te del konkretne rekomendacii te vazdel pes o impakto e hakajengo save keren promocio pal e Romengi egaliteta, inkluzia thaj participacia.

---

⁸ Macías-Aranda, F., & Borràs-Batalla, M. (2024). Estudio sobre discriminación y racismo estructural hacia el Pueblo Gitano en educación. Informe final. Córdoba: KAMIRA, Federación de Asociaciones de Mujeres Gitanas. Shaj dikhen: <https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/09/SegregacionEducativaPG.pdf>

⁹ Shaj dikhen: Foro Estratégico Interautonómico Gitano. (n.d.) Informe FEIG 2024 sobre la implementación de la Estrategia Nacional Gitana en las Comunidades Autónomas. [FEIG 2024 Report on the Implementation of the National Roma Strategy in the Autonomous Communities.] Shaj dikhen: https://www.presenciagitana.org/2024_12_31 Informe FEIG 2024.pdf

1. NRSF Implementacia

1.1. E IMPLEMENTACIAKE MAJ VASNE BUTJA THAJ IMPAKTO

Generalnes, e Nacionalno Strategia vash Egalipe, Inkluzia thaj Participacia e Romengi 2021-2030 (NRSF) reprezentisarda jekh importanto drom, te thoven e hakaja save si phangle e Romenca pe publikani agenda thaj te keren akcie ande verver administracii. Sar e sorsura phenen (FEIG Reporto 2024, interjuvura), kado fremo reslas, minimum pe lilesko nivelo, jekh politikano thaj institucionalno konsenso pal e maj vasne aspektura sar si o maripen mamuj e anti-romani diskriminacia, e inkorporacia e Romengi perspektivake ande historikani memoria, thaj e adopcia e maj specifikane indikatorenge ande kritikane riga (edukacia, butji, beshipe thaj sastipe).

Ama o aktualno efektivipe e implementaciake ashile limitime, kathe si soske:

- Autonomikani decentralizacia: But kathar e esencialne kompetencii (edukacia, beshipe, sastipe, socialne servisura) peren telal e jurisdikcia e Autonomne Komuniteturengi, thaj e koordinacia e Generalne Themeske Administraciasa naj sakana bi problemengo. Sako regio kerel priorizacia, finansiril thaj kerel mesurmentura pe jekh na-egalutno drom, so kerel jekh but heterogeno implementacia e NRSF-eski.
- Naj politikani kontinuiteta: O paruvipe e publikane ofiserengo ande ministrura thaj ande regionalne departamentura, thaj ke naj stabilno parlamentesko zhutipe, pharardas e konsolidacia e planurengi pe mashkarutni thaj pe lungo vreme. But interjuva (sar e Ismael Cortés-esa) sikaven e importanca te arakhel pes jekh subkomiteto vaj jekh kaver komisia ando Kongreso te siguril pes e kontinuiteta e mesurmentenge savi sas kerdi pala o akceptaripe e reportosko ando Marci 2023 pal e Themesko Pakto mamuj e anti-Roma diskriminacia.
- Naj dosta resurso thaj butjara: Sar sikaven e interjuvura e tehnikane thaj politikane menadzherenca, e grupura but cikne si, save si responsible te inkren o NRSF ande sako administracia. Vi te si Europake fondura thaj linie ande themeske budzheto, sar phenel e Carmen Santiago, “naj specifiko budzheto dino vash e implementacia e NRSF-eski vaj e operativne planurengi.” O budzheto dino pala Romano barjarimasko plano (*Plan de Desarrollo Gitano*)¹⁰ naj dosta (feri 2 milionura EUR pe jekh bersh) thaj naj garantuime ande sa e regionura.

Sa khetane, o majbaro valore e NRSF-esko si te avel sar referencako fremo savo legitimirinel e importanca e egalitetosko thaj inkluziako vash e Roma ande publikane hakaja. Ama e materializacia kadale fremoski ande efektivne hakaja but mol pe mangipe thaj resorsura e teritorialne administraciengne.

---

¹⁰ Shaj dikhen: <https://www.dsca.gob.es/es/derechos-sociales/poblacion-gitana/colaboracion-ccaa/plan-desarrollo-gitano>

1.1.1. Paruvipe ando NRSF

E adoptacia e operativno planoski 2023–2026 kerdas te aven specifikuime objektivura thaj akcie vash e avutne bersha bazirime pe sherutne problemi ando NRSF¹¹. E maj pindzharde paruvimata si:

- Zuraripe e interseksionalne dikhipeske: Maj feder mangel te len sama pe but diskriminacia, maj feder pe Romane zhuvja thaj terne, thaj pe migrantengi situacia thaj manusha kon disabilitetasa zhuven ande Romani komuniteta.
- Vazdadi atencia pe anti-Romani diskriminacia: O plano si te aven maj xurde linie e akcienge te keren prevencia, detekcia thaj sankcia pal e diskriminacia mamuj e Roma, ande konekcia e Penal Kodeski paruvipesa (Hakaj 15/2022), so phenel ke e anti-Roma diskriminacia baro faktoro si ande xojake kriminalura.
- Maj specifikane operaciake indikatora: Na sar e palune strategii, ando akanutno plano si kvantisarde objektivura ande area ke butji, sastipe, edukacia thaj beshipe. Kade shaj keren jekh maj objektivo progresaki evaluacia, kaj dosta data sas kidime.

But manusha kon dine interjuva (Fernando Macías, Beatriz Carrillo) phenen ke kadala paruvipe na sas thovde ande regionalne vaj lokalne planura kaj si budzheto. Ande bute kazura, governmentipeske reformura (paruvipe ande senior pozicii, neve sherutnipe) kerde maj lokhi e implementacia e akcienge. Na sas jekh uzho timeline thaj monitoring grupa efektivne zorasa, thaj kadala kerde pharipe ande paruvipengi konsolidacia.

Civilne organizacii pozitivnes dikhen te inkludisaren e Roma self-identifikacia ande oficialne survey-ura thaj te zuraren e kolaboracia grupenca sar e Nacionalno Statistikani Institucia (INE). Kado shaj lasharel ande avutnipe e datengi kvaliteta thaj kapaciteta te keren monitoro pe rezultatura ke operacionalno plano.

1.1.2. Progreso ande implementacia

Vi te sas strukturalne pharipe, si progreso ande NRSF implementacia thaj ando operacionalno plano:

- Legislativo thaj simbolikani sfera: E inkluzia e anti-Romani diskriminaciaki ande Penal Kodo—so but themeske sherutne gindinen sar but vasni butji—zhutisardas te anel vizibiliteta karing e specifiko diskriminacia so hatjaren e Roma. E introdukcia e Romane historiake thaj kulturake ande shkola, savo si akana ando progreso, thaj e referenca karing e Romani memoria ando Hakaj pal e Demokratikani Memoria—kana kerde e ‘Komisia vash e Memoria thaj e Rekonciliacia’ e Romenca—zurarde o institucinalno pinzharipe e Romenge kontribuciake ande Espanikani societeta, thaj zurarde e principlura sar chachipe, justicia thaj reparacia.
- Edukacia thaj zhanipe: Si Autonomikane Komunitetura, kaj kerde akademikane zhutipe thaj pilot projektura te keren promocio e edukaciake inkluziake. E interjuvi e tehnikalne menedzherenca (Ana Gil, Lola Ruiz) phenen ke barol o numero e

---

¹¹ Government of Spain. (n.d.). Estrategia Nacional para la Igualdad, Inclusión y Participación del Pueblo Gitano 2021–2030. Primer Plan Operativo Estatal 2023–2026. [National Strategy for the Equality, Inclusion and Participation of the Roma People 2021–2030. First State Operational Plan 2023–2026.] Shaj dikhen: https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/consumo_masinfo/PLAN_OPERATIVO_2023-2026.pdf

edukaciake materialenge pal Romani kultura thaj si lasharipe ande sitjarengo treningo pal diverziteteta. But mediaciake thaj mentoring programura, ande kolaboracia e Romane organizaciona, mangel te ciknaren o numero e ternenge kon mukhen e shkola thaj mangel te keren promocija pal e edukaciaki kontinuiteta pal e mashkarutni edukacia.

- Kolaboracia e civilne societetas: O FEIG Reporto 2024¹², o 2023 NRSF progresesko reporto¹³, thaj but interjuvi pisenen pal programura so administracii thaj Romane organizacii kerde te lasharen projektura ande butji, te keren prevencia e diskriminaciake, vaj te lasharen o sastipe, soske sukceso sas ande varisavo konteksto. But diferentne eksperiencii si, save lashe misela thaj kolaboracii si, thaj save shaj aven modelura pe jekh maj bari skala.

E Beatriz Carrillo phenel ando interju ke but mol pe civilne organizacii te keren implemetacia e esencialne programenge. Na pe zurale publikane hakaja thaj stabilne publikane resorsura mol le programura, ama e maj vasne projektura (sar sastipeski mediacia, akademikano zhutipeske programura vaj beshipesko zhutipe) mol pe temporalne kontraktura vaj pe Roma NGO-enge grantura. Shaj ke kadala programura efektive sas thaj pashe sas ke komunitetura, ama e Carmen Santiago phenel ke “o Them thaj e Autonomikane Komunitetura shaj avenas maj aktive thaj shaj denas maj bari kontinuiteta e akciengne, te keren promocija pal bute bershenge projektura thaj te xosen ke e implementacia numa pe CSO-engo eforto mol”.

E implementaciako progreso ke strategija naj egalno ande teritorii. O FEIG Reporto 2024 phenel, ke le maj bute Autonomiake Komunitetura na keren adoptacia pengne lokalne planurengne ke nevi strategija vaj numa cerra keren. E decentralizacia phararel e NRSF implementacia perdal sa e nacionalno teritoria, thaj but mesurmentura mol pe mangipe thaj budzheto ande sa le regii.

Sar o 2023 Progresako Reporto phenel, numa oxto regii (Andalusia, Aragon, Katalonia, Kastile thaj León, Navarre, o Basque Them, Murcia Regia , thaj e Valencia Komuniteta) lasharde pengne specifikane strategikane planura ande relacia e nacionalne NRSF-esa. Kavera, sar e Komuniteta ke Madrid thaj Galicia, kerde rigutne mesurmentura vaj transversalne strategii ama naj len Roma specifikne fremi.

E diferencie si importantne pal e budzhetesko alosaripe. Sar egzemplo, e Andaluzia das opral 5 milionura EUR ando 2022-to bersh pe akcie vash e Romani populacia. e Kastile-La Mancha das 1,7 milionura EUR, thaj e Katalunia das 1,3 milionura EUR. Ando kontrasto, but regionura – sar e Asturia, Kantabria, thaj e Balearikane Islandura – na kerde Roma-spezifike budzheto vaj numa cerra love dine, so phararel e lashi implementacia.

Kadala variacii keren reflekcija pe diferentne politikane mangipe thaj priorizacia. Regii sar o Aragon thaj Andaluzia si but aktive thaj lashe strukturake efortura keren, sar akcii pal edukacia, beshipe thaj butji, ama kavera na kerde lashi implemetacia vaj na dine reporto pal pengne progreso.

---

¹² Shaj dikhen: https://www.presenciagitana.org/2024_12_31_Informe_FEIG_2024.pdf

¹³ Shaj dikhen: https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/Informe_progresos_2023_VF.pdf

Vi te si pozitivne misela-maj feder kana kooperacia si mashkar e administracia thaj Roma CSO-ura- naj zurali finansikani strategia thaj but butji ashel pe civilno sieteteta, kadala keren pushipe pal e lungo vreme e resultatenge so resle thaj pushipe te keren e objektivura ando NRSF.

Ama kadala resipe na patjaren e strukturalne problemi. Ke naj akceso ke dignitetako beshipe, edukaciaki segracia si, pharipe si ande butji thaj sakodeivesutni diskriminacia si, save si e realiteta e maj bute Romenge. Si akanutne efortura, ama naj dosta te xosen o bi egalipe so sas perdal shelibersha.

1.1.3. E monitoringesko efektive

E strategiako monitoring thaj e operacionalno plano si organizime pe partura:

- Nacionalno kontakt punkto (NCP): Responsiblo te kerel periodikane reportura e Europake Komisiake thaj te kerel koordinacia e informaciake kathar e Autonomikane Komunitetura thaj lokalne grupura.
- Nacionalno Romano Konsilo (CEPG): Kado grupo shaj avelas maj aktivno ando monitoring ama leske resorsura thaj kompetencii si limitime. Neve butjake grupura sas kerde, ama naj zuralo mehanizmo e responsibilitetosko savo kerel e administracie te inkren penge komitmentura.
- Bersheske thaj duj bershenge reportura: Kadala reportura keren kidipe e datengo thaj e akciengo save si kerde; ama, ande praktika, but mol pe sako teritoriako kamipe te den chache thaj neve informacii. E interjuva (e Fernando Macías-esa vaj e Beatriz Carrillo-sa) sikaven ke naj independento verifikaciako thaj evaluaciako programo.

Vash ke naj parlamentarno subkomisia vaj kaver komisa so zurarelas e kontinuiteta e Themeske Pakteske mamuj anti-Roma diskriminacia thaj NRSF, kado phararel o efektive ko monitoring thaj e politikano palutni butji. O Ismael Cortés, dulmutano Roma MP phenel, ke pal 2023 elekcii, kana gele e Romane MP-ura kon aktivnes kerde promocio e pakteske, akana o proceso ando “stand by” si. Anda kadi e supervizia naj dosta te resen e objektivura. Le maj bute Autonomikane Komunitetura den pushipeske lila/survey-ura (Excel dokumento) informaciasa pe soste pharo si te keren verifikacia thaj but interjuvi phenen ke naj ‘kvalitativno evaluacia’ so dikhel o chacho impakto pe Romengo trajo.

1.1.4. Datengo kidipe

E datengo kidipe si jekh kathar le maj bare pharipe te dikhen e startegiako progreso thaj efektive:

- Naj ulavde, oficialne statistika: Etnikane data naj sistematikanes kidime ande administrativo registrura. Akava kerel pharo te keren identifikacia pal o pharipe ke edukacia, buti, vaj sastipe, thaj anda kadi e survey-ura dikhen (FRA, specifikne studie kathar entitetura sar Kamira vaj FSG). But katar e date pala beshipe, shkolaki segregacia, vaj akceso ke buti avel katar rodimaske projektura save si kerde kathar Roma vaj pro-Romane NGO-ura. Vi te si kadala studie bare, von na len o than e responsibilitetosko ke administracia te kiden oficialno thaj akanutno informacia.
- Specifikne survey-ura: Initiative sar o ‘Nacionalo Sastipesko Survey vash e Roma’ vaj e edukaciake studie si, ama lengi frekvencia naj garantuime, thaj buteder na den jekh

xurdikano teritorialo informacia. Na sikaven sa e diverziteteta e Romengi (migrantura, LGBT+ grupe, tmd.).

- Naj koordinacia e Nacionalno Statistikaki Instituciasa (INE): E Operacionalno Plano 2023-2026 pisinela pal o shaibe te len e Roma self-identifikacia ande survey-ura thaj censo, ama kado ando planisaripe si thaj na keren implementacia zhi ko 2026. Kado bares lasharelas e kvaliteta e statistikane informacieng, ama mangel politikano thaj tehnikalno konsenso, so inke naj reslo.

Sar konkluzia, ke naj lashe thaj komperaciake data, kado phararel e evaluacia e chache impaktoske ke strategija thaj ko dizajno e evidensake hakajenge. Kontra o phenipe ando Operacionalno Plano, datengo kidipe ashel kovlo, so na mukhel te keren lasho thaj efektivo monitoring.

1.2. NRSF sinergia domestikane thaj EU akcienca

O NRSF na kerel buti ando vakumo; si integrimo ande jekh maj baro fremo e politikengo thaj programurengo vi pe themesko thaj vi pe Europako nivelo. Ande dokumentura andar e Europaki Komisia (sar egzemplo, e 'EU-ski Komunikacia pal o nevo Strategiako Frameworko vash Roma 2020-2030') thaj ande planura katar o Espaniako Governo ('Plano vash o Nevipe, Transformacia thaj Resilienca', 'Lungo Vremako Lasharipeski Strategia'¹⁴, socialne inkluziake strategii, regionalne planura tmd.)vakeren pal e trubujimata. vash e koordinacia thaj e koherenca mashkar e diferentne instrumentura, specifikanes o NRSF, vi te na keren adekvatne mehanizmura.

1.2.1. Komplementarne hakaja

Pe nacionalno nivelo, o NRSF si phanglo e diferentne strategienca thaj planurenca saven si parcialno vaj saste objektivura:

- Plano vash paruvipe, transformacia thaj resilienca (PRTR): Vi te si fokusirimo pe ekonomikani reaktivacia pala e pandemia thaj pe ekologikani thaj digitalo tranzicia, kadava plano inkludisarel akciake linie saven si relacia e socialne koheziasa thaj te tiknjarel pes o digitalo pharipe. Varesave Autonomne Komunitetura labjarde kadala love te finansirinen inkluziake projektura save direktno den lashipe e Romenge, ande linia e NRSF-esa.
- Strategia vash inkluzia thaj redukcia e choripeski: Si themeske fremura (sar egzemplo, 'Nacionalo Strategia vash e Prevencia thaj o Maripen mamuj o Choripe') thaj regionalne planura save keren buti e socialo bibarabaripnasa, e rezidencialno ekskluziasa thaj e prekarikane butjasa. O NRSF kompletirinela akala instrumenti fokusirindo pe Roma, promovirindo vizia savi so maj pashe si ke realiteta e anti-Romane diskriminaciaki thaj strukturalno na-egaliteto.
- Sektoralne planura ande beshipe, edukacia, buti thaj sastipe: O NRSF rodel te vazdel e koordinacia e relevantne ministrienca (beshipe, edukacia, buti, sastipen) thaj lenge regionalne kolegurenca. Sar egzemplo, ando beshipe, e strategija si pherdo katar o plano vash e themesko beshipe, thaj ande edukacia, katar e programura vash o suporto thaj e stipendie save si zhangle katar e regionura. Ama o efektive kadale

---

¹⁴ Shaj dikhen: : <https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/derechos-sociales/eds-cast-acce.pdf>

komplementaritetosko diferentno si katar sa teritorijako kamipe te inkorporil e Romenge prioritatura ande penge operative planura.

Ko akava drom, o NRSF anel kulturako perspektivo sar vi konsideracie katar e strukturalno diskriminacia thaj e Romani participacia ka hakaja so keren efekto pe generalno populacia. But interjuva (eg., Tatiana Font thaj Lola Ruiz) phenen kaj akava komplementariteta si formalno pindzhardi, na sajekh traducil pes ke konkretne planura garantime finansiripe, butivar dependindo katar e politikani voja sakone departamentoski.

1.2.2. Ande harmonia e EU akcienca

O NRSF si ramosardo andar o EU Strategiko Ramo vash Jekhipe, Inkluzia thaj Participacia e Romengo (2020-2030) thaj e Konsilesko Rekomandacia katar o 12 Marco 2021 vash egaliteto, inkluzia, thaj participacia e Romengi. Kadala Europake dokumentura sikaven objektivura save si phangle te maren pen mamuj e diskriminacia, te sigurinen o akceso ke edukacia, te lasharen e butjarimasko shaibe, thaj te ciknjaren o chororipe, mashkar aver vasne pushimata. E Spaniaki strategia sikavel kadala objektivura ande but droma:

- Anti-Romani diskriminacia sar centralo akso: Ande linia e EU-sa, e Spania zurardas o legalo pindzharipe pala anti-Romani diskriminacia (perdal e reforma katar o Penalno Kodo) thaj dikhel anglal e mere pala o vazdipe e dzhanglimasko thaj e treningosko. E Europaki Komisia dikhja pozitivno akava stepo, feri so insistirinel ke trubujipe vash impaktoske indikatora.
- Europake strukturalne thaj investiciake fondura: Europako Socialno Fondo Plus (ESF+) thaj Europako Regionalno Barjaripnasko Fondo (ERDF) inkludisaren provizie pala inkluzia e vulnerabilne grupengo, ande lende vi e Rroma. O 2023-to bershesko progresosko reporto sikavel kaj e Spania mobilizirisarda kotor katar akala love ande programura pala edukacia, buti, thaj beshipe phangle ke Rroma. Ama e Europaki Komisia butivar phendas kaj e kondicionaliteta e anti-diskriminaciake mangel efektivo implementacia e NRSF-eski—jekh rig savi inke si te lasharen ande varesave regionura.
- Sinergie e Europake Pilarosa pala Socialne Hakaja: O NRSF zurarel o principio pala egalutne shaibe thaj akceso pe butjako marketo (Principura 1 thaj 3 katar o Pilar), sar vi o hakaj ke edukacia thaj beshipe. Formalno, o NRSF si ande relacia e Europake angazhmanosa te ciknjarel o chororipe thaj e socialo ekskluzia zhi ko 2030 bersh, ama ke naj zuralo monitorisaripe limitisarel e komparacia e avere Themenge Membronge.

Sa khetane, kana o phanglipe e Europake angazhmanurenca si baro ko nivelo e regulaciako thaj deklarime objektivurengo, e Europaki Komisia notirisardas ande peski evaluacia kaj si significantno pharipe ande praktikani implementacia. Vov mangla te kerel maj zurali koordinacia mashkar e administracie te shaj te traducil pes o formalo phanglipe ande shajutne rezultatura save resen e NRSF-eskke objektivura.

1.2.3. Lasharipe e problemenge katar e palune evaluaci

O NRSF thaj lesko angluno Operativno Plano inkorporisarde nesave rekomendacie formulirime katar e Europaki Komisia thaj aver organura ande anglune evaluacie; numaj, ama naj pherdo satisfakciako. Vi kaj si kerdine lasharimata ande supervizia, mashkar-administrativno koordinacia thaj integracia e anti-Romani-diskriminaciaki sar jekh centralo akso, o konkreto progreso si but diferentno ande regiona thaj si phanglo e faktorurenge sar

e politikani kontinuiteta, o alosaripen e budzhetosko, thaj o cshacho involviripe e administraciengo.

Specifikne, ande anglune evaluaciake ciklura (inkluzivno o angluno RCM ciklo, o agorutno evaluaciako reporto¹⁵ katar e 'Nacionalno Strategia pala e Romani Integracia ande Spania 2012-2020' (NRIS) vaj e Komisiake raportura pala o NRIS), kerde identifikacia varesave koncernurenge:

- Naj mehanizmura vash supervizia: E Europaki Komisia, o Konsilo e Europako (ECRI), thaj bute NGO-ura dine varningo ke naj jekh solido sistem vash e responsibiliteta. O NRSF introducil jekh Operativno Plano e indikatorencia thaj dikhel anglal periodikane raportura pal o progreso. Bi dikhipi, e intervjuime (Ismael Cortés, Beatriz Carrillo) phenen jekh, kaj e independentno monitoringoske mehanizmura naj implementirime, thaj o parlamentarno subkomiteto savo promovisarda o pakto mamuj e anti-Romani diskriminacia si phanglo, thaj naj baro efektivepe e monitoringeske vash kadi.
- Na-dosta inter-administrativno koordinacia: Sas dikhlino kaj e decentralizirime kompetencie thaj limitirime kooperacia e lokalone entiteturenge phararde e implementacia e mesurengi. Sar resposdo, o akanutno NRSF dikhel jekh majbari rola vash o Nacionalno Romano Konsilo thaj o kerdipe e tehnikane komiteturenge. Ama ande praktika, e koordinacia ashel bi-barabar thaj dependil katar e voja sakone autonomno komunitaki, sar so raportisarde o Fernando Macías thaj e Tatiana Font ande lenge interjuvura..
- Naj specifikane data thaj diagnoze: E anglune evaluacie sikaven o trubujipen vash patjivale, disagreguime statistike te dikhen o impakto e hakajengo. Vi te o NRSF inkludisarel an hazhmanura te lasharel pes e kolekcia e datengi (sar egzemplo, kolaboracia e INE-esa thaj jekh pushipen pal e Romengi self-identifikacia) ashel jekh baro phanglipe ande studie save si kerde kathar o civilo societeto. Ama, na sar e angluni strategia, maj but atencia sas dino te keren indikatora thaj te keren kolaboracia e EU-eske Agenciasa vash e Fundamentalne Hakaja (FRA), so reprezentisarel varesave progresura andei linia e Europake rekomendacienge.
- Transverzalno integracia e anti-Romani diskriminaciaki: Varesave anglune evaluacie kerde kritika kaj e anti-Romani diskriminacia sas adresirime numaj parcialno thaj pasha saste delegirime pe socialne servisura. Ando nevo fremo e anti-Romani diskriminacia si vazdini pe jekh transversalno kategorija, thaj e reforma katar e Kriminalo Hakaj si jekh signifikantno punkto. Ama, sar si ramome katar o Konsilo e Europako ande penge raportura pala o rasizmo thaj e ksenofobia (ECRI Raporto pala e Spania – pandzhto monitoringosko ciklo¹⁶), naj resursura thaj e treningura ande administracie te maren pen e strukturalne diskriminaciasa.

---

¹⁵ https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/Informe_final_strategia_Nacional_12-20_04.10.21.pdf

¹⁶ Shaj dikhen: <https://rm.coe.int/interim-follow-up-conclusions-on-spain-5th-monitoring-cycle/1680a17dc5>

1.3. Romani participacia ande implementacia thaj monitoring

1.3.1. Involvmento e Romane CSO-enge ande implementacia

E Romane CSO-a khelde fundavno rola ande varesave faze katar e NRSF-esko implementacia, vi ande servisura vi ande reprezentacia e Romengi ande deciziale thana. Ama lengo involvipe si markirime katar jekh dualno realiteto: pe jekh rig, lengo than si indispensabilo te keren projektura ande thana sar e edukacia, buti thaj beshipe; pe aver rig, lengi buti kerel kompenzacia pala but institucionale dosha ande implementacia e publikane hakajengo

O NRSF Operativno Plano 2023-2026 eksplicitno pindzharel e rola e Romane thaj pro-Romane CSO-enge ko vazdipe e strategikane akciengo, ama na kerel formalo mehanizmo te garantuinel lengi participacia ko sa e faze e procesesko. Jekh signifkantno numero e programurengo save si resle e Romenge maj dur astaren pen katar e civilne societatoske initiative, so sikavel jekh bichaldipen e responsabiliteturengo katar e publikane administracie.

E Romane CSO-a reportisarel pal pharipe te astaren publikane finansiripe, vi ande relacia pala birokratsko pharipe thaj vi pala stabiliteto e fondurengo. O modelo e finansirimasko inke buteder dependil pe beršeske grantura thaj pharipe te resen e Europake fondura, save limitirinen e kapaciteta kadale organizaciengo te keren lungo-vremake strategii.

Nacionalno Romano Konsilo si jekh kathar e sherutne instrumentia bvasch institucionalno participacia. Ama lesko impakto pe efektivno implementacia e politikengo ashel limitirime. Bi dikhipe pe peski rola sar konsilieri, naj la obligaciaki autoriteta ande decizjako keripe, thaj e operacia si puchlo vash o bibutjaripe e resursengo thaj e mehanizmosko vash e responsibiliteta.

1.3.2. Roma ande publikane institucie save implementirinen o NRSF

Jekh kathar e maj bare pharipe ande implementacia e NRSF-eski si e limitirimi prezenca kathar e Romane individue ko administrativne thaj decizjakere strukture. Naj institucionalno reprezentacia, so kerel jekh pharipe mashkar e hakaja save si kerdine thaj e aktuelne trubujimata e Rromenge.

Pe themesko nivelo, naj oficialo data pala sode Roma keren buti ande publikani administracia, te si ande tehnikane vaj politikane rola. Ama o NRSF monitoring reportura thaj eksperturengo interjuva phenen kaj o than e Romengo ando ministria, Autonomune Komuniteta, thaj municipalitettura si but limitirime.

Ande varesave komune thaj ande Autonomne Komunitetura si pozitivne egzemplura te inkludisaren e Romane profesionalen ande socialne intervenciake programura, thaj ande edukaciake thaj butjako kotor. Ama, kadala kazura dependin maj but pe lokalo politikani volja sar pe jekh koherentno themeski strategia.

Aver relevantno aspekto si e rola e Romane civilno societatosko ande dizajno pala publikane hakaja Vi kaj o Nacionalno Romano Konsilo thaj aver platforme keren faciliteta ko dialogo e institucionen, e Romane participacia ande publikani administracia ashel kontingento pe CSO reprezentacia, bi strukturalno prezenca andar e organura save menedzherinen o NRSF.

Naj kvotengo vaj afirmative akciake mesura pala astaripe e Romenqo ande publikani administracia so limitiril e shaibe vash chachi participacia ande implementaciengo startegii.

1.3.3. Romani participacia ando monitoring thaj evaluacia

Monitoripe thaj evaluacia e NRSF-eski si area saven si limitirimi Romani participacia, sar ko definiripe e indikatorengo vi ko interpretiripe e datengo. Jekh pushipen savo avela palem si o pattjavipe anθde studie kerde katar e Roma vaj pro-Romane NGO, save, vi te den jekh kvalitativo thaj rigorozno perspektiva, na den o than e responsabilitetosko e publikane administraciengo te kiden thaj te keren analiza e oficialne datengo.

O 2023-to bershesko raporto vash o progreso katar o Ministeriumo vash Socialne Hakaja, pinzharel kaj naj independento evaluaciake azhutimata save inkorporisaren e perspektiva e Romenqi. Vi te nesave CSO-a len kotor ko NRSF monitoringo, nane formalno mehanizmura te sigurinen efektivno evaluacia e Romane komunitetake.

Ande relacia pala direkto participacia, Nacionalno Romano Konsilo si specifike butjarne grupe pala monitoringo pala NRSF, numa leske rekomodacie naj obligatorikane. Maj dur, o Konsilo naj tehnikano kapaciteto thaj dosta resursura te kerel peski evaluacia, so limitiril lesko impakto pe supervizia e implementime hakajengo.

Pe aver rig, e decentralizirimi administracia sikavel kaj o monitoripe e NRSF-esko buteder si katar e vola svakone autonomno komunitetosko. Ande varesave regionura, sar Andaluzia vaj Katalonia, si egzemplura pala kolaboracia mashkar governura thaj Romane organizacii, ama ande aver Autonomie, civilo societetaki participacia ando monitoringo si minimalo.

2. Revizia pal tematikane area

2.1. Maripe mamuj anticiganizmo thaj diskriminacia

Ando RCM 2022 reporto, amen referirisardam pe objektivura definime kathar e Nacionalno Strategia vash Jekhipe, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ke Spania 2021 2030 (NRSF) ano fieldo e maripnasko e anticiganizmosko thaj diskriminaciako: “E duj specifikane objektivura si significantno thaj si phangle e nesave majbut asociime problemenca e anticiganizmosa. ANde jekh rig inkluzinel o trubujipe te keren prevencia thaj redukcia e anticiganizmosko ande sa e forme, inkluzivno interseksionalo thaj buteder diskriminacia, bilachipeske kriminaliteta mamuj e Roma, thaj xojake vakeripe. Pe aver rig, von sikaven shaibe pala e viktime katar o anticiganizmo te keren hakaja, sigurindo kaj von len azhutipe thaj specializirime suporto Naj establisime konkretne mere ande relacia pala e duj generalo objektivura ko NRSF, numa generalne akcii si promotime ande ververa autoritetura e planirime na-diskriminaciake legislaciasa. O Romano Nacionalno Kontakto Punkto (NRCP) sikavel kaj e operativne planura inkludisaren specifikne mere khetane e budzhetosaa alokuime pala lengi implementacia.”

O NRSF Operativno Plano 2023-2026 sikavel shov measure vash o angluno objektivo thaj shov vash o dujto, detalura ande sako measure e akcie save trubun te keren ande shtar bersha e Planoske. Ama amen na dikhas nisave indikacie pal o budzheto asociime kadale measurena vaj akcienca. Ande thana, identifikuinen responsabile organura vash o barjaripe sakone measurena, so si sar jekh elemento savo shaj kerel monitoringo vi vash o shajdipen e Planosko thaj vi vash o NRSF korkoro.

2.1.1. NRSF efektive ande preblemengo lasharipe

Palal o nashtipen te monitorisaras e diferentne measurena asave si propozime ando NRSF perdal e duj Progresoske Raportura publicisarde zhi akana—sar kadala ande esencia numa raportisaren sar rezultatura e sume katar e publikane grantura save si phangle e NRSF-esa ande jekh kompetitivno baza—ame zhas maj dur te analizisaras varesave akcie save si ando NRSF Operativno Plano 2020-2026 save si amen akceso vash implementecia thaj/vaj o barjaripe, vaj katar e dokumenturengi analiza vaj katar e interviura kerde vash kadava raporto.

Sar si e Akcie phangle e Obkektivosa “Te tiknjarel pes e diskriminacia mamuj e Roma thaj o anticiganizmo, inkludisardo e stigmatizacia, e interseksionalo thaj buteder diskriminacia, xojake kriminalura, thaj xojake vakeripe mamuj e Roma”, sikavas e avutni publikacia katar o ‘Konsilo pala Eliminacia e Rasistikane thaj Etnikane Diskriminaciaki’ (CRED) katar o Ministeriumo pala Egaliteto katar o Rasizmo ande Spania 2025 (o nevo anav pala kodo so maj anglal sas pindzhardo sar Perceptia pala Rasistikani vaj Etnikani Diskriminacia katar Lake Potencialne Viktime). Kava vasno raporto formiril o fundo pala majna sa e indikatora save si asociirime kadale strategikane linijasa katar o NRSF, thaj lesko gatisaripe involvirisarda jekh konsultativno grupa e eksperturengi, ande save sas pindzharde Romane aktivistura thaj profesionalura. Ande kava dikhipa ka avel importante te e tenderura lansirime katar e publikane administracie pala kasave studie den prioriteto pala kontrakto e organizaciengo thaj kompaniengo katar e Roma thaj/vaj civilo societeto save reprezentuin e rasistikane populacia, sar kaj e palutne si eksperienca thaj terenesko zhanipe so e konsultacie save astaren kadala kontraktura naj. Kadala konsultacie vi naj len profesionalcura save si rekrutime katar e rasistikane membrura e societate ande rig e analizaki e datengi katar e

anketa e rasistikane populacienqi—jekh rig kaj trubul te lasharel pes kadja kaj kadala studie te den zor e komuniteturenge save si studirime.

Specialo atencia pe aprovacia e ‘Strategikane Framosko vash Citizenshipo thaj Inkluzia, mamuj Rasizmo thaj Ksenofobia 2023-2027’¹⁷, dokumento promovirimo kathar e Spaniako Observatoriumo vash Rasizmo thaj Ksenofobia (OBERAXE), jekh agencia tela o Ministeriumo vash Inkluzia, Socialno Sekuritato thaj Migracia (MISS). Akava dokumenti zhutil te aprovirinel pes jekh ‘Nacionalno Strategikano Plano vash Recepcia thaj mamuj Rasizmo ko 2022’, sar si referirime ko NRSF Operativno Plano 2023-2026. Kodo inkludisarel jekh kotor pal e Roma thaj ververutne mere thaj referencie ke propozime Akcie. E kolaboracia e Ministeriasa vash Egalipe ande gatisaripe kadale importante dokumentosko si evidentno— eksplicitno kerel referencia pal e Roma thaj integrisarel len ando barjaripe—ama si interesanto ke na sas kerdo ni jekh participativno proceso e organizaciengne save keren buti pal e efektura e rasismoske, thaj ni jekh andar e Romane organizacie na sas akharde, kontra e Europake instituciengne rekomendacii.

E aprovacia thaj o barjaripe e Hakajesko mamuj o Rasizmo, Rasistikani Diskriminacia thaj Aver Relaciake Forme e Intolerancake, vi te si amen zhanipe kaj si pe agenda e Spaniake Governmenteske, na sas kerde publikane stepura vash o teksto—kerdo perdal jekh participativno proceso ando angluno legislativo—te avel diskutime ando Konsilo e Ministresko vaj ando Parlamento. Akava si jekh angluno-orderesko angazhmanto savo trubul te avel pashal monitorisardo ke avutne bersha.

Pe aver rig, akana si reslo konsenso (ando 2023-to bersh)—inkluzivno e participaciasa e organizaciengi andar o Nacionalno Rromano Konsilo— azukeren jekh pushipe te avel ande jekh INE survey (ECEPOV) ando 2026-to bersh te del shaibe te keren strukturime inkluzia e datengo pal e etnikano origina ande oficialne statistike.

Ande relacia pala e kontinuiteto e akciengo save sas kerde maj anglal katar o aproviripe e NRSF-esko, e kampanje mamuj o rasizmo katar o Ministeriumo vash Egalipe zhan maj dur, o Ministeriumo vash Andrutne Butja kidel e data pala e bilashe kriminalitetura mamuj e Roma, thaj e treningoske initiative ande Nacionalno Instituto pala Publiko Administracia (INAP) si maj dur promovirime, vi te si kovli participacia e Romengi kon si maj uche kvalifaciake profesionalura.

Po agor, o Komprehensivno Hakaj vash Egalno Grizhipe thaj Na-Diskriminacia (Hakaj 15/2022) inke na implementisarda mere save si decizivne sar o kerdipe e Independento Autoritetosko thaj o sankciako rezhimo. E Beatriz Carrillo de los Reyes, generalo direktorka ko Egalno Grizhipe thaj Na-Diskriminacia thaj mamuj Rasizmo ko Ministerio vash Egalipe, phendas amenge ande jekh interju ko report ke bari butji keren ande palune shona te keren e Independento Autoriteta thaj e rezultatura na butara publikane avena. Kadi lungo vreme ande azhukaripe kerel ke but vasne hakaja na zhangle te labjaren, so bari frustracia kerdas mashkar jekh baro kotor e Romengo thaj raciako populacia kas sas les bare azhukaripe pal e hakajengo aprovacia trin bershenca maj anglal. Amen sama las kana keren e Independento Autoriteta, thaj patjas kaj dena dosta budzhetoski alokacia te kerel peski funkcia sar so o mandato phenel kathar o hakaj.

---

¹⁷ Shaj dikhen:

https://www.inclusion.gob.es/oberaxe/ficheros/documentos/MarcoEstrategicoCiudadaniaInclusionContraRacismoXenofobia_REV.pdf

Ande relacia pala o Objektivno "te vazdel pes o kapaciteto e viktimengo katar e diskriminacia thaj anticiganizmo te labjaren penge hakaja garantime lenge akceso ke specializirime azhutipe, zhanghipe thaj suporto", ame sikavas o arakhipe thaj zuralipe e themesko 'Viktimosko Azhutipe thaj Serviso pala Diskriminacia Bazirime pe Rasako vaj Ethnicitetaki Origina' savo si dino katar o CEDRE. Akava importantno serviso, koordinirimo katar o FSG, buteder vazdas pesko alokacia e budzhetosko, so kerda te avel majbaro numero e centrenko kaj e viktime e rasizmoske shaj te lenzhanipe thaj suporto; ama adava na reslas zhi akana te involvirinen e kavere Romane entitetura katar o Nacionalno Romano Konsilo ko serviso, sar so eksplicitno vakerdo ko Operativno Plano 2023-2026. Pal o FSG-esko iklupe katar o Nacionalno Romano Konsilo, o servisi sine diskonektirime katar o Konsilo.

Pe aver rig, amen dikhlam o aprovacia e 'Strategiako vash o Xosipe e Violenciako mamuj e Chavore thaj e Terne'18, ama o Operativno Plano phendas kaj kadi strategija trubul te inkludirinel e Romane chavoren, bibaxtales, o dokumento na vakerel na vakerel pal Romane chavoren, thaj na kerdas nisave specifikune mere vash e Romane chavore. Naj shaibe kaj jekh politikano dokumento te inkludil varesavi grupa te na akharel len vaj te na del len ande diferentno kategorija ande vulnerabilne chavore. Kadi strategija mamuj zhal e Europake dikhipesa, save sikaven kaj e publikane politike trubun te kombinin generalne (mainstream) mesura specifikne (targetime) mesurasa te resen maj bari efektive thaj impakto.

Po agor, amen nashti te agorisaras kadi sekcia bi te phenas e egzistime pozitivne eksperiencii pe regionalno nivelo ande relacia pala o monitoripe e p strategienko, so si kontrasto e limitirime utilitetosa NRSF Progress Reporteske. Amen keras referenca pal o sistemo savo amen samas informisime ando interju kerdo vash o xramosaripen kadale raportosko e Txema Ezkerra Fernández, Generalo Direktoro vash e Diverziteti, e Koegzistenca thaj e Mashkargeneraciaki Solidariteta e Governmentoski andar o Baskikano Them, ande savo amen dikhlam ke sa e mesura si dikhe ande bershese baza bazirime katar e diferentne date governoske departamentura. O agorutno rezultato si diskutime ando Baskikano Konsilo e Romane Populaciako. Kava nivelo e rigoresko thaj transparentno si so trubul pala politikane angazhmanura saven si baro vastnipe, sar si e strategije, save maren pen e situaciencia e strukturalno diskriminaciake save si katar desh vaj shel bersha. Akaja baskikani eksperienca na trubul te avel numa jekh ekcepacia, ni praksa jekhe governosko. Trubul te vakerel pes kaj te resel pes akava rigor, von mobilizirinen e materialno thaj personalno resursia save si trubujipaske te astaren sa e informacie save trubun lenge. O rezultato si kaj von na len ni jekh akcia ande lengi strategija savi naj asocirome e datenca te evaluinen, na sar o NRSF, bibaxtales.

2.1.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

O inkluzipe e maripesko mamuj o anticiganizmo thaj e diskriminacia ande strategiaki aksia ko egalipe sas jekh katar e maj bare neve butja katar o NRSF, so avel katar o EURSF, thaj avilas jekh katar leske zorale riga—so kerdas but lashipe mashkar e Romano thaj pro-Romano civilno societeto.

Ama angla o mashkar e NRSF terminosko e strukturalo inkonsistencie thaj slabimata aven evidentne save zhan maj dur katar e strategike fremura thaj phanden o sasto barjaripe e

---

¹⁸ Shaj dikhen:

<https://observatoriodelainfancia.mdsocialesa2030.gob.es/productos/pdf/EstrategiaErradicacionViolenciaContraInfanciaACCESIBILIDAD.pdf>

strategiako, specialo ande kodola strategike area save naj phangle e klasikane socialne inkluziake itemenca (edukacia, buti, sastipen thaj beshipe), sar o maripe mamuj e diskriminacia thaj anti-diskriminacia.

E Beatriz Carrillo de los Reyes, generalo direktorka ko Egalno Grizhipe thaj Na-Diskriminacia thaj mamuj Rasizmo ko Ministerio vash Egalipe thaj Romani feminista aktivista elaborisarda ande jekh intervju pala kava raporto pala e strukturalno pharipe savo avel ke naj publikane politikengi implementacia katar e publikane administracie ando NRSF. Voj akcentirisarda kaj “majna sa e egzistime resurse si avri dine ande privatne entitetura (organizacie katar o trito socialno sektoro) vash implementacia e NRSF akcienge perdal verver publikane grantoske akharimata, thaj sar konsekvencia, e diferentne institucionalne nivelura na hatjaren obligacia te keren dizajno thaj te implementirinen publikane hakaja save keren buti e presuime trubulipnasa save si diagnozirime mashkar e Roma.” Akava ulavipe, save sikaven e publikime Progresoske Raportura kaj si ulavde na egalnes mashkar e diferentne organizacie, so kerel but pharipe ando mesurmento ko impakto, o reslipe thaj o transformaciako kapaciteto e lovengo alosarde e subvencionime projekteunge. Ama trubul te avenas e governura pe sa e nivelura save inkren zurale, evaluime thaj transformirime publikane hakaja—thaj akava na kerel pes. Akava fakto, savo si specialo relevantno vash o sasto NRSF, si akcentirimo ande akava kotor soske si but phares jekh socialno organizaciake te kerel impakto pe fenomeno sar o anticiganizmo, so e Europake institucie pindzharen thaj so si maj feder institucionalno.

Jekh eksperto socialno aktivisto thaj advokato vash o maripe mamuj o anticiganizmo alarmirisarda amen perdal jekh intervju vash akava raporto:

Kaj si e publikane hakaj save si implementirime katar e publikane administracie? E publikane grantura (ESF+ vaj IRPF) vaj e servisura save aven katar e tenderura save si kerde katar e socialne organizacie—but anda lende keren buti mishto thaj keren bari buti—na trubun te len o than e maj bare rolengo te keren e publikane hakaja thaj aver governoske iniciative. Lengi rola trubul te avel komplementarno maj feder. Bibxatales, akava pecisajvel. E publikane administracie cirden pen katar e scena thaj den kodi primarno (vaj jekhutni, ande kava kazuso) rola e Romane thaj pro-Romane socialne organizaciunge ando barjaripe e NRSF-esko. Na kade trubulas te avel [...] Vi te o pushipen pal o anticiganizmo si akana thodino ande agenda pal e publikani politika interesantne legalo paruvimatencia, maj baro publikano finansiripe vash e programura te marel pes kontra o anticiganizmo thaj maj baro prinzharipe pal kadava problemo mashkar e prosekutora, e mujale, e policiake manusha, thaj aver agentura si inke trubujipe. O akceso ki defencia e hakajengo si pharo, thaj trubul te lasharel pes o zhanipe e publikako.

Te dikhas maj dur, kamas te sikavas e iniciativa vash o maripe mamuj o anticiganizmo, savo e Txema Ezkerra Fernández, Generalo Direktoro vash e Diverziteteta, e Koegziseenca thaj e Mashkargeneraciaki Solidariteta e Governmentoski ansar o Baskikano Them phenel amenge ando interju so kerdam ando gatisaripe kadale raportosko. Akava si jekh iniciativa savi kerda shajipe e baskikane instituciunge te ramosaren jekh institucionalno deklaracia pala pinzharipe thaj koegzistencia e Romane Manushenca thaj mamuj o anticiganizmo. Kadava dokumento sas diskutirime, agorisardo, thaj aprovisardo andar o Baskikano Konsilo e Romane Populaciako thaj sas prezentisardo publikane ko dives e Baskikane Romane Populaciako ko 16-to Novembro 2024. Amen dikhas sar but pozitivno e intencia kathar o kerdo proceso te involvirinel sa e Baskikane institucie (regionalno, provincialno, thaj lokalno gavermento), na numa te aprovirinen kadi deklaracia, ama vi te keren implementacia kadale

deklaraciaki hakajeske mamuj o anticiganizmo thaj ande favora e hakajengo le Romane Manushengo ande lenge respektivne teritorie.

Maj dur, e Beatriz Carrillo vakerelas pal o pharipe e koordinaciako thaj e teritorialo koheziako ande jekh decentralizime them sar e Spania, notirindo kaj vi te si promovisarde e akciake linie ando nacionalo nivelo, te e Autonome Komuniteturen si kompetenca, naj len obligacia te shunen e rigjarde linie vaj e orientacie katar e themeski administracia. O nacionalno governmento phenel kaj e egzistime mehanizmura pala koordinacia si efektivne, kadava maj but si pal o raportiripe katar e regionura ko centro. Ama e realno implementacia e NRSF-eski si maj anglal phangli ke autonomikane regienge kamipe thaj resorsura ande relacia e Nacionalo Strategiasa. Kadi strukturalno karakteristika e Spaniake governmentikane modeloski maj dur phararel e efektivo koordinacia thaj e teritorialo kohezia, specialo ande angazhmanura sar o NRSF.

Po agor, kana dikhen o strukturalo faktoro e anticiganizmosko, ke naj governeske mangipe ande kadi problema, kana sas kerdo o dizajno thaj o ramosaripen e NRSF-esko. Ano aprovirime teksto, shaj te konkludisaren kaj o fenomeno e anticiganizmosko na sas but adresisardo ande sa leske dimenzie, sar o flagship kadale strategikane liniengo sas artikulisardo sar jekh serviso vash e viktime—so ame dikhas sar lasho thaj esencialo—numa na sas kerdo jekh internalo reviziako proceso ande publikane administracie te dikhen kaj si o anticiganizmo ande regulacii, hakaja, thaj praktika. Akava sikavel ke ando maripe mamuj o anticiganizmo, numa e viktime katar e agresia si azhutime, thaj na lens ama ke e publikane administracie thaj lenge agencie keren diskriminacia mamuj e Roma vash lengo etnikano identiteto.

Si trubujipe vash maj baro politikano mangipe, maj baro transformirime thaj evaluabilno publikane hakaja, maj lashi thaj maj demokratikani distribucia e publikane granturengi, thaj jekh fundoni revizia pala institucionalne akcie te arakhen thaj te keren kontra o anticiganizmo, naj vasno kaj pecisajvel.

2.2. Edukacia

E edukaciaki strategikani linia si jekh kathar e maj vasne thaj si pozicionirimi pal o inkluzivno akso kathar e Nacionalno Strategia vash Jekhipe, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ande Spania 2021-2030 (NRSF). Kadi linia inkludisarel kadala specifikane objektivura:

- Te vazdel pes o enrolmento thaj e participacia e Romane populaciaki ande xurdelin (<6 bersha), maj feder ko angluno ciklo kathar 0 ko 3 bersha.
- Te ciknjarel pes e shkolaki segregacia pe sa e edukaciake nivelura thaj ande sa e forme.
- Te xosel pes o analfabetizmo thaj te vazdel pes o treningo thaj edukacia e Romenge.
- Te ciknjarel pes e diskriminacia mamuj e Romani populacia ande edukacia.
- Te vazdel pes o akademikano sukceso e Romane studenturengo ande sol duj gendero ande obligatorikano siklipe.
- Te vazdel pes o numero e Romane studenturengo katar sol duj gendero ande post-obligatorno edukacia.
- Te ciknjarel pes o digitalno pharipe mashkar e Romane studentura.

O 2023 2026 Operativno Plano e NRSF-esko kerel jekh totalo 19 mesure, sako phanglo e specifikane Objektivonca definime. Sako mesurmento inkludisarel jekh seria e akcienge saven trubun te keren ande 4-bershengi duracia e Planoski. Ama sar vi ande aver strategikane linie, amen na dikhas nisave trasura katar o budzheto alosardo kadale mesurenge vaj akcienge; numa e responsabilne organizacie pala sako mesura si ramosarde.

2.2.1. NRSF efektivipe ande problemengo lasharipe

Ande jekh intervju e Juan Carlos Pérez Medina-sa¹⁹, Tehnikano Konsilieri ko Generalo Subdirektorato vash Teritorialno Kooperacia thaj Edukaciaki Inovacia (SGCTIE) kathar o Ministeriumo vash Edukacia thaj Profesionalno Treningo (MEFP), vov phendas e majbare pharipe ande edukacia thaj sar o NRSF kerel buti lenca. E majbare pharipe so vov phenda sas:

- Bari koncentracia e Romane studentongi (segregacia).
- Jekh edukaciako pharipe savo afektil e Romane studenton, specialo evidentno ande cikno procento e mashkarutne edukaciako agorisardipe certifikaciasa, kaj kava fenomeno si maj but sikado mashkar e Romane chaja.
- Jekh ucho procento ande repeticia mashkar le Romane studentura.
- Vazdino nivelo pala mukhipe e shkolako mashkar e Romane studentura.
- E tikni prezenca e Romane studenturengi ande univerzitetura.
- Tikno enrolipe ko angluno ciklo e sikljovipasko e tikne chavorengo.

O Juan Carlos Pérez Medina dikhel o NRSF sar jekh lasho instrumento soske kado del jekh teoretikano thaj proceduralo intervenciako fremo savo si lasho. Ov phenda ke “O NRSF thovda akcenti po maripe mamuj o anticiganizmo, gender perspektiva, thaj participacia, so zhutil amare intervencienca. Akava si jekh diferentno drom ande komparacia e angleder strategikune fremenca, savengo fokusi sas ekskluzivuno pal socialno inkluzipe thaj socioekonomikane faktora. O akanutno drom si mgy holistikano, thaj kado korkoro si jekh but vasno lashipe”. Kadi konsideracia si, ande amaro dikhipen, jekh importante karakteristika e NRSF-eski thaj reprezentisarel jekh paso anglal ande relacia e NRIS-esa, so del e dokumentoske maj baro xurdipe thaj kapaciteto vash e transformacia.

Ko aver rig, bazirime pe amare dekadengi eksperienca ko akava fieldo, vi jekh kathar e socialne ekspertia kon das interju thaj e Beatriz Carrillo de los Reyes, generalo direktorka ko Egalno Grizhipe thaj Na-Diskriminacia thaj mamuj Rasizmo ko Ministerio vash Egalip, sikavda bari grizha vash e evolucia e datengi savi si resli kathar o ‘Eksploraciake Pilot Studia pal Shkolaki Segregacia e Romane Studentenge’ (Fundacia Sekretaria Gitano (FSG), 2022)²⁰. Kadi studia sikavel jekh stagnacia ande situacia e Romane studentonge ande nakhlo dekada, phagle o trendo pala lasharipe ande thana sar absenteizmo, akademiko bibaxt, thaj

---

¹⁹ O Juan Carlos Pérez Medina sas ko akava intervju sar tehnikano konsilieri, na sas prezenca nisave politikane lidereski kathar o departamento, dikhindo kaj ko vakti e intervjujesko, o Vice-Direktorato Generalo sas bibutjardo soske o transfero e anglune vice-direktoresko ko aver governosko departamento ko Septembro 2024. Odoleske, amen trubul te notirisaras kaj kado interjuvi prezentiril ekskluzivno tehnikane perspektiva pe teme save si diskutime ando interju.

²⁰ Shaj dikhen: https://www.libreria.educacion.gob.es/libro/estudio-piloto-exploratorio-sobre-la-segregacion-escolar-del-alumnado-gitano_174012/

registracia ande primarno edukacia katar o e demokraciako shirdipe ande Spania. Von gindin kaj trubun te keren specifikna suportoske programura e Romane studenturenge sar kotor katar publikane edukaciake hakaja ande Espania. Europake finansirime edukaciake programura sas sukcesutne (ESF), ama von trubun te aven amboldime ande nacionalne thaj regionalne publikane hakaja perdal specifikne programura ande edukaciako sistemo, finansirime katar o them. E Europake fondura korkores nashtig te lacharen o problemo e edukaciako.

E Studia sikavel o na-egaliteto savo afektisarel e Romane studenton ande relacia e avere studentonca, so si jekh forma katar strukturalno diskriminacia savi si sikavdi pe but droma:

- Edukaciako pharipe thaj strukturalno na-egaliteto: O raporto sikavel kaj e Romane studenturen si pharipe ande edukacia ande relacia e avere studenturenca, so kerel jekh pharipe pala lengi inkluzia. Akava pharipe si sikavdo ando baro nivelo ande anglune shkolako mukhipe (63.7% komparaciasa 18.5% e populacia) thaj tikno nivelo e participaciako ando post-obligatorikano mashkarutno siklipe.
- Naj moderlra thaj ekspektacii: Naj modelo pal edukaciaki familia thaj e tikne ekspektacii shaj zuraren e socialno thaj edukaciako ekskluzia.
- E shkolaki segregacia sar jekh forma e diskriminaciaki: O raporto definirisarel e shkolaki segregacia sar "separacia e studenturengo ande diferentne shkoli bazirime pe varesave personale vaj sociale karakteristike", so sikavel jekh na-egalutni distribucia e studentongi thaj e koncentracia e studentongi saven si jekhutne karakteristike ande jekh klasa vaj shkola. Si argumentime kaj e shkolaki segregacia phagel o hakaj ke edukacia thaj si la negative konsekvence pala egalutne shaibe, socialo kohezia thaj koegzistencia.
- Diferentne impaktura pe Romane zhuvlja: O raporto sikavel kaj e Romane zhuvjen si duvar maj but diskriminacia bazirime po gender thaj etniciteto, si len maj nasula edukaciake rezultatura sar e Romane murshen thaj maj uche procentura ande shkolake mukhipe vash familiake resa.

Kadala date sikaven o trubujipe te keren jekh anti-diskriminaciako dikhipe te keren buti e edukaciake na-egaliteturenca save afektin e Romane studenton, thaj te len sama pala e buteder dimenzie e diskriminaciake thaj e importancia te sigurinen egalutne shaibe thaj edukaciaki inkluzia.

O absenteizmo, sar e Studia phenel, si jekh andar e maj bare problemura save phararenn o siklipe e Romane studenturenqo. E studia sikavel kaj, vi te sas lasharimata ande shkola kadale studenturengi ande palune dekada, o mukhipe/absento e shkolake jekh seriozno problema si ande fundone edukacia. Anda kadi but Romane studentura na resen adekvatno edukaciako nivelo pala penge bersha, so phagel lengo edukaciako progreso thaj vazdel o riziko te mukhen maj anglal e shkola. E Studia sikavel e kompleksiteta e situaciaki ande varesave shkole thaj sar o bibutjaripe e resursengo direktno kerel impakto pe grizhipe so den e studentonge saven si majbare pharipe, sar e Romane studentura. Maj dur mothovel e bi-motivacia thaj ekspektacii kathar tikno bersh mashkar but Romane studenturathaj lenqe familie, so del kontribucia ko absenteizmo thaj mukhipe e shkolako. Ande akava konteksto, o o absentizmo avela jekh vasno faktoro savo phararel e edukaciaki thaj socialno na-egaliteta e Romane studenturengi. O raporto akcentirinel o trubulipe te keren buti kadale problemosa komprehensivnes, te len sama pe buteder kauza thaj e konsekvencii pe edukaciako barjaripe thaj avutne shajimata kadale studentonge.

Ama si te keras reflekcija pe kauza e stagnaciake thaj si te implementisaras diferentne akcii, te kamas te reasas diferentne rezultura. Pala amaro gindipe, ande kava precizno aspekto, si vasno te aplikaril pes jekh dikhipe te marel pes mamuj o anticiganizmo thaj te bolden kompletnes e hakaja save si fokusirime pe Romane familie ande relacia pala absenteizmo thaj akademiko pharipe. E viktime e diskriminaciake na trubun te aven o centro e analizako, maj feder kana naj chache so gindinas pal lende. E bariera save preventisaren e Espanikane edukaciake sistemo, implementime katar e regionalne administracie, te na inkludil efektivno thaj dureder e Rromane studenton, trubun te aven rigorozno thaj buteder analizime, thaj kana si identifikuime e kauza, trubul te keren akcii sar trubul.

Pasha e hakajengo abavipe ande relacia ke shklengi segregacia so hatjaren but Romane studentura, so vi amen analizisaras sar jekh vasno kotor ande kado report, si te phenas ke amen mangas te shuvas e Romengi historia thaj kultura ande shkolengi kurikula. O nevo edukaciako regulatorikano hakaj ande Spania, Spaniako Organikano Hakaj pala Edukacia (LOMLOE), phenel so amen, ama ande praktika e Rromane studentura na dikhen penge etnikane origina rekognisarde ande shkola, so kerel jekh but evidentno nasul konekcija mashkar kadala studentura thaj e edukaciake institucie. But Romane studentura thaj lenge famili dikhen pe shkoli sar variso avrutno butji thaj butivar dushmano. Akava nane tikne problemi, ama e publikane admnistracii na vakerel pel e problemaki egzistipe.

Si diskriminaciake profesionalne praktike save naj raportirime thaj naj adresirime, amae Romane familii phenen ke egzistirinen. Kadala praktike bi-justifikime ciknjaren e akademikane droma e Romane studentonge, shaj te dikhen len sar xasarde thaj phararen lenge akademikane perspektive thaj lengo profesionalo avutnipe. Naj iniciativura te implementirinen planura pala edukaciako kvaliteto save parovenas e shkole saven si Romane studentura pe referenciake shkole kaj vi e na-Romane familienge chavore kamenas te sikljon.

Aver kauza shaj avel kaj e suksesivno ekonomikane krize kerde kaj e maj vulnerabilno populacia, mashkar lende vi e Romani populacia, te roden solucie vash pengii ekonomikani na-sigurnipe, bi shaibe te azhukeren e treningoske procesura, save si lungi, te inkorporirin e ternen ano korkoro-butjaripe thaj te bikinen pe vulici so financialnes zuraren lenge familien. Evidentno si kaj e edukaciako sistemo na zhanglas te resel jekh baro kotor katar e Romane studentura te agordisaren e formalo edukacia thaj profesionalno treningo.

Kadala thaj aver elementura trubun te aven thodine pe agenda, asociirime e rigorozno studienca thaj diagnozenca. Trubul te keren planura te astaren kadala kauza perdal but-niveloske institucionalne akcii, anti-diskriminaciako drom thaj te len sama pe esencialno rola e Romane civilne societetaki, iso trubul te khelel vasni rola, te avel e komunitetoski referencia vash e Romane studentura, lenge familii, thaj e edukaciake centrura.

Vash e struktura e NRSF Progres Reprtengi na zhanen te dikhen sakana o nivelo e shajutnimatengo e Mesurenca thaj e Akcienca sikavde ando Operaciako Plano 2023-2026, soske kadala dokumentura maj but raportisaren o finansiripe e publikane grantoske akharipnaske ande relacia e NRSF-esa. Kadala raportura trubun te inkludisaren e data pala e indikatora save si phangle ando NRSF, maj but pala e akcie thaj publikane hakaja save si implementirime, soske avergata, shaj gindinen kaj o NRSF si implementirime katar e Romane organizacii, save si inke privatne entitetura. Bi kadala date, si majna imposiblo te dikhen o nivelo e shajutnimatengo.

O Juan Carlos Pérez Medina sikavda pinzharde initiative katar o Ministerio vash Edukacia thaj Profesionalno Treningo. "O aproviribe e Organikane Hakajesko savo parovel o

Organikano Hakaj vash Siklike (LOMLOE)²¹ sas but importantno lashipe ke pinzharel e trubujipe te siklaren e minoritetengi, maj feder e Romengi historia thaj kultura”, phendas. Vov phendas vi aver importantne mesura: “E govermentes si autoriteto te kerel jekh minimalno shkolori kurikula savi e Autonome Komunitetura maj palal shaj komplementisaren ando sherutno kotor lenge kompetenciengo. Amen kerdam buti ande linia e LOMLOE-eske dikhipesa te inkludisaren e historia thaj ekultura e Romengi ande kadalda kurikula.”

Bazirime pe akava phenipe, amen mangas te sikavas e rezistanca ando regionalno nivelo vash implementipe akale Objektivosko, so na mukhel te avel realiteta ande praktika.. Pe aver rig, si klaro kaj si te avel sikavnengo treningo te implementirinen e inkluzia e historiaki thaj e kulturaki e Romane populaciaki ko kurrikulum, sar si sikavdo kathar o publikacia e verver edukaciake materialengo kathar trin Autonome Komunitetura (ande Espania si deshefta Autonome Komunitetura saven si kompetencia ke edukacia) save keren buti akava trubujipenca koke penge respektivne teritorie. Kadava si e kaza ande Baskano Them, e materialesa *Te siklarel Romanipen*²²(Romane zhanipe) publicisardo kathar e Asociacia le Romane Zhuvlengi ande Euskadi e finansikane zhutipesa katar o Baskikano Govermento vash e sstudentura thaj siklarne andar e mashkarutni shkola. Amen vi sikavas e nevi publikacia ande Navarra *Didaktikane materialura vash e buti pal e historia thaj e kultura e Romane populaciaki ande xurdelin thaj fundoni shkola*²³, jekh publikacia promovisardi kathar e Federacia Gaz Kaló vash e Romane Asociacie ande Navarra thaj finansisardi kathar e Navaresko Govermento, so resel ke xurdelina thaj fundoni shkoli; thaj po agor, o Governo e Valenciake Komunitetosko kerel te shaj resen e edukaciake profesionalura po interneto o materialo ‘Resurse pal e historia thaj e kultura e Romane Manushengi²⁴’, ande savo si didaktikane jekhimata thaj diferentne resurse vash e tikne shavora, primarno thaj mashkarutni edukacia.

Ando Augusto 2024-to bersh, sas publicime o dokumento *E Historia thaj e Kultura e Romenqi: Jekh Skurto Zhutipe vash e Inkluzia ando LOMLOE-esko Kurrikulum*.²⁵ Kadi publikacia, propozime katar o SGCTIE ando konteksto katar e Edukaciaki Butjaki Grupa e Nacionalne Romane Konsileske, kamel te njevarel o fremo palo studiripe e Romane historiako thaj kulturako, adaptirindo pala e neve edukaciake regulacie thaj sikavindo e shajimata save den neve kurrikule. Leske Objektivura inkludisaren vasne elementura pala o grizhipe ande klasa sar valorizirime perspektiva thaj edukacia mamuj o anticiganizmo, e studiasa ande relacia pala e maj palune nacionalne thaj mashkarthemutne inkluziake fremura, te del avri e Ministeriake Edukaciake didaktikane materialura pala e Romani historia thaj kultura, thaj te specificiril sar kadala kontentura shaj aven integrimo ando kurrikulum LOMLOE ande ververa subjektura. Kadava dokumento si didaktikano materialo savo del zhutipe te integrisaren e

---

²¹ Shaj dikhen: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2020-17264>

²² Shaj dikhen: https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/inn_doc_esc_inclusiva/es_def/adjuntos/diversidad/progra_didactica_historia_cultura_gitana_1_2_eso_c.pdf

²³ Shaj dikhen: <https://www.navarra.es/es/-/nota-prensa/educacion-presenta-materiales-educativos-y-un-libro-para-que-el-alumnado-de-infantil-y-primaria-conozca-la-historia-y-la-cultura-del-pueblo-gitano>

²⁴ <https://ceice.gva.es/va/web/inclusioeducativa/reico-poble-gitano>

²⁵ Shaj dikhen: : https://www.libreria.educacion.gob.es/libro/la-historia-y-cultura-del-pueblo-gitano-breve-guia-de-orientaciones-para-su-inclusion-en-el-marco-curricular-lomloe_184546/

historia thaj e kultura e Romane manushengi ande Espaniake edukaciako kurrikulum, ando fremo e LOMLOE-esko. Amen sikavas kadala kontentura:

- Relevanca thaj justifikacia: O dokumento sikavel e importancia te inkludisaren e Romani historia thaj kultura ande kurikula sar jekh akto vash e historikani justicia, te lasharen o zhanipe thaj reprezentisaren jekh instrumento te mareln pen mamuj o rasizmo thaj o anticiganizmo. Kadi si ande relacia e LOMLOE-sa, savo ramosarel pal o inkluzipe kadale kontenteske.
- Pedagogikano thaj antropologikano dikhipe: Vov promoviril jekh interkulturalno dikhipe savo del vast e diverzitetosko, nakhel katar e stereotipura, thaj zurarel e konstrukcia katar inkluzivno identitetura. Zurarenpes jekh dinamikno thaj heterogeno prezentacia katar e Romani kultura, dural katar o esencializmo thaj folklorizacia.
- Kurrikulaki integracia: O dokumento del detalura pal e Romengi historia thaj kultura te aven integrime ande verver area thaj subjektura katar ande kurrikulum ande primarno, obligatorno mashkarutni, thaj e bachelor edukacia.
- Kompetencii: O siklaripe e Romenge historiake thaj kulturake si phangle ko barjaripe e vasne kompetencieng e sar kulturako zhanlipe thaj ekspresia, socialno thaj civilno kompetencia, thaj kompetencia ande kulturako zhanlipe thaj ekspresia.
- Resursura thaj treningura: Referencii pe siklaripeske materialura thaj treningoske kursura pala sikavne si dine, save si but vasne ke efektivno implementacia kadale kontentengo ande klasa.

O Kurrikulum ande subjekto Integracia e LOMLOE-eski, o dokumento xurdes ramosarel pal e integracia e Romani historiake thaj kulturake ande ververa subjektura, sar:

- Primarno Edukacia: Zhanipe pal Naturalno, Socialno thaj Kulturalno Environmento.
- Obligatorio Mashkarutni Edukacia: Geografia thaj Historia, Spanikani Chib thaj Literatura, Edukacia ande Civilne thaj Etikane Valore, Muzika.
- Bachelor: Inkluzia ande subjektura sar Historia, Literatura, Arto thaj Socialne Dzhantripe.

Sar Konkluzia o dokumento lasho elemento si e siklareng e thaj kurrikulum dizajnerenge, ke del jekh teoretikalno baza thaj praktikalne zhutipe vash e inkluzia e Romani historiake thaj kulturake ande Spaniake edukaciako sistemo, ando fremo e LOMLOE-esko.

Jekh kaver iniciativa kathar o MEFP kethane e NRSF-esa si e siklarengo treningo, promovisardo kathar e Nacionalno Institucia e Edukaciake Tehnologienge thaj Siklarengo Treningo (INTEF). Sar jekh agencia tela o MEFP, o INTEF del e siklareng- vi ande xurdelin, primarno thaj mashkarutni edukacia, thaj ande sol duj publikane thaj themeske shkoli-diferentne online treningura vaj neve kursura sako bersh. Andar kadala kursura na numa profesionalne lasharipe siklon e siklara ama vi xutren kreditura kaj lengo kariero thaj vi maj but love ande lengi potjin. O kurso 'Edukaciaki Atencia e Romane Chavoreng ande Shkola'²⁶

---

²⁶ Shaj dikhen: <https://formacion.intef.es/aulaenabierto/course/view.php?id=69>

si siklaro katar o José Eugenio Abajo Alcalde thaj katar o Fernando Macías Aranda katar 2020, so sas kerdas but sekceso, so bari satisfakcia thaj lashipe das e participanturen.

Ande relacia e akcienca kerde vaj inkerde katar o 2023 zhi akana (o periodo analizime ando NRSF Operativno Plano), si mishto te sikavas, te del suporto thaj zhutipe e studentureng katar vulnerabilne edukaciake situacie thaj te redukisarel e shkolako mukhipe, e Spania del investacia ande ekspanza e akanutne zhutipe, progreso, thaj ande edukaciake programosko Isaharipe (PROA+)²⁷. Kava programo, vi te naj specifikno reslo katar e Romane studentura, si aplicirime ande but shkole, but lendar si segreguime, kaj si bari koncentracia katar e Romane studentura. O dikhipe te adaptisaren ke realiteta ande sako edukaciako centro kerel kadava programo jekh chacho shanso bute Romane familienge thaj lenge chavoreng ke shaj te dikhen kaj si kerdi jekh investicia thaj jekh metodologikani adaptacia e cilosa te astarel pes edukaciao sukceso vash e studentura ande kodova centro. Kekh katar e insistentne mangimata katar o Romano civilo societeto si kaj kadava programo te avel barjardo te shaj te maladjol e bari pre-ekzistuime trubujimasa, so mangel maj bari investacia so kerel paruvipesko efekto ande shkoli kaj si Romane studentura, ama butivar e publikane administracii na shunen kadava mangipe.

Akava investicia si kotor katar “Komponento 21: Modernizacia thaj Digitalizacia e Edukaciake Sistemsko, vi ande xuredlin katar 0 ko 3 bersha” ande Paruvipesko, ransfomaciako thaj Resilienciako Plano. Kado fokusiril te del resurse eshkolenge save mangel te adaptisaren pengo edukaciao projekto te shaj resen e studentureng trubujimata (perdal e programoske kontraktura vaj similarne akordura mashkar e shkoli thaj e edukaciake administracii, so sikavel o mangipe te aresen specifikane objektivura thaj e trubuimaske akcii thaj resurseura). O programo kamel te kerel putardo, stimilirimo sikljovipasko environmento savo zurarel personalizirime siklaripeske metodologii adaptirime sa e studentonge trubuimaske, anda kadi so ciknjarel o akademikano pharipe thaj o mukhipe e shkolako. O programo si kerdo vash e shkoli saven si bare edukaciake pharipe, vi kodola save si ande ruralne thana.

Si institucie saven si jekh signifikantno kotor e studentonge²⁸ katar vulnerabilne edukaciake situacie, saven si bute personalne thaj socialne pharipe save phararen o lashipe katar o siklipe ande klasa thaj o sasto shkolako environmento. Ande maj but kazura, akava shkoli si ande socialne chore thana thaj del serviso e studentonge katar familie saven si tikno socioekonomikano thaj edukaciako nivelo. Te implementirinel pes e investicia pal o PROA+, keren teritorialo kooperacia e Edukaciake Administracienca e Autonome Komunitetureng ando fremo e Sektoralo Edukaciake Konferencako, savi, pala e autorizacia katar o Konsilo e Ministrengo, aprovisarel e shajutnimata, e kriteriumura vash e teritorialo distribucia e lovenge, thaj o monitorisaripen e eksekuciako; maj palal, kadala si publikime ando Oficialno Themesko Buletino (BOE). O Ministeriumo kerel e investacia sar edukaciaki administracia ke Ceuta thaj Melilla. Po agor, si kerdi e teknikani kooperacia pal o programo, thaj si implementime mehanizmura vash o monitorisaripen thaj e verifikacia leski eksekuciaki. O

---

²⁷ Shaj dikhen: : <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/mc/sgctie/cooperacion-territorial/programas-cooperacion/proa.html>

²⁸ Sar phenel o Save the Children ande pesko 2018 reporto: Mix with me, the concentration of vulnerable students in Spain affects 46.8% of all schools. Shaj dikhen: <https://www.savethechildren.es/notasprensa/la-mitad-de-los-ninos-en-espana-estudia-en-escuelas-con-alta-concentracion-de-alumnado> Kadi data trubul te avel revidime palal e phare efektura katar e COVID-19 pandemia.

sasto finansiripe vash o periodo 2021-2024 si 360 milionura EUR, katar save 320 milionura aven katar o Paruvipe thaj Resiliencia Mehanizmo thaj 40 milionura katar o Generalo Themesko Budzheto. O PROA+ inkludisarel jekh vasno aktiviteti savo si akhardo 'Jekh inkluzivnoshkola vash e suksesutne trajektorie e Romane studentenge' savi si jekh but vasno instrumento vash o suporto e edukaciake akciengo ande shkoli Romane studentenca.

2.2.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

O Juan Carlos Pérez Medina sikavda jekh pharipe so si pe maj but thana ande analiza. O NRSF si jekh politikano dokumento e Spaniake governmentosko savo zhutil e administracia so si responsibilo vash e kompetencie te keren pe jekh direkcia. Ama, naj les zor te kerel kodola hakaja/zhutipe, thaj e administracii shaj alosaren te kerenn e direktive vaj te alosaren aver kriteriumura. E edukaciake kompetenciengi kaza, kado si determinirimo faktori, soske e deziciaki keripeski zor mol pe te regionalne guvernura. Amen phenas, sar vi ande aver kapitulura kadale raportoske, e strukturalno pharipe savo involviril but decentralizirime thema, sar ande Spania, kaj o nacionalno gavermento nashtig te forsiril e regionalne gavermenton te implementirin hakaja vaj strategie. Odoleske si trubujipe te keren buti maj but zorasa thaj resursenca vash o vazdipe e konsensusosko ando vakti e strategiako dizajno o NRSF te kerel signifikantno progreso vash e objektivura.

Ama, e koordinaciake mehanizmura si subjekto ko mangipe e publikane instituciengo save si butivar phangle ande politikane tenzii vash diferentne governoske partie ande sako regiono. Ande praktika, akava kerel te na dosta koordinacia thaj bilachi kolekcia e datengo, so si baro pharipe te evaluinen o efektivipe e dizajnirime strategikane liniengi thaj aksenqi.

But intervjuime (jekh independento eksperto, Beatriz Carrillo, Patricia Caro, thaj Ismael Cortés) phende kaj o konteksto paruvdilas but kathar o 2021. Determinime faktora sar o digitalno choripe thaj o biegalipe, o vazdipe e xojake kriminalitetosko thaj e xojake vakeripesko, thaj o buxjaripe e socialo thaj mediake rasizmosko—problemura save sas vaj na-egzistime vaj marginalne sas dulmut—akana khelen jekh importante rola ande edukaciake rezultatura. Kadala elementura efektivnes phararde e NRSF-esko kapaciteto te kerel buti ande leske anglune shona.

2.3. Butji

E Nacionalno Strategia pal Egalipe, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ande Spania 2021-2030 (NRSF) kerda panzh specifike objektivura ande butji. Jekh andar e maj bare kritikane pushimata save afektisaren e Romen si phanglo e butjake ratenca, savi si zuales tikni ande komparacia e na-Romane populaciasa, sar e data ²⁹phenen.

E cilura save si thodine katar o NRSF, kadala sas:

- Te vazdel pes o procento e butjako katar 29,9% ko 35% (30% zhuvljenge, 40% e murshenge).
- Te ciknjarel pes o bibutjaripe katar 60,4% ko 50% mashkar e zhuvlja thaj katar 47,4% ko 37% mashkar e mursha.

---

²⁹ FSG (2019). Estudio comparado sobre la situación de la población gitana en España con relación al empleo y la pobreza. [Komparativno rodipe pala e situacia e Romane populaciaki ande Espania ande relacia pala butjaripe thaj choripe.]

- Te tiknjarel pes o kotor e temporarno butjako katar 75,5% e murshengo thaj 68,1% e zhuvljengo ko 60% ande duj kazura.
- Te tiknjarel pes e diskriminacia ande buti katar 48% (phenel o FSG, 2019) vaj 30,1% (phenel o CEDRE, 2020) ko 20%.
- Te vazdel pes o procento e regularizaciako³⁰ e butjako katar 51,5% ko 60%.
- Te tiknjarel pes o procento e Romane ternengo save ni sikljon thaj ni keren buti katar 57,6% ko 50% mashkar e Romane chaja thaj katar 42,4% ko 35% mashkar Romane chave.
- Te vazdel pes o nivelo e aktivitetosko mashkar e Rromane zhuvlja katar 38,5% ko 40%.

Bibaxtales, naj kvantitativno vaj kvalitativno data te dikhen te si kadala cilura resle vaj si ando proceso te aresen len, soske na sas kerdo ni jekh studia pe akanutni situacia, thaj e Progresoske Reportura katar o Ministerio vash Socialne Jakaja, Konzumo, thaj Agenda 2030 na sikaven kadala figure. E cilura ramosarde maj anglal, thodine katar o NRSF, naj mesureske elementura te dikhen te von resle len vaj na. Akava si jekh kathar e majbare problemura kana keren monitoripe pal o NRSF. O Spanikano governmento trubul te inkludil specifikne mesureske elementura ande kontrola, sar o survey savo si labjardo ande sastipe O maj paluno reporto pal butji si anda 2019 bersh, thaj e data trubul te avel nevardi te dikhen te sas progresso kerdo vaj na.

O zhanipe/sorsura save si len phenen ke—o Reporto palo Progreso 2021-2022 thaj o Reporto pal o Progreso 2023—naj shajpe te certifikisaren ke resle e maj kritikane thaj significantne problemura, ke naj statistikane data save shaj resen te analizisaren thaj te dikhen e mesura save si implementime ande butji.

2.3.1. NRSF efektive ande problemengo lasharipe

O efektive e NRSF-eski nashtig evaluinen, soske naj statistikane data perdal save zhanasas te analizisaras o progreso pal e establisarde cilura.

E koalicia savi si pala akava raportu manglas intervju e reprezentantosa kathar e Themesko Sekretariato vash Buti te lel informacie pal e mere save si implementime thaj lenge efektive kathar o 2021 bersh zhi akana; ama, na sas reslam nisave responso.

Anda kadi, o jekhutne sorsura ke save si amen aksesu si o 2021-2022 thaj 2023 Progresoske Reportura e NRSF-eske dine avri kathar o Ministerio vash Socialne Hakaja, Konzumo thaj Agenda 2030. Ande duj raportura o Ministerio phenel kaj e maj bari strategikani linia e maj bare budzhetesa Romane targetosa sas e butji pe themesko nivelo, ama po regionalno nivelo e edukacia sas.

O totalno budzheto pe specifikne butjake mere sas:

- Bersh 2021: 9.5 milioni EUR.
- Bersh 2022: 11.9 milioni EUR.

---

³⁰ Jekh significantno procento e Romengo si regularno self-enterprenoro, so thovel len ande prekarikano butjaki situacia. O objektivo si te barjarel pes o nivelo pala potjinaki butji mashkar e Rroma.

- Bersh 2023: 15.7 milioni EUR.

E strategikano objektivo savo lel majbaro kotor katar akava budzheto vazdel e Romengo numero ande butji, pal odova o objektivo vazdel o zuralipe, participacia, thaj aktiviripe e Romane zhuvljengo ando marketi e butjako.

Te lel pes o 2023-to bersh sar kazusoski studia—kana o budzheto vazdilo ko 15,7 milionura EUR—shaj dikhas kaj e responsibiliteta vash o vazdipe ke Romengo numero ande butji ande Espania praktikanes perel pe jekh civilno organizacia, pe Fundación Secretariado Gitano. Kathar akava budzheto, 13,6 milionia si dedikime vash specifiko objektivo te vazdel e Romengo numero ke butji; 1,5 milionura te vazden o zoralipe, participacia, thaj aktiviripe e Romane zhuvljengo ando marketi e butjako; thaj o aver 0.6 milionura ka aver objektivura.

E tipuria e akcienge savenge si alosardo o sasto budzheto si kadala programura thaj/vaj projektura:

- FSG-esko ‘Acceder’ programo: 8,9 milionura EUR.
- FSG-esko programo ‘Calí’: 1.3 milionura EUR.
- FSG-esko programo ‘Acceder’ thaj ‘Promociona’ ande Castilla y León: 1,3 milionura EUR.
- FSG-esko pilot projekto ‘Mercaemprende,’ vash e terne Roma ande Asturia: 155.907 EUR.
- FSG-esko pilot projekto ‘Itinerarios de Inclusión’ vash e beneficiarie e IMV-eske ando Gijón: 120,000 EUR.
- FSG-esko pilot projekto ‘Puerta de empleo para la community gitana extremeña’: 433,884 EUR (katar save 368,801 EUR aven katar e Europake Fondura).
- ‘Laborando Caló’ programo ande Galicia katar o Cáritas Diocesana: 152,923 EUR.

Katar e ehta akcie saven si maj baro budzheto alosardo pala buti, shov si ke jekh organizacia. Kadala shov programura thaj/vaj projektura ko FSG si 77,8% katar o sasto butjako budzheto. Akava phenel kaj e Spaniako Governo—specifiko o Ministeriumo vash Socialno Hakaja thaj Agenda 2030—efektivnes del e responsibilita e FSG-eske te resen akala objektivura.

Sar phenel e FSG-esko 2023-to bersheshko reporto,³¹ o programo ‘Acceder’ reslas kadala rezultatura:

- 4.102 manusha line buti.
- 6.041 manusha line treningo.
- 20,687 manusha resle zhutipe.

O FSG, sar operatori e sikavde iniciativengo, publicirinel raportura pal rezultatura thaj impakto pal penge programura³², ama po rezpozibiliteti kathar bare intervencie ko publikano

---

³¹ Shaj dikhen: https://www.gitanos.org/informeannual/wp-content/uploads/2024/07/fsg_informe-anual-2023_web_040724.pdf

³² Shaj dikhen: Fundación Secretariado Gitano; Kerdas: Red2Red Consultores (2021). Evaluation of the results and impact of the Acceder Programme 2000-2020. Madrid. Fundación Secretariado Gitano. Shaj dikhen: https://www.gitanos.org/resources/research/evaluation_of_the_results_and_impact_of_the_acceder_programme_2000_2020/

interesi thaj pe labjarde publikane finansiripe trubul te keren independentno monitoringo thaj evaluacia. Kadi responsibilita si e Espaniake gavermenteske thaj na trubul te avel shiftirime pe FSG vaj pe aver Romane CSO-ura.

E programura save si implementime katar e Espanikane civile organizacie trubun te keren butji sar komplementarne akcie pasha kodola save si kerdine thaj implementime katar o centralo governo thaj e e Autonome Komunitetura (CCAA). E rola e CCAA-ki si but importante vash e implementacia thaj o efektivepe e establisarde mesurengi, soske e kompetenca ande buti si kadale administraciencia. Te o CCAA na integriril o NRSF ande lenge specifikne planura save si phangle ke Roma vaj ande lenge butjarimaske strategije, naj shaibe kaj e akcie thaj mere avena efektive.

Generalnes, vi te si barjaripe ando budzheto dedikimo vash o Roma ande butji mashkar e bersha 2021 thaj 2023, nashtig te keren analiza vash efektiviteto e masurengo ke naj statistikane date pal o niveli e butjako, niveli e bibutjaripasko, thaj aver indikatora.

2.3.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

O NRSF si phanglo e avere strategienca pe nacionalno nivelo. Ande rig e butjako, e akcie trubun te aven kerde khetane e Spaniake ‘Strategiasa vash o Aktivno Butjako Zhutipe 2021-2024’³³, numa naj aksesibilno data vash e khetane akcie mashkar e duj strategije. E Roma, definime sar “vulnerabilno populacia,” si specifikime sar objekto e akciengo kerde kathar e Spaniake ‘Strategiasa vash o Aktivno Butjako Zhutipe 2021-2024’.

Mainstreaming-eske mesura—vaj e mesura save si phangle karing e vulnerabilne grupe, vi e Roma—si maj pharo te monitorisaren. Perdal o 2023-to bershesko Reporto pal o NRSF katar o Ministeriumo pale Socialne Hakaja thaj Agenda 2030, ando 2023-to bersh, sas predominancia e mesurengo save si specifikne resle pe Roma. Kadala mesura si 50,46% katar e akcie ande relacia pala 34,02% katar e socialo inkluziake mesura save si phangle e vulnerabilne grupenca.

O koordinatori kathar e butjaki grupa kathar Nacionalno Romano Konsilo phenel ke intenzno butji kerde te sigurinen ke e Romen sar specifikne aktoren inkludisaren ande Spaniaki nevi Strategia vash o Aktivno Butjako Zhutipe 2021-2024’. Pe kava drom, e akcie trubun te aven kerdine pala e partikularne trubujimata e Romenge maj but sar te grizhinen len numa sar beneficiarura katar e mere save si phangle e vulnerabilne grupenca. E Romen si specifikne trubujipe save trubun te aven resle te sigurinen ke e implementirime akcie si maj efektive thaj te keren maj baro impakto pe Romane mursha thaj zhuvlja. Sar phenel o koordinatoro vash e butjaki grupa, kadava sas jekh but importante butji karing o areslipen e cilenqo save sas thodine ando NRSF. Te inkludisaren e Romen sar specifikne aktora si te pinzharen lenge unikalne karakteristike te lasharen lengo socialo statuso ande societeta, sar sas kerdino ande palutne bersha kana thode o gender thaj e zhuvlja sar specifikne kategoria ande sa ehakaja ke e zhuvjenge maj phari pozicia si sar e murshen.

Fundación Secretariado Gitano (2023). Evaluation of the results and impact of the Calí Programme, for the Equality of Roma Women. Madrid . Fundación Secretariado Gitano. Shaj dikhen: https://www.gitanos.org/resources/research/evaluation_of_the_results_and_impact_of_the_calí_programme_for_the_equality_of_roma_women/

³³ Shaj dikhen : <https://expinterweb.mites.gob.es/participa/listado/download/b570e083-10d3-43e7-a0ab-6d5c5324fa17>

E Europako Socialo Fondo Plus (ESF+) thaj e raportura pal o progreso katar o Spaniako Gubernmento phenen ke e Roma si jekh andar e prioritete grupe ke sa e mesura pal e vulnerabilne grupe ingren ke Roma. Bibaxtales kadala mesure inke na sas implementime.

2.4. Sastipe

E Nacionalno Strategia vasg Egaliteto, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ande Spania 2021-2030 (NRSF) adoptisarel jekh komprehensivno drom ko sastipe thaj na numa fokusisarel pe specifikane problemura. E strategia phenel kaj o sastipe si maj but sar o binasvalipe; si adresime perdal socialno determinantura, e hatjaripesa kaj o sastipe e Romane individuengo lasharel pes kana lasharel pes lenge zhivdipeske kondicia.

Vash kadava, o NRSF sikavel numaa duj sastipnaske objektivura: te lasharel pes o generalo sastipesko statuso thaj te ciknjarel pes o socialno bi-egalipe ando sastipen mashkar e Romani populacia ando sasto zhivdipe—thovindo specialo akcento pe Romane chavore thaj maj phure manusha—thaj te ciknjarel pes e diskriminacia ande sastipe mamuj e Roma.

2.4.1. NRSF efektivipe ande problemengo lasharipe

Sar phenel e Ana Gil Luciano, Sherutni e Sastipaski thaj Egalitetoski Area ke Generalno Direktoracia vash Publiko Sastipe thaj Sastipasko Egaliteto, kon das interju vash akava raporto, e mere save si kerde ando NRSF vash sastipe sikaven efektivipe. Numa, voj phenel kaj o sastipe e Romengo po agor lasharel pes numa kana o generalo environmento ande savo von bijande thaj barjon – sar vi o kvaliteto e butjako, kherengo, thaj aver socialne determinantura – lasharen pen. Kana sa e mere perdal e diferentne sektora katar o NRSF avena sukcesne, e Romenge beshipeske kondicii avena maj lashe, thaj kade vi lengo sastipe.

E Gil Luciano phendas kaj o sastipe si reslo katar jekh integririmi thaj inkluzivno perspektiva, aktivne participaciasa katar e Roma te keren akcii vasj kadi. E buti kerel pes vi ande kooperacia e Autonomne Komunitetenca (CCAA), save si responsabilne vash o sastipe. E raportura pal o progreso katar o Ministerio vash Socialne Hakaja thaj Agenda 2030, pashal 80% katar e investacia ande specifikane sastipeske mesure ando 2023 avel katar o CCAA.

O monitoring phenel ke o sastipe si e jekhutni area andar o NRSF savo kidel data; numa, amen nashtig te prezentisaras kadala data soske o suvey si tela butji. Akava avela o trito Nacionalno Sastipesko Survey vash e Romani Populacia (e anglune kerde pes ando bersh 2006 thaj 2014). Planisarde te keren e angluni Nacionalno Strategia (2012-2020) ama na kerde. Pala kadi mangle te keren ando 2023 ama kerde ando 2025. Kava instrumento si but lasho soske inkludisarel socialne determinantura sar o kher, buti, thaj siklipe, so del jekh maj shukar dikhipes pal e zhivipeske kondicii e Romenge.

Si jekh generalo percepacia kaj keren pes significantno zumavipa andar o sastipasko sektoro te lačharel pes o sastipasko statuso e Romengo thaj te tiknjarel pes o na-egaliteto, sar vi te marel pes o anticiganizmo prekal treningoske kursura pala sastipaskere profesionalcura save fokusirinen pes pe jekhipes, romani kultura, thaj verver forme e diskriminaciake. Numaj, kadala zumavimata na ka aven dosta te na keren pes lačharimata anθ-e sa e riga save afektin e živdipnaske kondicie e Rromane individuenqe.

Maj but objektivno data pala o efektivipe katar o NRSF pal sastipe trubul te azhukaren zhi kana agorisarel pes o trito Nacionalno Sastipasko Survey pala e Romani Populacia.

E Gil Luciano phenel ke si progresi thaj mangen maj but akcie, numa e administrativne resorsura si limitirime. Vasno si te keren butji perdal participaciaki perspektiva e Romenca thaj te keren promocia pal komuniteta-bazirime sastipe te lasharen o sastipe e Romengo.

2.4.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

O sastipe si kondicionirimo katar e socialne determinantura; anda kadi bi te dikhel pes o sastipen katar jekh maj bari, maj egalutni thaj inkluzivno perspektiva, e rezultatura ashen limitirime.

E Gil Luciano phendas kaj te sa e publikane hakaja te len jekh maj egalutno thaj inkluzivno drom, shaj te na trubulas te keren buti specifkne vash varesave populaciake grupura. Lako dikhipe si, ke vash kadi butji trubun te keren ande sa e sektora.

O lasharipe e Romengo sastipasko trubul vi te kerel pes perdal mainstream publikane hakaja. O NRSF sikavel e 'Spaniaki Strategia pal o Disabiliteto 2022-2030' (vi te na sas akceptisardo kana kerdam o reporto) te siguril pes o akceso thaj o labjaripe e manushikane hakajengo vash e manusha saven si disabiliteto, thaj te keren facilitacia e grizhipeske vash e Roma thaj aver vulnerabilne grupe saven si disabiliteto. Kadi strategia na inkludisarel e Romen sar specifiknes te dikhel lenge specifkne trubulimata, ama grupisarel len ande maj bari kategoria e vulnerabilne populaciengi.

O Ministeriumo pala Sastipe si but planura thaj strategie, numa khonik na kerel adekvatno butji pala e specifkne trubulimata e Romenge vaj dikhel o anticiganizmo so phararel o resipe ke egalne sastipeske hakaja ande Ten a len akava specifkne pushipe thaj te na keren maj but implementacia e mesurengi, e sastipesko jekhipe ashela variso so phares hsaj resen vi egeneralno populacia thaj vi e Roma.

Generalnes, naj dosta data pal e Roma ande sastipesko kotor, nish ande NRSF-esko progresosko raporto thaj nish ande aver planura vaj reportura.

2.5. Beshipe, esencialne servizura, thaj environmentalno chachipe/justicia

O Operativno Plano 2023-2026³⁴ e Nacionalno Strategiako vash Egaliteto, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ke Spania 2021-2030 (NRSF), vi te deskriptirinel e puchimata save afektin e Romane populacia, inke na implementisardas o keripe e nevi beshipeski mapa so sas kerdo ando 2015³⁵. Maj bari si e trubujimata, ke e sastipeski kriza maj feder pharardas e Romengi ekonomikani situacia, so akana maj nasul si.

E 'Themesko Plano vash o Beshipe 2022-2025'³⁶, na inkludisarel specifkne mesura vash e Romani populacia numa si ramosarde sar vulnerabilne grupura. Jekh vasno faktori ande mesurengo lasharipe si o governipe mashkar e publikane thaj privatne interesime riga; anda kadi trubul te zurarel pes e koordinaciake maladipe (meetingura) ande sa e iniciativura te avel chaches jekh integrimo plano. Sar egzemplo, mashkar 2021 thaj 2023, e NRSF-eske

---

³⁴ Shaj dikhen: <https://www.dsca.gob.es/es/derechos-sociales/poblacion-gitana/estrategia-nacional/estrategia-igualdad-inclusion-participacion-pueblo-gitano-2021-2030>

³⁵ Shaj dikhen: <https://www.dsca.gob.es/es/derechos-sociales/poblacion-gitana/estudios-e-informes>

³⁶ Shaj dikhen: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-802>

progres reporteske³⁷ data phenen, e maladipe so kerde e butjake grupura kathar o Nacionalno Romani Konsilo sas numa inja.

Si te avel majbaro aksesu ko konkretno data, sar ko regionalno thaj lokalno nivelo, te shaj identifikuinen sa o iniciative. Kasave data saven te bicharen e organurenge katar e korrespondentne organizacie, den jekh maj but pherdo dikhipe, sar e date save sas but phares kidime.

2.5.1. NRSF efektive ande problemengo lasharipe

E pharipe save si vazdine ando angluno ciklo dikhle numa but limitirime thaj bi-importantno progreso. O numero e iniciativengo vazdas pes katar 25 ando 2021 ko 35 ando 2023, numa cerra zhanas pal lende. Ande jekh intervju vash akava raporti, jekh independentno eksperti vash maripe mamuj anticiganizmo phendas kaj vi te o NRSF “definisardas indikatora, naj realno zhutipe te implementinel len efektivnes. Naj jekh publikuno budzheto specifikne dino te implementinel sa e indikatora, thaj lengo monitoripe zhi akana naj but efektivno. E indikatora si lache kerdine, ama te naj resle, naj konkretne konsekvence vaj akantebiliteto vash e kompetentne autoritetura, ande sako regiono vaj ande Spania.”

E NRSF diagnoza sikavel kaj e situacia si maj lashu ande komparaciasa e anglune periodosa. Ama na specifikisarel konkretne mesura, vi te o 2023-to bershesko Reporto pal o Progreso (r. 34) sikavel kaj numa 2,7% e kherenge si klasifikuime sar chore thana/khera kaj beshen. Naj data pala e COVID 19 sastipeski kriza, o NRSF korkoro sikavel ke e kriza kerdas maj phari situacia e kherengi mashkar e Romani populacia.

O beshipe si primarno socialno pushipe savo kerel afekto pe sa e populacija, numa si specialno pharo e Romane familienge vash but resa, sar e bi edukacia vaj treningo o problemo e kherutne lovengo, thaj o ciklo e ekskluzijako katar aven. E mere save si dine ande Themesko Plano butivar na mukhen opcia te resen azhutipe soske e mangimata ashen ekskluzivno bute Rromane familienge.

Jekh anda e pushimata so trubul te avel vazdino si e energiako choripe. E Kamirako 2023-to bershesko Reporto pal o Beshipe³⁸ phenel, 47% katar e pushle kheranaj tatipe, thaj 21% naj aksesu ko WIFI thaj utilitetura. Ande beshipeski tipologia, 32% beshen ande rentalnekhera, 38% ande penge khera. Trubul te phenas, te naj internetosko aksesu, kado naj direktno phanglo ke energiako choripe, shaj ke limitirime aksesu si ke esencialne servisura. Naj slobodo te bistras ke ande vrema COVID-19 phanglipesko, o bi-aksesu ko interneto ando kher sas baro pharipe e Romane chavorenge ken a sas len aksesu ke virtualne klasura.

E publikane finansiripe vash e akcie vash beshipe, sar phenel o NRSF 2023 Reporto pal o Progreso, o volumo e finansiripnasko dino katar e Administracia e Themeski sas zero EUR, ama e Autonome Komuniteturen dine 1.7 milionura EUR. Kathar odola budzheto, duj programura si implementirime kathar e Camargo Foresko Konsilo thaj o Centro Bellavista

---

³⁷Shaj dikhen: http://www.dsca.gob.es/sites/default/files/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/Informe_progresos_2023_VF.pdf

³⁸ Borràs-Batalla, M. y Macías-Aranda, F. (2023). Condiciones de habitabilidad de la población gitana en España. Informe Final. Córdoba: KAMIRA, Federación de Asociaciones de Mujeres Gitanas, Shaj dikhen: https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/05/KAMIRA_condiciones_habitabilidad_DEF-1-1.pdf

ande Kantabria 100.000 EUR sol duj, thaj o 'Rezidencialno Inkluziako Programo vash e Roma ande Galicia' resla kontribucia 83.334 EUR. Ande jekh interju ke kado raporto, o Romano aktivisto thaj advokato o Pedro Vargas sikadas o kritikalno problemo ande beshipe: "O beshipe si jekh rig kaj klaro sikavdol e ekskluzia thaj socialo marginalizacia e Romengi. Ande but komunitetura, o akceso ke dignitetoske khera thaj bazake servisura naj dosta. E dokumentura phenen, pashe 12% katar e Romane familii trajin ande substandardne khera vaj ande thana kaj baro nivelo si e residencialne segregaciake. Mashkar kadala kondicii si ke but manusha si pe jekh than, naj esencialne servizura thaj naj sanitarne kondicie, save vazden e problemura e socialo ekskluziake thaj phararen e integracia kadale individuengo ande komunitetura."

2.5.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

Kontra o kontento ko 'Nacionalo Plano vash Akceso ke Khera 2022-2025'³⁹, ande praktika, ashen bariere save na mukhen e Romani populaciake te labjaren penge hakaja vash o beshipe. E kherenge rentingo, 63% katar e Romane individue hatjarde diskriminacia kana khera rodenas, thaj 42% kana beshen ande jekh kher⁴⁰. Aver problemo si o bi-verifikaciaki potjin (palal e kriza 2008 thaj e kriza COVID-19)⁴¹, soske but familie inke dependin pe potjin katar e bikinimata po marketi, o primipe e Minimum Vitalno Potjin (IMV)⁴², thaj si aver pharipe save na mukhen len te len akceso ko azhutipe vash o rentipe.

Adi situacia si kana zumaven te kinen o angluno kher, soske o trubulipe vash suporto e maj bari familiake limitirinel e opcia te trajinen ko thana kaj si o xasaripe e populaciako thaj kaj si signifikantno depopulacia. Sar rezultato, kadi opcia si phari. Ande jekh rig (o trubujipe e suportesko vash e maj bari familia vaj e familiake pharipe), e temporaro renti vaj o beshipen sar o khetanutno beshipe naj ocipa e Romane familienge.

2.6. Socialno protekcia

Generalno perceptcia si kaj e Romani populacia ashel sar e maj chori grupa, e anglune raportura sikaven kaj 92% katar e Romani populacia si ande choripesko riziko thaj socialno ekskluzia. Vi te o NRSF (r. 46) propozisarda te inkludinen specifiko linia e akciaki savi del lashipe e publikane administracienge te lasharen e socioekonomikani situacia e Romengi – astarindo katar jekh nivelo e ekskluziako riziko 85,9% (FSG, 2019), jekh mashkarutni cilo te tiknjarel pes kadava procento ko 60% thaj jekh agorutno cilo 40% –e data phenel sogodi. Jekh specifiko mesurmento sas te astarel pes azhutimata sar o Minimum Vitalno Potjin (IMV), savo, vi te avel jekh katar e majbare potjin e familienge, mukhel e Romen ande pharipe ko

---

³⁹ O Gobierno aprobisarda o Nacionalo Plano vash o akceso ko Beshipe 2022-2025, savo del specialo atencia vash w maj bibahtale sektora e populaciake | Ministeriumo vash o Beshipe thaj o Urbano Agenda.

⁴⁰ Borràs-Batalla, M. y Macías-Aranda, F. (2023). Condiciones de habitabilidad de la población gitana en España. Informe Final. Córdoba: KAMIRA, Federación de Asociaciones de Mujeres Gitanas, Shaj dikhen: https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/05/KAMIRA_condiciones_habitabilidad_DEF-1-1.pdf

⁴¹ Shaj dikhen: http://www.sepgg.pap.hacienda.gob.es/sitios/sepgg/es-ES/Presupuestos/InformeEconomicoFinanciero/Documents/Informe_economico_financiero_2021.pdf

⁴² Shaj dikhen: https://www.gitanos.org/estudios/estudio_sobre_el_impacto_del_ingreso_minimo_vital_en_la_situacion_de_pobreza_de_la_poblacion_gitana_en_espana.html.es

akceso, tiknipe, vaj bi-kompatibiliteto e avere potjinaso, kade direkto afektisarel o lasharipen e kherutne ekonomia.

2.6.1. NRSF efektive ande problemengo lasharipe

Figuri katar e Nacionalno Strategia pala Egaliteto, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ande Spania 2021-2030 (NRSF) sikaven kaj 85,9% katar e Romani populacia si ando riziko e ekskluziako thaj 76,8% si ande baro choripe. O angluno RCM 2022 reporto sikavelas kaj, palal o Arope reporto, kadala data sas 92% thaj 65.6%, respektivno. Jekh katar e mesura save si propozime ando NRSF (r. 38) sas te lasharel pes o akceso ke ekonomikane thaj socialne beneficie. Ande jekh intervju kerdo e Beatriz Carrillo de los Reyes-asa vash akava raporto, voj phendas: “Akana, o maj kuch trajo, kerel maj phari e situacia, specialno afektirindo o akceso ke adekvatno nutricia, beshipe thaj energia.”

O FSG eksekutivo reporto (2023)⁴³ phenel ke 25% katar e Romane khera dependin katar o publikano azhutipen vash lengi potjin, ande komparacia 7,4% mashkar e aver populacia. O reporto phenel kaj o akceso ko IMV si subjekto ke specifike mangipe—numa 28% katar e khera save kerde aplikacia maj anglal resle odola kriteriumura (ama 29% len maj but katar 999 EUR)—so sikavel kaj but khera na len nisave love. Sa khetane, 39% katar e Romani populacia na len o IMV thaj na resen e establimen mangipe.

Pasha o pharipe ande dokumentacia, informacia, thaj trubulipe pala anglune arakhipe, si jekh lungu vreme te xutren IVM—ko generalness inja shona—so si kritikano e familienge save si ande vulnerabilne situacie. O pushipe te kasi potjin ciknjarel o choripe vaj na, o report phenel ke numa ande ekstremo choripe (r. 35).

O 2023 Operativno Plano e NRSF-esko (r. 4) akharel te vazdel pes e integracia mashkar e sektora thaj te introducil pes garancie ke universalne hakaja thaj/vaj strategie te inkorporin pozitivne akcie bazirime pe egaliteto vash e grupe ande vulnerabilne situacii.

Trubul te keren jekh komprehenzivno reporto savo sako bersh del detalura pal e mesure thaj e budzheto save si alosarde vi po themutno thaj vi po regionalo nivelo. Jekh kasavo reporto dokumentisarel specifike programura ande sako rig—te del len anav, te del detalura pala budzhetura, periodura pala eksekucia, thaj pala e rezultatura save si resle, mashkar aver pertinentne date. Sar butjarimasko instrumento, akava reporto shaj avel komprehenzive evaluisardo te dikhen sar sako variabla kerel influencia pe rezultatura, kade te avel sigurime ke sako nevo programo si implementisardo maj efektives. Independentne, izolirime mere, ama numa anekdotikane.

2.6.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

E love alosarde vash e mesura save si specifike phangle te maren pen mamuj o choripe, e socialno ekskluzia thaj o digitalo ulavipe (2023 Progres Reporto, p. 15) katar e Generalo Themeski Administracia si 5,6 milionura EUR, ama e Autonome Komunitetura den 8,8 milionura EUR, totalo 14,4 milionura EUR. O numero e Autonome Komunitetengo saven si planura pe ekskluziake strategienga, oxto akana si len, shtar si ando barjaripe, thaj e aver epta naj mesura. Neve initiative reprezentinen 16,67% e akciengo, 65,53% e mesurengo

---

⁴³ Shaj dikhen:

https://www.gitanos.org/estudios/estudio_sobre_el_impacto_del_ingreso_minimo_vital_en_la_situacion_de_pobreza_de_la_poblacion_gitana_en_espana.html

ashile ande efekto, thaj 17,8% e akciengo si finalizirime. Mashkar kadala neve mesure, trin programura sikaven savenge inke naj informacia pal e beneficiara (2023 Progres Reporto, p. 18). Te dikhen o skopo, e efektiviteta sa e programurengi save si inkerde zhi akana, si trubujipe te zhanel pes o gin e specifikane planurengo savenge si o procento—vaj te avel jekh reporto e themesko savo sikavel sako programo, detalura leske akcienge, e maj palune beneficirurenGe thaj e aresle objektivur, mashkar aver mesure. Jekh kasavo reporto zhutinel sar egzemplarno instrumento pala maj lashe praktike.

2.7. Socialne servizura

Jekh katar e akcie katar o Operativno Plano 2023-2026 (r. 39) si planirime vash o 2026, kana azhukerel pes jekh diagnoza e sociodemografikani situaciaki. Kadi diagnoza zhutil o barjaripe e programurenqo ando nivelo e themesko finansisardo kathar 0,7% katar o takso pal potjin thaj korporacia, sar phenen e prioritetura save si thodine ande Nacionalo Strategia vash Jekhipe, Inkluzia thaj Participacia e Rromengi ande Espania 2021-2023 (NRSF). Importantno si te na bistras kaj e angluni strategia las pes ko 2012 bersh, thaj but akcie ashile bi implementirime.

2.7.1. NRSF efektive ande problemengo lasharipe

O 2023-2026 Operativno Plano katar o NRSF thovel mehanizmura vash khetani buti thaj koordinacia mashkar e vever administrativne nivelura—themutne, Autonome Komunitetura, thaj lokalone entitetura—sar vi e Roma civilo societeta. Ama mamuj o dikhipes pe akava fremo, e Romane komunitetura hatjaren bare pharipe te resen thaj te len lashipe kathar e esencialne publikane servisura saven si hakaj sar citizenura. E ekspertura konsultirime vash akava reporti konfirmen kaj e publikane servisura ande but kazura naj dosta buteder paternalistikane si, vaj vi diskriminativne si mamuj e Romani populacia. Naj kooperacia mashkar e socialne servisura thaj aver governoske departamentura, sar o Nacionalno Serviso pala Publiko Butjaripe (SEPE). Ande kado dikhipes, jekh studia sas kerdini katar e Europaki Komisia (EFTHEIA, Budapest Instituto, thaj ICON Instituto, Juni 2018)⁴⁴ kerdi katar o Generalo Direktorato vash Buti, Socialno Butja thaj Inkluzia, te dikhen e drama thaj e bariere vash efektive reformura save si phangle te lacharen e koordinacia mashkar buti thaj socialo servisura.

E akanutne koordinaciake mesura naj ande vreme. E eksperienca katar e angluni Strategia vash Inkluzia e Romengi (NRIS, 2012-2020) sikavel kaj e sistematikane governaciake thaj e koordinaciake pharipes si vi akana, repetirindo e dosha kerde ande bersha maj anglal. O o NRSF akharel te aven involvirime sa e ministria—na numa o Ministeriumo vash Socialne Hakaja, Konzumo thaj Agenda 2030—realo thaj efektivo inkluzia ashel phangli katar o phagerdo governipe. Sako autonomno komunitetosko independentno governipeski struktura phararel e implementacia e jekhutne merengi, sar o finansiripe katar e Europake sorsura thaj e specifikne alosarimata katar e themesko budzheto save si dine vash e Roma katar e lokalno administracie saven si diferentno nivelo e butjako.

O NRSF na inkludil jekh dedikime fokusos pe socialne servisura. Identifikacia kerel pe problemura save si ande relacia e choripesa thaj e socialo ekskluziasa, ama e mere save si phangle e vazdimasa e sociale servisurengo si phangle ande maj bare akciake linie thaj naj len specifikne objektivura. Ande praktika, kava si kaj e initiative te lasharen e kooperacia

---

⁴⁴ Shaj dikhen: <https://www.budapestinstitute.eu/KE-04-18-545-EN-N.pdf>

mashkar sociale servisura thaj sektora sar publikano butjaripe thaj edukacia naj dosta detalime. E interjuva e ekspertonca sikaven kaj bi konkretno fokusado pe socialno servisura, e Roma maj dur arakhen pen mashkar bariera te resen publikane servisura, maj dur phararde katar e nasula efektura katar e COVID-19 pandemia.

2.7.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

Avral o fremo e NRSF-esko, e sasti situacia ande socialne servisura ashel problematikani. Sar so phenda o Pedro Vargas thaj aver konsultirime ekspertia, ke naj koordinacia mashkar e diferentne administrativne nivelura anel jekh proliferacia e lokalone iniciativenge saven si limitirime impakto maj but sar e implementacia e strukturalne hakajenge saven si baro impakto. E diferencia ande dikhipe kerel ke, kana varesave Autonomno Komunitetura resen te inkren programura, but aver ashile fragmentime akcienca.

E ekspertonge interjuva sikaven jekh konsenso pala trubulipe pala jekh integrativno, kolaborativno alianso savo kerel buti pe sa e nivelura mashkar e socialne servisura thaj e Roma, e lideripesa dino katar e themesko administracia. E COVID-19 kriza numaj barardas kadala pharipe, sikavindo e deficitura ande serviso thaj vazdindo e vulnerabiliteta e Romane familiengi. E aktora katar o civilo societeto phenen kaj o akanutno socialo servisosko fremo na numa naj dosta ando spektro ama na kerel buti e pushimasa pala diskriminacia thaj paternalizmo. Von sikaven kaj o NRSF-esko tretmano e socialo servisurengo si limitirimo ko generalo fokusado pe choripe thaj socialo ekskluzia, bi uzhe, analizake objektivurencia vash o lasharipe e servisurengo.

Po agor, kana o NRSF kerel varesave referencii pe socialne servisura ande peski maj bari strategija, lesko bibutjaripe pala specifikne, targetime akcii mukhel jekh kritikano pharipe. Sar rezultato, e Roma maj dur maren pen e na adekvatne, na inkluzivne servisurencia, thaj e perzistenti bi lasharipe e koordinaciako mashkar e sherutne—jekh pushipe si savo si te lasharen te kamen te labjaren e NRSF-eski potenciala.

2.8. Chavorengi protekcia

E UNICEF-eski Strategija vash e Chavorengi Protekcia 2012-2030⁴⁵ kerel buti pal e prevencia e eksploataciaki, e abuzaki, e neglekciake, e nasule praktikengi, thaj e violencaki mamuj e chavore thaj e ternimata. Pe baxt, e Romane chavoren thaj ternen naj kasave problemi. Ama aver indikatora nashtig te aven bisterde sar o reporto phenel, “O ekonomikano paruvipe si daravdi katar o vazdipe e geopolitikane tenziengo thaj socialno diskontento, o xasaripe e bikipneske relaciengo, o paruvipe e klimako, thaj e COVID-19 pandemia,” save afektin kadala chavoren ande generacie.

Pe aver rig, e Nacionalno Strategija vash Egaliteto, Inkluzia thaj Participacia e Romengi ande Espania 2021-2030 (NRSF) astarda pes katar Romane chavorengo choripeski rata 89% (FSG, 2019). Pala o 2023-to bersheshko Reporto pal o Progreso, na sas dino specifikane data pal e protekcia e chavorengi—naj pinzharde specifikane measure save sas implementisarde ande kadava perioda.

Kana klarisaras kadala duj punktura, shaj te konkludisaras ke naj specifikne programura save si phangle e chavorengi protekciacia, thaj naj pinzharde initiative save den e indikatora kerde katar e organizacie sar o UNICEF. Anda kadi nashtig te dikhen o impakto vaj e implementacia

---

⁴⁵ Shaj dikhen: <http://www.unicef.org/media/105001/file/Child-Protection-Strategy-Spanish-2021.pdf>

e Chavorenge Garanciako maj but katar e programura save si kerde, save si ekskluzivno ande edukaciaki rig.

2.8.1. NRSF efektivipe ande problemengo lasharipe

Sar so sas maj anglal sas phendo, naj specifikne mere save direktno ka keren buti pal akava pushipe. Pala o 2023-to bershesqo Reporto pal o Progreso (r. 6), po regionalo nivelo, o maj baro budzheto— si 35,62%—si dino vash e edukacia (savi, sar amen hatjaras, si mesurime sar jekh psihosocialo faktoro pal o choripe thaj e ekskluzia thaj sar jekh vektoro vash o lasharipe). O reporto vi phenel (r. 7) kaj 65,53% katar o budzheto si alosardo pe mere pe lungo vreme; trubul te avel klarifikuime kaj kadi data sikavel generalo mere thaj na specifisarel kodola programura save si specifikne phangle e chavorenge protekciasa. Specifiknes, ko 2023 bersh, e Generalo Themesko Administracia thaj e Autonome Komunitetura inkerde e iniciativa ande anglune bersha (Reporto pal o Progreso 2023, p. 7), kaj 16,67% e iniciativenge sas astarde sar neve akcie, 65,53% si ando drom, thaj 17,81% sas agorisarde.

O jekhutno programo savo sikavel e bershengi grupa 0-16 si edukaciako programo kerdo ande Extremadura. Aver programo, pal choripe thaj socialno ekskluzia akhardo 'La Llave' ke Regiona Murcia (Reporto pal o Progreso, r. 18), inkludil chavoren thaj ternen ama naj data.

E investicia ande choripe, socialno ekskluzia thaj digitalno ulavipe, e investacia si 29,8% (r. 13) ama naj informacii so si kadala programura, kon si e beneficiara, vaj save objektivura sas aresle—aver katar o phenipe (r. 14) ko angluno sas alosardo pe jekh komprehensivno socialo intervencia savesko cilo si te vazdel pes e prevencia marginalizaciake, thaj te keren promocia e Romenge integraciake.

2.8.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

O angluno RCM report phenel (r. 19), ke sas klaro ke na sas implementime specifikane mesura ande kadi rig; von sas thodine tela o generalno umbrelo "choripe thaj socialo ekskluzia." Ande kodi vreme azhukardi sas e kolaboracia e Generalne Sherutnipesa vash e Chavorenge thaj Ternenge Hakaja, ama na sas kerdine nisave specifikne mere so si phangle e Romane chavorence. O 2023-to bershesko Reporto pal o Progreso na sikavel te sas kadala maladipe (meetingo) vaj te sas kerde varesave akordia. Sar konsekvencia, bi specifikane akcienqo thaj klaro, kvantifikaciake indikatora, nashtig te dikhen o progreso ande kadi rig— thaj, ande praktikalo termo naj reslo nish jekh mesurime progreso.

2.9. Promocia (pal o zhanipe) e Romane arteski, kulturaki thaj historiaki

2.9.1. NRSF efektivipe ande problemengo lasharipe

Ando angluno reporto katar o Roma Civil Monitor, amen aba phendam kaj ande promocia e Romane kulturaki, e Nacionalno Strategia pal inkluzia e Romane Manushengi (NRSF) ashilas buteder po nivelo e lashe intenciengo, tikne konkretno indikatorengo pala efektivno implementacia. Ande akala duj bersha e implementaciake, amari angluni dar sikavdilas ke चाहcipe si amen. E esencialne mere—sar te inkorporirin pes e historia thaj e kultura e Romengi ande edukaciake materialura, vi te sas egzistime legalne mandatura – inke na thovde len ande klasura. Akava kontento inke dependil kathar e personalno iniciativa e sikavnengo, saven butivar nane len specializirime treningura vaj adekvatno zhanipe te shaj adresirinen len efektivnes. Sar rezultato, si frekventno pe Romane asociacii te len e responsibilita te prezentirinen kadala teme, maj but ande relacia pala vasne data sar o 8-to Aprilo vaj kana si regionalne komemoracie e Romenge.

E Kulturaki Butjaki Grupa katar ko Nacionalno Romano Konsilo na kerdas maladipe (meetingo)maj but sar jekh thaj dopash bersh (katar o Marco 2023 zhi ko Novembro 2024). Akava lungo vreme bi maladipeski sikavel klaro jekh bi-politikano kamipe ke implementacia e NRSF-eski. Amen konfirmisaras kadi situacia perdal interjuva jekhe membrosa e grupako, kon sikavda baro pharipe pal o bi-azhutipe e regularne diskusiengo thaj o rezultato ke maj palal, na ande vreme zhanen sama te len pe kritikalne kulturalne pushimata. Ande lengo agorutno kedipe, kerdo ko 8-to Novembri 2024. bersh, e Kulturaki Butjarni Grupa reslas te mangel kathar o Ministeriumi vash Kultura thaj Ministeriumi vash Socialno Hakaja, Konzumo thaj Agenda 2030 majbut jekhutno aksesos vash kulturake grantura vash Romane entitetura. Akava jekhutno aksesos si kritikano te sigurinel pes jekh chachi distribucia e resursengi so chaches sikavel e trubulimata thaj e realiteta e Romengi. Si vasno te zuraren e konekcia e *Instituto de Cultura Gitana* thaj o Konsilo.

Anda kadi, si vasno te keren buti e problemosa ke funda. Po drom te kerel pes thaj te promovirinel pes o kurrikularno kontento pala e Romengi historia thaj kultura, si vitalno te del pes specifikne treningura e sikavnenge thaj te inkorporirin kadala teme ande syllabi katar e kompetitivne egzamenura e neve sikavnenge. Numa atunchi shaj garantisaras jekh edukacia savi, pe sako nivelo, adekvatnes kerel reflektacia pe Romani historia thaj kultura.

2.9.2. Problemengo lasharipe avral o NRSF

O bersh 2025 sikavel o 600-to bersh katar o areslipe e Romane Manushengo ande Iberikani Peninsula, reprezentindo jekh unikalno shaibe te vazdel pes o zhanipe ande Spaniaki societeta pal e historikani thaj kulturaalno legacia. Vi te o Gavermento e Spaniako deklarissarda o 2025 bersh sar o Bersh e Romane Manushengo, thaj e regionalne thaj lokalne gavermentura sikavde mangipe te keren kolaboracia thaj te den resurse te kerem komemoracia pe kado evento, amen hatjaras kaj e diseminacia kadale festivitateski sas bi-dosta. Kulturake institucie—sar muzeumura, teatrura thaj media— inke na inkorporisarde specifikne propozalura vaj programura pala e Romengi historia thaj kultura, shaj ken a zhanen but pal kadala butja.

Zhi akana, e komemoraciake butja si limitirime ke Romane asociacie thaj grupe, save na resen e societalne relevanca so shaj resenas. Te akava trendo zhal maj dur, jekh vasno shaibe te keren drama karing e maj bari societatea, xasarel pes, sar e promocia e hatjaripesko e Romane historiako thaj kulturako thaj e fundamentalno kontribucia ko vazdipe e Espaniaki identitetaki konstrukcia.

Si esencialno kaj e initiative sar e 'Europikano Drom e Romane Kulturake'⁴⁶, so kamel te arakhen thaj te promovirinen o Romano barvalipe, te resen sastipesko suporto thaj kontinuiteti kathar e verver institucie. Maj dur si jekh vasno trubujipe te vazdel pes opre e Romani chib⁴⁷. Te keren jekh komprehensivno plano zhi ko 2030 bersh vash e chibaki nevipa thaj siklaripe ande Spania si but importante na numa vash e preservacia e chibaki ama vi te zurarel pes e kulturaki identiteta mashkar e terne generacie.

---

⁴⁶ Shaj dikhen: <https://romheritage.eu/>

⁴⁷ Ande Espania, e romani shib nakhlas bare xasarimata anda shelpershenge asimilaciake hakaja, represia, thaj o bi-prinzhipe institucionalno. Kana varesave vorbe ashile ande sakodivesutno labjripen mashkar e maj phure generacie, maj but ande Andaluzia thaj Extremadura, s chib naj transmetime e kaver generacie. E chibako vazdipe mangel urgentno investicia ke edukacia thaj kultura.

Kulturalno komponento ko 2023-2026 Operativno Plano, kana avela efektivo implementisardo, shaj zhutil sar jekh bari zor ande kadala riga, shaj kerel koordinacia e akciengi mashkar e publikane institucii, e kulturake centrura, thaj Romane organizacii. Numa te sigurisarel pes kaj kasave iniciativen te avel durutno impakto, trubul te vazden maj zurale partnerimata, te vazden e investacii, thaj te thoven klaro, analizaciake targetura vash e promocia e Romane kulturake thaj chibake.

3. Fokusi pe maj vasne problemi save afektisaren e Romen

3.1. Kontinuiteto kathar e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo

Ko 20 Maj 2021-to bersh, o Kongreso e Deputetengo jekhutnes aprovisardas te kerel pes jekh tikno komiteto te studirinel jekh Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo thaj vash e Inkluzia e Romengi. ⁴⁸O objektivo kadale subkomitetosko sas te kerel analiza pala e publikane hakaja save si implementirime telal e Nacionalno Strategia pala e inkluzia le Romengi ande Spania 2012-2020 (NRIS), te adresisarel pes e verver dimenzie katar o anticiganizmo sar specifiko forma katar o rasismo, thaj te del pes propozalo te kerel pes jekh report ande savo si e rezultatura katar e angluni strategia jekh diagnozasa, propozalosa thaj konkluzienca.

O reporto kerdo katar o subkomiteto sas aprovirime katar o pherdo Kongreso e Deputatongo 30-to Marto 2023⁴⁹. Ande kado reporto si 58 horizontalne mesura grupirime ande trin thana: maripe mamuj thaj prevencia ko anticiganizmo, xosipe e choripesko thaj socialne ekskluziako, thaj promoviripe e participaciako katar o zuralipe thaj konfidenso. O report inkludisarel 62 sektoralne mesure pal o beshipe, sastipe, butji thaj te sigurisarel pes o na-segreguime akceso ko beshipe thaj esencialne servisura. Pasha kadala horizontalne thaj sektoralne mere, ando reporto si leste 17 specifikne mere save si phangle te xosen o genderikano anticiganizmo, 12 mere save si ande relacia e studienca, rodimasa, survey-enca thaj reporturenca, 7 mere save si ande relacia pala finansiripe, 1 mere pala monitoringo e Paktosko, thaj aver savo si ande relacia pala e kompetenciako fremo – totalno 158 mere⁵⁰.

Zhi akana, naj Themesko Pakto mamuj Antiziganizmo ande Spania vi te kerde baro zumavipe savo sas kerdo ande angluni legislatura kana kerdas pes o subkomiteto thaj maj palal e aprovacia pala lesko raporto katar o legislativo brancho. O aprovirime raporto si jekh programosko dokumento. O aver stepo pala e aprovacia e subkomitetesko reporto sas e formalizacia – kodo si, pala so o raporto si akceptisardo katar o Kongreso e Deputaturenco, kado trubul te avel formalizirime perdal jekh akciako plano asociime e publikane finansiripnasa thaj e kreacia e monitoringoske organoski te avel sigurime leski implementacia, sar si sikavdo ande Mesura 157 e raportoski. Akava paluno stepo e formalizaciako inke na sas kerdo kathar o eksekutivo, kathar o Governo e Spaniako.

Sar phendas o Ismael Cortés ando interju vash akava reporto, jekh kathar e zhutora vash o keripe e subkomitetosko te studirinel e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo sikavda kaj jekh kathar e resa sostar e formalizacia e Paktoski inke na kerdas pes si ke naj Deputatura kon anglunes kerde o Pakto ke akanutni Spaniaki legislatura, sar vi ke naj Romane reprezentantura ko Kongreso. Sar konsekenca, e presia savo o legislativo shaj kerel po eksekutivo si absento ande kadi knevi legislaciaqi perioda. Ande kadi situacija, jekhutni zor

---

⁴⁸ Shaj dikhen: https://www.congreso.es/es/web/guest/busqueda-de-iniciativas?p_p_id=iniciativas&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_iniciativas_mode=mostrarDetalle&_iniciativas_legislatura=XIV&_iniciativas_id=158/000021

⁴⁹ Shaj dikhen: : https://www.congreso.es/es/notas-de-prensa?p_p_id=notasprensa&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_notasprensa_mvcPath=detalle&_notasprensa_notaid=44751

⁵⁰ Shaj dikhen: https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/CONG/BOCG/D/BOCG-14-D-587.PDF

savi shaj kerel advokacija pala e formalizacija katar o Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo si o Nacionalno Romano Konsilo (CEPG).

Akana, o maj baro problemo si kaj o signifikantno zumavipe kerdo ano nakhlo legislativo – e angluni aproviacia vash o keripe e subkomitetosko te studirinel e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo, sar vi pal odova aproviacia katar o pherdo Kongreso e Deputatongo vasholesko raporto – naj materializirisardo ande formaliziripe ke Themesko Pakto, thaj odoleske, ando keripe e Komisiako vash o Monitoring thaj Evaluacia katar o Themesko Pakto mamuj o Antiziganizmo.

E Spaniako Governo na pherel so sas aprovirimo katar o Kongreso e Deputatengo e anglune legislaturako thaj na sikavda nisave mangipe te formalizirinel akava Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo. Sa e buti thaj o sakrifiso ashile, akana, ande forma e programosko dokumentosko savo inkludisarel 158 mere, bi mehanizmo te dikhen lenge implementacii thaj bi te den publikano budzheto te kerel pes.

3.1.1. NRSF efektivipe ande problemengo lasharipe

O reporto kerdo katar o subkomiteto te studirinel e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo si pherdo interkonektirime e Nacionalno Strategiasa vash Egaliteto, Inkluzia thaj Participacia e Romengi 2021-2030 (NRSF). But katar e mere save si ando raporto kompletirinen thaj vazden e akcie save si kerdine katar e Nacionalno Strategia.

E horizontalne mesura—maj but kodola savengo res si te maren pen thaj te ashaven o anticiganizmo—e subkomitetosko reporto zhak maj dur ande peski ambicia, specifikindo e kreacia e Uche Komisionaresa vash Realo thaj Efektivo Egaliteto e Romenqo sar jekh organo ande Generalo Nacionalo Administracia thaj ando fremo e NRSF-esko. Mangen te keren jekh Observatorio mamuj o Anticiganizmo tela o umbrelo e OBERAXE-sko (e Spaniako Observatorio pal o Rasizmo thaj e Ksenofobia). Kado si vi ke horizontalne mesura, save si strukturisarde thaj kerdine ande linia e NRSF-esa. O reporto e subkomitetosko si but ande relacia e NRSF-esa, vi te si les maj bari ambicia thaj skopo.

O problemo si ande na formalizacia e Themesko Paktoske mamuj o Anticiganizmo. Akava bi-formaliziribe mukhel sa akala komplementarne measure e NRSF-eske ando limbo. Te kerel pes formalizacia e Themesko Paktoske mamuj o Anticiganizmo mangel e Autonome Komunitetura – saven si kompetenca te implementirinen e Nacionalno Strategia – te len responsibiliteta te keren o Pakto. Publika budzhetosko alosaripe trubul te korespondil e obligaciasa te implementiril pes thaj te zoraren kadale mesura.

Ande akava konteksto, e efektiviteta e NRSF-eski si but importante vash e implementacia varesave mesurengi sikavdi ando reporto e subkomitetosko, ke naj koordinacia thaj komunikacia ande interministerialo nivelu—sar vi mashkar e verver nivelura e Spaniake administraciake (themutno, regionalo thaj lokalo)—thaj ke naj e specifiko budzheto vash sa e mesura, limitisarel o efektivipe e NRSF-esko.

Anda kadi nashtig te kerel pes pherdi analiza soske o fundavno problem si ke naj formalizacia e Themeske Paktoske mamuj o Anticiganizmo; akava bi-formaliziribe e Themeske Paktoske si vasno bariero sav kerel te na avel pherdi implementacia e NRSF-eske mesurenge. E formalizacia delas komitmentura, dedikime finansiripe, thaj lashi koordinacia pe sa e nivelura e govermentipeske, anda kadi vazdelas pes signifikantnes e NRSF-esko sasto impakto.

3.1.2. Sinergia kaver akcienca

E subkomitetosko reporto vash o studiripe e Themeske Pakteske mamuj o Anticiganizmo kaj si horizontalne thaj sektoralno mere, thaj lesko objektivo na numa o maripe mamuj anticiganizmo si, ama vi te promovirinel e inkluzia e Romengi. Le mesura save si ando reporto si ande sinergia le avere programonca, hakajenca thaj akcienca.

Ano akava konteksto, o reporto e subkomitetosko del suporto e Adicionalo Provizia No. 13 andar o Hakaj 20/2022, katar o 19 Oktobro 2022, pal e Demokratikani Memoria, so akharel te keren jekh Butjaki Komisia pal e Memoria thaj pal e Rekonsiliacia e Romenca ande Spania. Kadi Memoriaki Komisia sas kerdini ko Decembro 2024.

E sektoralne mesura—ande relacia e edukaciosa, beshipesa, sastipesa thaj butjasa—akala trubun te aven phangle e planurenca vaj strategienca ande kadala area. Sar egzemplo, jekh andar e mesura save si ando reporto e subkomitetosko akharel te kerel pes jekh urgento edukaciako plano savo kerel buti e vulnerabilitetosa ke Romane studenturengo hakaj vash edukacia kathar o anticiganizmo. Akava plani trubul te kerel pe telal e kompetenca tkathar o Ministeriumi vash Edukacia thaj Vokaciako Treningo. E ververutne themeske ministria, sar e departamentura e regionalne governenge, si te inkorporinen akala mere ande lengo operativno plano vaj bershune strategie. Bibaxtales, khanchi na sas kerdo zhi akana.

E sasti realizacia e 158 mesurengi save si thodine ando reporto e subkomitetosko si aresli, numa te si len kotor ande sa e nivelura ke eksekutivo brancho thaj te si aktivo involviripe e Romengo.

3.1.3. Romani participacia

Participacia e Romengi ande mere save direktno astaren lengi komuniteta trubul te avel garantuime chaches. Akana, e Romengi participacia si posiblo numa perdal o Nacionalno Romano Konsilo, savo si interministeriako, konsultativno, thaj rekomendaciengo organo phanglo e Ministerijsa pala Socialne Hakaja thaj Agenda 2030. E Romani participacia ande aver konsultativne organura naj garantime.

E subkomitetosko reporto, aprovirimo kathar o pherdo Kongreso e Deputetengo, inkludisarel 10 specifike mere save si resle te promovirinen e participacia e Romenge perdal o zoralipe thaj o patjavipe. Odoleske e formalizacia e Themesqe Paktoski mamuj o Anticiganizmo si bari importanca vash o siguripen e mesurengo implementaciako save si thodine ando reporto thaj vash o vazdipe e Romane murshengi thaj zhuvljengi participacia ande hakaja save si phangle e Romenca.

Ande generalo lav, o angluno legislativo kerdas but butji thaj sakrifiso te anel angle o raporto e subkomitetosko vash e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo. O Kongreso e Deputaturenqo mukhlas te kere kadi. Ko akava momento, si numa pushipe e Spaniake Governmenteske te avel les voja te materializirinel thaj te formalizirinel e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo e mere te aven eksekutime thaj implementirime. Ke naj Romane reprezentantura ando Kongreso e Deputaturengo save shaj te keren presia po eksekutivo kerdas kontribucia ke maj palal, na ande vreme kerde e formalizacia e Spaniake Governmentesa.

3.2. Kritikano analiza pal e Nacionalno Romano Konsilosko efektive (CEPG)

3.2.1. NRSF efektive ande problemengo lasharipe

O Nacionalno Romano Konsilo (CEPG) sas kerdino ando 2005-to bersh sar primarno kanalo pala participacia, kooperacia, thaj dialogo mashkar o Romano asociativno mizhgipe thaj e Spaniako Governmento. Ama o efektive sas pushli ken a sas reprezentativura, dosta love thaj na lasho menedzhmento sas. E evaluacia e anglune NRSF-eski sikavdas ke, kana leske objektivura ashile relevantne⁵¹, leski implementacia sas bi-lashi—jekh situacia savi inkrel pes avdive vi te si varesave progresura, sar si sikavdo ande verver interjuva.

O COVID-19 pandemia, khetanes e krizasa andar e Ukraina thaj i inflaciaki kriza, vazdas maj but e egzistime bi egalipe, so kerdas maj vasno te avel efektivo reprezentacia e Rmenqi ando keripen e governmentoske decizii. Ama, o CEPG-eske angladenipe sas limitirime, zurarindo e percepcia vash leski efektive. Ande jekh konteksto kaj e strukturalne na-egalitetura si maj zurale, o Konsilo trubulasas te kerel jekh maj signifikantno rola ande butji e Guvermentosa te ciknjaren e impaktura kadale krizengo pe Rroma.

O NRSF dikhel e mesure te zurarel e CEPG-eski participacia, ama lengi implementacia achel parcialno. O Operativno Plano 2023-2026 kerel mehanizmura te zurarel o CEPG, numa na definisarel konkretne stepura te lasharel lesko andruno funkcioniripe vaj koordinacia e regionalne platformenca thaj konsilurenca.

E interjuva konfirmisaren kaj, vi te o CEPG khelel jekh rola sar konsilieri, leske advokaciaki butji na sas dosta efektivo te keren influencia pe implementacia e mesuraki tela o NRSF. Sar phenda e Beatriz Carrillo, “ke naj implementacia thaj o monitoring e mehanizmurengo mukhle but mesure pe lil.” Sar vi, o Ismael Cortés akcentirisarda kaj “o Nacionalno Romano Konsilo trubul te avel o sherutno koordinirimo trupo vash e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo, numa vov na lia pe peste kodi rola.”

E majbare pharipe save limitirinen o efektive e CEPG-eski si:

- Naj diverzitetoski reprezentacia: But Romane organizacie si avri shudine katar o CEPG, so limitiril lesko legitimiteto thaj influencia. E Konsiles si jekh formalno reprezentaciako fremo, ama lesko aktualno kompozicia na reflektirinel e pluraliteto pal e Romane civilne organizacie, mukhindo avri varesave grupe saven si inovativno vaj kritikano perspektivo pala governosko menadzhmento.
- Naj dosta resurse: Bi adekvatno finansiripe, o CEPG na zhanel te kerel efektivo politikano advoacia vaj te dikhel e implementacia e mesurengi. Naj dedikime, dosta budzheto so phararel e eksekucia e studiengi, e kampanjengi vash e kampanjura thaj e hakajengo dikhipe pe lungo vremea.
- Administrativne thaj burokratikane bariere: Bi lashi koordinacia e avere organurendar thaj konsilendar redukisarel o impakto ko keripe e deciziengo. But dependenca katar e ministralo agenda thaj o bi-operativno autonomia thovde e CEPG-es te avel numa ande jekh konsultiaciaki rola pe bi-frekvento maladipe.

---

⁵¹https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/Informe_final_strategia_Nacional_12-20_04.10.21.pdf

- Naj monitoring thaj akantabiliteta mehanizmo: Vi te o NRSF del akcento pal e rola e civilo societatoski ando monitorisaripen, ande praktika, naj jekh formalo procedura savi del zor e administraciengne te den raporto e Romane entitaturenge. O CEPG lel informacie sporadikane, thaj bi performansoske indikatorengo vaj evaluaciengo, lesko chachutni kontribucia vash o lasharipen e NRSF implementaciako nashtig te avel dikhlo precizno.
- Trubulipe pala decentralizardi koordinisardi participacia: Interjuvura e Tatiana Fontasa (Pla Integral de Catalunya) thaj e Lola Ruiz-asa sikaven kaj, ande praktika, o NRSF si implementirime katar regionalne thaj lokalne planura thaj akcie. Vi kaj nesave Autonome Komunitetura promovisararde regionalne Romane konsilura thaj kerde dialogoske thana pala Romane CSO-a, kadala initiative naj jekhutne ande sasti teritoria, so kerel na egalno kapaciteto pala Romane civilne organizacie te len kotor ande NRSF implementacia.

Te shaj te lasharen kadala deficitura, si vasno te:

- Reformo pal e CEPG-esqki struktura: Te buxljarel peski reprezentativa ando inkluzipen e Romane organizaciengo save akana si ekskludisarde, specialo kodola save reprezentisaren e ternimata. Te keren butjarne grupe mashkar e sektora—maj but pal bikinipe pe vulica thaj pal shkolaki segregacia, sar sugestirisarda e Carmen Santiago (Vice-prezidento e CEPG-esko) ande lako intevju—si trubujipe.
- Te sigurisarel pes jekh stabilo finansiripe: Te sigurisarel pes jekh dedikime thaj dosta budzheto te shaj kerel CEPG efektivne initiative. Sar phenel e Carmen Santiago, “si trubujipe te keren jekh independento tehnikano ofiso vash o CEPG. Kadava ofiso trebal te kerel buti te kerel o Konsilo maj dikhlo, aktivo, thaj efektivno, te del zor maj bari kolaboraciake mashkar e Generalo Themutni Administracia thaj e Romane civilo societake organizacii.”
- Te keren mehanizmura vash responsibiliteta thaj evaluacia: Te keren periodikane auditura vaj raportura vash o monitorisaripen te vazdel pes e transparenca thaj te dikhen o impakto e akciengo.
- Te zurarel pes e koordinacia e regionalne platformenca: Te vazdel pes e kooperacia e regionalne thaj e komunalne Romane konsilenca te avel sigurime jekh maj koherento, decentralizime, thaj efektivno drom ando sasto them.
- Te zoraren o vazdipen e kapacitaturengo: Te kerel pes jekh plano vash treningura thaj suporto te zurarel pes e tehnikane kapacitatura e Romane organizaciengne, te del len shaibe te resen maj but publikane akharimata thaj te len kotor maj efektivnes ando keripe e deciziengo (sar si sikavdo ando Raporto FEIG 2024⁵²).

3.2.2. Sinergia kaver akcienca

E generalne hakaja vash inkluzia thaj anti-diskriminacia trubun te aven integrime e akcienca ko CEPG. Ama zhi akana, na sas signifikantno paruvimata ande struktura e Konsiloski te shaj te avel maj lashes phangli e NRSF-esa. O diskonektiripe mashkar e generalno hakaja thaj specifikne akcie targetisarde e Romen ashola perzistentno pushipe. Sar egzemplo, naj mehanizmura vash koordinacia e Konsilosa vash Lungo Vremako Lasharip—jekh organo savo

⁵² https://www.presenciagitana.org/2024_12_31_Informe_FEIG_2024.pdf

kerel buti sar jekh rekomendaciako, kolaboraciako thaj participaciako kanalo te aresen e Lungo Vremako Lasharipeske Cilura Agenda 2030.

O CEPG shaj khelelas majbut aktivno rola ando implementipe e Europake iniciativengo, sar o ‘Akciako Plano e Europake Pilaresko e Socialne Hakajengo’, o Akciako Plano mamuj Rasizmo thaj Diskriminacia’, ‘Strategia vash Gender Egalipe’, thaj ‘Nevo EU Strategikano Ramo vash Roma’. Ama, lesko impakto ande kadala forumura ashel marginalo. Naj aktivno participacia so limitiril e Romane asociaciengo mizhgipengo shaibe te keren influencia vi pe Evropake thaj vi pe nacionalne politikane agenda. Imperativo si kaj o CEPG, pasha e kavere Romane civilne societetaso, te lel jekh maj aktivno rola ande implementacia e Agendako 2030 thaj e Strategiako pala e Lungo Vremako Lasharipeski Strategia ande Espania.

3.2.3. Romani participacia

O NRSF 2030 pinzharel e rola e Romane civilne organizaciengo thaj e CEPG-esko, ama e interjuvura sikaven jekh strukturalno deficit ande lengi efektivno inkluzia. O CEPG ashel o primarno forumo pala dialogo thaj kooperacija mashkar o Romano civilno societeto thaj o Nacionalno Romano Kontakto Punkto, ama si limitirime katar na-adekvatno resursura, politikani influencia, thaj kapaciteto.

But interjuvime manusha (Cortés, Carrillo, Ruiz) phenen kaj o CEPG trubul te khelel maj importante rola ando monitoripe e mesurengo thaj koordinacia e kavere organenca—na numa ando draftipe e propozalengo. Von notirinen kaj vi te o CEPG kerdas neve butjarne grupe (sar egzemplo, pal egalutno tretmano, thaj e Europaki agenda), naj resursura thaj kapaciteta so kerel te na zorarel e implementacia e Akciengi save si ramosarde ande Nacionalno Strategia.

E interjuvura vi sikaven kaj but Romane entitetura si relegirime ko sekundarno vaj konsultativno rolura, ama e kritikane decizie—sar alokacia e fondurengi thaj thovipe e prioritetengo—butivar si kerde bi chachutne konzultacii.

Naj Romane reprezentativura ande grupura e publikane instituciengo save keren e NRSF implementacia zhi ko 2024-to bersh so zurarel o diskonekto mashkar e hakaja save si kerdine thaj e chachutne trubujimata e Romenge. Naj Romane reprezentativura ande pozicie vash e decizie sikavel jekh strukturalo problemo e institucionalno ekskluziako. Vi te duj Romane individualura gele ande Nacionalno Romano Kontakt Punkto (NRCP), si inke but anglal te dikhen o impakto pal lengo performanso.

3.3. Shkolaki segregacia e Romane studentengi

E shkolaki segregacia so kerel efekto pe Romane studentura reprezentil jekh katar e maj importantne pharipe so na mukhel te aven citizenura e Roma. Bazirime pe angluno zhanipen pal e situacia, amen kerdam interjuvi bute technikanenca thaj ekspertonca pal e tema vash kadava reporto.

Sar phendas e Kamira Federaciako 2024-to bersheshko reporto⁵³, opral 90% e Romane studenturengo si enrolime ande shkole kaj si bare koncentracie e Romenge, butivar maj but

---

⁵³ Macías-Aranda, F., & Borràs-Batalla, M. (2024). Estudio sobre discriminación y racismo estructural hacia el Pueblo Gitano en educación. Informe final. Córdoba: KAMIRA, Federación de Asociaciones de Mujeres Gitanas. shaj dikhen: <https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/09/SegregacionEducativaPG.pdf>

katar e 30% e studenturengo. Kadi segregacia si specialno akutno ande urbane thana sar Madrid, Sevilla, thaj Valencia, kaj varesave mahale saven si bare Romane populacie korespondirinen e shkolenca saven si predominantnes Romane studentura. O raporto sikavel kaj akaja segregacia nane numa kathar e beshipnaske modelura ama si vi influirimi kathar e administrativne decizie thaj shkolake hakaja save nashtig te promovirinen o diverzitetu. Sar egzemplo, naj efektivo mesura te ulaven maj egalnes e studenten ande shkola, so del kontribucia ke koncentracia e Romane studentengi ande specifikane institucie.

E konsekvence katar kasave segregacii si evidentno ande edukaciake rezultatura. E date sikaven kaj o mukhipe e shkolako mashkar e Romane studentura ashel baro, kaj si jekh signifikantno procento kon mukhen e shkola anglal te agorin e obligatorikano mashkarutni edukacia. Sar phenel o Fundación Secretariado Gitano (2022), 62,8% katar e terne Roma mashkar e bersha 16 thaj 24 na agorin e obligatorikano mashkaruni edukacia (ESO), ande relacia numa 4% katar e generalo populacia. 40% katar e Romane studentura mukhen e shkola kana pheren 16-bersha, butivar pala e notengo repeticia thaj edukaciako pharipe. E shkolaki segregacia—bazirime pe etnikane thaj ekonomikane funda—na numa phagel lenge bazake hakaja ama vi perpetuil lungu vramako socialne thaj edukaciake na-egalitetura. Sar phenel o eksperto o José Eugenio Abajo, e shkolaki segregacia si jekh kompleksno fenomeno savo avel katar e historikani thanutni segregacia thaj jekh legacia katar o anticiganizmo, zurardo katar e akanutne diskriminaciake praktike ande edukaciako sistemo.

E prejudicii thaj e negativne stereotipura keren o ideologikano fundo e segregaciako. Kadala biasura, kathar godyi vaj bi godyi, resen ke tiknjaren e akademikane potencialo e Romane studenturenge thaj lenge familienge. E idea kaj e Romane chavore si maj tikne kapacitetura vaj si len maj bare pharipe te sikljon, avel katar o lungu-vramako anticiganizmo, savo kerel stigmatizacia pe Roma sar 'ignorantno', 'dulmutane', vaj 'parazita'. Kasave konceptualizacie keren baro efekto sar len sama pe Romane studentura ande shkole, so kerel cikne azhutimata, limitirime shaibe, thaj praktike save aktivnes izolirinen len katar e mainstream edukacia.

E historikani diskriminacia mukhlja dureder pharipe save ashile vi te si legalne reforme. Zhi kaj e legalo diskriminacia si formalno adresirime, strukturalno thaj urbano segregacia maj dur kerel formacia pala edukacia. Etnikani segregacia thaj o anticiganizmo si but dukhade ande historia thaj maj dur keren efekto pe shaibe save si e Romane individuenge.

Jekh aver pushipe si o bibutjaripe e siklarengenge ande interkulturalno edukacia thaj inkluzivno pedagogia. Bute edukatoren naj gatisaripe te keren buti ande ververutne thana, so perpetuisarel e segregacia thaj o diferentno tretmano e Romane studentengo. Po agor, but Romane familie arakhen pen ko pushipe. Mamuj lenge aspiracii te den jekh maj lacho avutnipe lenge chavorengenge, e socioekonomikane kondicii thaj e socialo diskriminacia vazden bi patjamo ande edukaciako sistemo.

E shkolaki segregacia naj jekh izolirime fenomeno ama si o rezultato katar jekh interakcia mashkar e ideologikane prejudicii, historikane thaj socialne na-egalitetura, na-adekvatno sikavnengo treningo, thaj segregativne praktike ande edukaciako sistemo. Sa kadala faktora keren jekh environmento ande savo e Romane studenten si maj bare pharimata te astaren e inkluzivno thaj jekhutni edukacia, anda kadi perpetuisaren e socialo thaj edukaciaki bi egalipe.

3.3.1. NRSF efektive ande problemengo lasharipe

E Nacionalno Strategia pala Egaliteto, Inkluzia thaj Participacia e Romengi (NRSF) sikavel e mesura te maren pen mamuj e shkolake segregaciasa, numa o efektiviteto ande kadi rig ashel limitirime. E problema avel kathar e prejudicii save keren cikne akademikane ekspektacii mashkar e Romane studentura. Kado kerel manifestacia pe trin vasne nivelura:

- Segregacia katar shkoli: Romane chavore si butivar koncentrimo ande specifike shkoli, so zurarel lengi socialo izolacia.
- Segregacia ande shkoli: E Romane studentura si butivar thodine ande separatne klasura vaj si thodine pe maj cikne lesne akademikane droma.
- Tikne ekspektacii kathar e siklara: Remarkura sar ‘kadava na tuke si’ vaj ‘na zumav’ maj dur ciknaren e Romane studentengo patjavipe thaj kontribucia kerel ke mukhipee shkolako.

Jekh sorso katar o Ministeriumo vash Socialne Hakaja (Lola Ruíz) pinzhardas ke e shkolaki segregacia ashel jekh baro pharipe. Te lasharen kadava, o Ministerio vash Edukacia kerdas didaktikane materialura thaj orientaciake zhutimata save si kerdine te integrisaren e Romani història thaj e kultura ande shkolake kurikula. Kadi mesura na direktnes kerel buti e segregaciasa ande relacia e fizikane distribuciasa e studentonge, ama kerel kotor ande jekh maj bari teoria e paruvipnaski savi si kerdini te transformil e shkolako ambiente katar o andruno. Inkorporirindo e Romani historia thaj kultura ande mainstream edukacia, e iniciativa rodel te vazdel o pindzharipe, te ciknjarel e prejudicii, thaj te marel pes e negativne stereotipurenca save butivar keren justifikacia vaj zuraren e shkolaki segregacia. O azhukeripe si ke kana normalizisaren e Romani identiteta ande kurikula, vi e edukatoren thaj vi e na-Romane studenturen avena maj bari empatia thaj zhanipe, thaj anda kadi kerena maj inkluzivne shkoli.

O Organikano Hakaj 3/2020 del obligacia te na keren diskriminacia thaj te avel efektivno egaliteto vi ko akceso thaj retencia ko edukaciako sistemo. Iniciative sar o alosaripe e koordinatorengo vash o lashipe thaj e protekcia ande shkoli thaj programura vash o suporto sar o PROA sas implementisarde te azhutinen e vulnerabilne studenten.

Mamuj kadala zumavimata, cerra data si pal o chachutno baripe e shkolake segregaciako, buteder bazirime pe studie save si phende opral, kerde katar organizacie sar o Fundación Secretariado Gitano⁵⁴, thaj Kamira⁵⁵. Jekh tehnikano katar o Ministro phendas ke e restrikcije pal o kidipen e etnikane datengo signifikantnes limitisaren o hatjaripen pal e nivelura e segregaciake, vi te si jekh avutni anonimno survey so akana keren.

O eksperto Fernando Macías phendas kaj o majbaro pharipe e Rromenge si e edukaciako sistemo, savo perpetuirinel vi e segregacia thaj vi e diskriminacia. Ande lesko dikhipi, e akanutni NRSF strategia na kerel pherdo buti e strukturalno rasizmosa savo si ando sistemo, numa simplistikane solucije kerel sar te bicharen e Romane studenton ande diferentne shkoli bi te konfrontirinel pes e maj fundone problemurenca thaj e fundavne kazurenca.

---

⁵⁴ Shaj dikhen: <https://www.gitanos.org/actualidad/archivo/136556.html.es>

⁵⁵ Macías-Aranda, F., & Borràs-Batalla, M. (2024). Estudio sobre discriminación y racismo estructural hacia el Pueblo Gitano en educación. Informe final. Córdoba: KAMIRA, Federación de Asociaciones de Mujeres Gitanas. Shaj dikhen: <https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/09/SegregacionEducativaPG.pdf>

Sar egzemplo, ande Andaluzia, e regionalne autoritetura promovisarde e redistribucia e studenturengi sar jekh korektivo mesura, so zurardas e Romane studenton te ramosaren pen ande shkoli avrial lenge mahale. Ama te naj suportoske mesure (eg., bipokinipesko transporto, interkulturalno mediacia, vaj siklarengo treningo), e familii butivar arakhen kadi opcia sar bipraktikano vaj na pe lungo vreme. Jekh similarno kaza sas ando Madrid, kaj varesave municipalitetura zumade te nakhen e koncentracie e Romane studentonge, kana phende te bicharen len ande 'miksime' shkole. Ama na sas thodini strukturalno hakaj te siguril pes jekhutno tretmano vaj te lasharel pes o akademikano rezultato, thaj e Romane studentura maj dur arakhle pen anglal tikne ekspektacii thaj marginalizacia kana geleande neve shkoli.

Sar o eksperto José Eugenio Abajo, ande pesko artiklo phenel "Si segregacia ande amare shkoli?"⁵⁶ kaj ande but fundone shkoli, e Romane studenturen bicharen katar e regularne klasura te resen suporto, katar e anglune klasura. Akava meripe garavel jekh forma e segregaciaki thaj separaciaki e studentonge katar but anglune nivelura. Vov vi notirinel kaj, telal o eufemizmo 'kurrikularno adaptacia', jekh signifikantno kotor e Romane studenturenqo si manglo te keren simplifikime aktivitetura, kade te izolisaren len katar o standardo kurrikulo. O eksperto vakere kaj, ko palune bersha, but mashkarutne shkole adoptisarde e praktika te keren kompenzaciake edukaciake grupe ke anglune thaj dujto bersha ando obligatorikano mashkarutno siklipe e studentenge katar etnikane vaj kulturalne minoritetura ande phare situacii. Kadale praktike den kontribucia pala zoraripe e segregaciaki thaj diskriminaciaki ando fremo e edukaciako.

Akanutne studii sikade jekh zuralo phanglipe mashkar rezidencialno segregacia thaj shkolaki segregacia mashkar Romane komunitetura. E data katar o reporto katar e Federacia Kamira⁵⁷ sikaven kaj e mahale kaj si bari koncentracia e Romane beshutnenge, si shkoli maj tikne resursenca, maj bare sholake mukhipesa thaj maj bilashe akademikane performancasa. Sar egzemplo, o reporto sikavel kaj e Romane studenturen kon beshen ande segreguime thana si duvar maj but shaibe te phiren ande shkole saven naj resursura sar kodola save si ande maj but integritate thana. Kadi thanutni koncentracia na numa zurarel e edukaciake bi egalipe ama vi perpetuil jekh ciklo e socialo ekskluziako savo avel katar e historikani diskriminacia thaj urbane segregaciake hakaja.

O NRSF 2023-2026 Operativno Plano⁵⁸ sikavel jekh koordinirime drom te kerel pes buti pal o beshipe thaj shkolake segregacia mashkar e Romane komunitetura, ama analizake rezultatura na sas aresle. O plano del detalura pal e resurse save si targetime, sar si o vazdipen e resursengo alosaripe e shkolenge ande segreguime thana, suporteske programura sar o PROA⁵⁹, thaj e integritate lokalo strategije save kombinin e edukaciake intervencie e urbanikane neve butjenca te ciknaren e koncentraciako choripe. Bi kadala lashe strategije, o gavermento inke na sikavdas shukar lasharipe ni ande fizikane vaj ande edukaciake environmentura. O plano mangel maj zurali kolaboracia mashkar o Ministeriumo

---

⁵⁶Shaj dikhen: <https://eldiariodelaeducacion.com/2024/07/22/ah-pero-existe-segregacion-en-nuestros-centros-educativos/>

⁵⁷ Macías-Aranda, F., & Borràs-Batalla, M. (2024). Estudio sobre discriminación y racismo estructural hacia el Pueblo Gitano en educación. Informe final. Córdoba: KAMIRA, Federación de Asociaciones de Mujeres Gitanas. Shaj dikhen: <https://federacionkamira.com/wp-content/uploads/2024/09/SegregacionEducativaPG.pdf>

⁵⁸ Shaj dikhen: https://www.dsca.gob.es/sites/default/files/consumo_masinfo/PLAN_OPERATIVO_2023-2026.pdf

⁵⁹Shaj dikhen: <https://www.educacionfpydeportes.gob.es/mc/sgctie/cooperacion-territorial/programas-cooperacion/proa.html>

vash Edukacia, autoritetura vash o beshipen, thaj o Nacionalo Romano Konsilo, e mehanizmura pal monitorisaripen thaj e evaluacia save si ando than, zhi akana na kerde jekh baro progreso. Akava sikavel o urgentno trubujipe vash maj efektívno implementacia thaj jekh nevo dikhipe e akanutne mesurengo.

3.3.2. Sinergia kaver akienca

Jekh holistikano responso karing e shkolaki segregacia mangel te integrisarel pes o NRSF ande maj bare themeske thaj e Europake initiative. O Operativno Plano 2023-2026 thaj e relaciake Europake fremura pala e Romengi inkluzia sikaven e importanca pala e koordinirime akcie ande sa e edukaciake thaj socialne sektora.

Sar egzemplo, o Ministerio vash Edukacia kerdas instrukciake materialura thaj orientaciake zhutimata te inkorporisaren e Romani kultura thaj historia ande kurrikule, ande relacia e NRSF-eske objektivencia. Programura sar PROA thaj leski barjardi verzia, PROA+, finansirime katar e Europake fondura, khetanes e iniciativenca sar Kumpania⁶⁰, den shukar suporto e vulnerabilne studenturenge. Ama e koordinacia mashkar kadala initiative si butivar phagerdi. Varisave Autonomne Komunitetura suksesno kerde regionalno Romane konsilura thaj kerde interkulturalne thana, ama akala zumavipe nane uniformno implementirime ando sasto them.

E kolaboracia mashkar e ministeria si but importante. O Organikano Hakaj 3/2020 kerel o legalo fremo te siguril pes e na-diskriminacia thaj efektívno egaliteto ande edukacia, ama bi klaro mehanizmo savo phandel e nacionalne, regionalne thaj lokalne akcie, o generalo impakto si cikno. Zurali kooperacia mashkar o Ministerio vash Edukacia, Ministerio pala Egaliteto, thaj regionalne organura si te zuraren jekh maj integrimo drom savo na numa ulavel e Romane studenton ama vi adresiril e strukturalne funda e segregaciake.

Si te kerel pes dedikuime monitoringo thaj evaluaciake sistemura fokusirime pe edukaciaki segregacia e Romengi —kerdo sar e maj lashe praktike katar e egzistime Europake raportura sar e EC-esko *Evaluaciako Reporto pal e Nacionalne Romane Strategikane Ramura* (COM(2023) 871 finalo)⁶¹ —so delas shaibe te keren maj lashi kontrola pal e integrimo programengo efektívpe vaj lasharelas e kontrolaki butji.

3.3.3. Romani participacia

Efektívno Romani participacia si esencialno te ciknjaren e shkolaki segregacia thaj te aresen chachutno inkluzívno edukaciako sistemo. Vi te o NRSF pindzharel e rola e Romane civilno societatosko, e aktuelno participacia ashel minimalno. E Romane familije thaj organizacie butivar si relegirime pe konsultativne role (sar o Nacionalno Romano Konsilo) sar te aven aktivne partnerura ande politikako dizajno thaj evaluacij; ama von khelen jekh importante rola ande dokumentacia thaj vazdipe e zhanglimasko pala e shkolaki segregacia, sar si ilustrime katar e initiative ko civilo societeto sar e Kamirako 2024-to bershesko raporto *Segregación Educativa*, savo del detalura pala e perzistencia thaj e modelura pala edukaciaki diskriminacia.

---

⁶⁰ Shaj dikhen: <https://inclusio.gva.es/es/web/igualdad-diversidad/kumpania>

⁶¹ Shaj dikhen: https://commission.europa.eu/publications/assessment-report-member-states-national-roma-strategic-frameworks-full-package_en

E interjuva e ekspertonca sar o Fernando Macías thaj o José Eugenio Abajo sikaven kaj e siklarengje tikne ekspektacii thaj e segregativne praktike si phangle e bi-lawhe involviripesa e Romenge glasurenqo ando keripe e decizienqo. E prohibicia te kiden xurdikane etnikane date maj dur garavel o chacho kotor e segregaciako, limitirindo o inputo e Romane komuniteturengo kana paraven hakaja.

O Ministeriumo vash Edukacia thaj o Ministeriumo vash Egaliteto astarde stepura sar te keren inkluzivno siklipeske materialura, te thoven koordinatora vash o lashipe, thaj te keren programura vash o suporto. Ama, kadala mesura na sas akomodime katar dosta Romani participacia ande konsultaciake thaj deciziake organura. Te zurarel pes e Romani participacia trubul na numa maj bari reprezentacia ande nacionalne thaj regionalne konsilura ama vi maj bari butji po lokalo nivelo, sar ande shkolake bordura thaj komunitetoske organizacie. O aktivno involviripe e Romane interesime rigako sigurinel kaj e hakaja aven majlashe kerdine pala lenge trubulimata thaj ka azhutil te phagaven e sistemske bariere save perpetuirinen e segregacia.

E egzistuime iniciative den jekh funda te keren buti e shkolake segregaciasa, o sasto impakto kadale masurenqo dependil pe kodo te aresen majbari sinergia mashkar sa e nivelura e akciake thaj te siguril pes robusto, zoralo participacia katar e Romane komunitetura. Numa perdal jekh koordinirimo, inkluzivno drom shaj avel efektivnes nakhle e perzistentno pharipe e segregaciake thaj strukturalno diskriminaciake ande edukaciako sistemo.

4. Labjaripe e EU fundenge instrumentenge

4.1. Kondicii vash EU fundurengi implementacia vash o Romano egalipe

EU Koheziake Fondura—partikularno o ESF+ (Europikano Socialno Fundo Plus) thaj, ande maj tikni rig, o ERDF (Europikano Regionalno Lasharipesko Fundo)—khelen jekh fundamentalo rolo ande finansiripe e socialo inkluziake programurengo ande Spania. E shajutne kondicionalitetura e Europaki Komisiake mangel katar e thema save si membrura te aven len politikano fremo savo del garancia pala na-diskriminacia thaj egalutno tretmano. Ande akava konteksto, o NRSF si prezentirimo sar jekh kathar e benchmarkura te resen akala mangipe.

Katar o 2000-to bersh, e Spania thovda e resursura katar o Europako Socialo Fondo (ESF) sar modelo pala lashi praktika te del pes suporto pala e Romengi inkluzia. Ama e ESF-eske kontribucie sas lashe, na trubulas te avel o maj baro sorso ke fundengo vash nacionalne thaj regionalne Romane hakaja. Ama, o Them thaj e Autonomne Komunitetura trubunas te keren Romane programura kaj sa o fundo del o Generalno Themesko Budzheto thaj regionalne budzhetura, administrisarde kathar punlikane autoritetura thaj na numa kathar NGO-ura. O ESF sas kerdo vash komplemento- thaj na sar replesmanto-vash e maj vasne publikane hakajengo mesurmento.

Te shaj labjaren kadava fremo, si esencialno kaj e EU-eske fondura te aven rigjarde karing e implementacia e specifikane konkluziengi sikavde ande EU-eski Agencia vash e Fundamentalne Hakaja (FRA) Bershesko Reporto & Roma 2023. Partikularnes, o reporto phenel ke vasno sit e den e Rromenge kon beshen ande segreguime beshipe akceso ko lasho, akcesibilo, na kuch, de segreguime thaj environmentalnes vi sigurne khera te den suporto e komunitetoske khereske servisurenge. Si te sigurinel pes kvalitetno edukacia thaj buxljarde shaipe vash treningo e Romane chavorenge, aktivno involviripe e Romane civilno societetosko ano dizajniripe, implementiripe, thaj monitoringo akala measurengo. Akala konkluzie zuraren o mangipe vash koherentno politikako fremo so efektivno integrinel e EU Koheziake Fondura te lasharen e but pharipe so hatjaren e Roma.

Ama sar si sikavdo ande interjuva e ekspertonca sar e Patricia Caro, thaj bazirime pe sa e informacie thaj dokumentacie save si, ashile but pharipe ande aplikacia kadale fundurengi. Anglunes, naj dedikimo budzheteski linia angleder akceptisarde lovenca vash o Romano komuniteti ande publikuno siklipe vaj butjake hakaja pe nacionalno niveli, so kerel pharipe ande duraripe thaj strategikalne investacii. E Spaniaki ESF Administrativno Jekhipe (UAFSE), kotor e Ministriako vash Buti thaj Socialuno Ekonomia, publicisardas jekh raporto⁶² so sikavel kaj e operacie save si phangle ke Specifikne Objektivura “Mesura te lasharen o akceso e marginalizirime grupengo, sar e Roma, vash edukacia thaj buti, thaj te promovinen lenge socialuno inkluzipe” 61 miliona EUR.

E UAFSE-eske ofisionalura na mangle te aven intervjuirime kathar e koalicia e Spanikano Roma Civil Monitoro so na mukhlja o akceso ke komplementarne thaj precizno informacie kathar e implementacia e fondengi. Ama amen pozitivnes phenas kaj, vash o periodo e programosko 2021–2027, o alosaripen 61 milionura EUR sikavel jekh signifikantno

---

⁶² Shaj dikhen: https://www.mites.gob.es/UAFSE/ficheros/FSE21_27/programas/inclusion/pro_inclusion.pdf

finansialo zhutipe. Kado kerel potencialo te implementiril pes lungo vramake akcie save vazden angle e Romani inkluzia.

Ande kado dikhipe, e Mesura 154 andar e Themesko Pakto mamuj o Anticiganizmo (analizime ande jekh angluno kotor kadale reportosko) sikavel e trubujipe te “barjarel pes e transparencja perdal o publiciripe e regularne reporturenge pala e Europake finansiripe save si menadzirime katar o UAFSE alokuime e Rromenqe, ande jekh bersh, entiteto, thaj finansiril programura vaj projektura, sar vi e korrespondentne raportura save keren impakto.”

Sar rezultato, ashel bi-klaro sar kadala love si alokuime ande detalura, savo impakto kerde, thaj savi proporcja direktno kerdas lashipe e Romane populaciake sar kontrasto e avere marginalizirime grupenca. Anda kadi e akcie save si phangle e Romenca trubun te keren konkurencija kodolenca save adresirinen e trubulipe e avere vulnerabilne grupenge, so kerel pharo te keren evaluacia pal o realno impakto ande Romane komunitetura.

E NRSF-esko 2023-to bershesho Reporto pal o Progreso (r. 31) chaches sikavel o finansiripe savo avel katar e Europake Fondura alokime e Romane komunitetenge, sikavdo kaj 16,3 milionura EUR e Europake finansiripnaske sas implementime ando bersh 2023: 89,5% avile katar e Europaqo Socialo Fondo Plus (ESF+), e kontribuciasa 147 milionura EUR. Ande aver rig, numa 11,5% avile kathar Europako Fundo vash Regionalno Lasharipe (ERDF), kaj si 1,7 miliona EUR. Kava budzheto si utilizirime pala specifikne mere save si phangle e Romenca thaj reprezentil 36,80% katar o sasto budzheto alokime pala specifikne mere. O Kaver Generacia budzheto vash jekh periodi sas 2,5 milionura EUR, thaj dine vash specifikne mere vash Roma.

Ko periodi 2021-2022, totalno budzheti kathar o EU strukturalno fundo (ESF+ thaj ERDF) alocirimo e Romenge sas 26,67 milionura EUR. Kava budzheto si labjardo pala specifikane mere save si phangle e Romenca thaj reprezentil 33,63% katar o sasto budzheto alokime pala specifikne mere. O Kaver Generacia budzeti pal sasto periodi sas 4 milionura EUR, thaj dine vash specifikne mere so si phangle e Romenca.

Pal e distribucia kadale fondurengi, naj disponibilo disagreguime data save den detalura sar kadala fondura sas labjarde ande specifikane rigjarde sar te marel pes mamuj o anticiganizmo, te lasharel pes o akceso ke butji vaj edukacia, beshipe, vaj sastipe, so kerel phares te dikhen lengo chacho impakto ande inkluzia e Romengi. E jekh informacia savi si disponibilo pe nacionalno nivelo si te kerel pes maj dur initiative save si phangle ke Fundación Secretariado Gitano, sar so si *Acceder, Promociona, Calí (droma pala socialo thaj butjako inkluzia), Acceder Joven, Aprender Trabajando, thaj Formatéate*.

E koncentracia e finansiripnaski ande jekh organizacia sikavel o trubulipe te demokratizisarel pes o akceso ke Europake fondura, inkludisarde maj fleksibilne kondicie maj but Romane organizacie te astaren e ESF+ fondura, sar jekh independento eksperto sikavdas amenqe—sar o modelo savo si kerdo ande themeske akharimata finansirime katar o Personalo Potjinako Takso (IRPF). Pasha e love save si distribuime e organizaciengje, e publikane administracie trubun vi te keren maj baro utilizo e institucionalno kapacitetosko, infrastrukturako thaj resursengo te implementirinen maj baro volumo e EU finansiripeske. Sar e majbare aktora responsable te lasharen e socialo diferencie thaj te xosen e bariere save phanden vaj phararen e participacia ando politikano, ekonomikano, kulturako thaj socialo zhivdipe, si imperativo e administraciengq te len jekh sherutni rola te sigurinen kaj e love te den kontribucia vash inkluzivne hakaja.

Vi te o centralno gavermento definisarel e Nacionalno Strategia, e implementacia e lovengi dependil buteder kathar e Autonomno Komunitetura thaj municipalitetura. But lokalne thaj regionalne governura na keren projektura te keren lashipe katar kadala love—vaj vasho bi-intereso, bi-dosta zhanipen, vaj vash e bare burokratikan mangimata. Akaja situacia kerela teritorialno na-egaliteto, kaj si varisave Autonomne Komunitetura save suksesno utilizinen akala resursiam ama kavera na dikhen nisave Europake investacii ke inkluzia thaj barabaripe vash Roma. Vi te si e Autonomne Komunitetura (regionura) katar e Katalonia thaj o Madrid si duj katar e trin save len maj but Europake love ande sa, von si mashkar kodola save keren maj tikno utilizo katar o ESF+ thaj o ERDF. Kado si anda kodo ke von musaj te den maj baro ko-finansiripe, te aven maj lasharde regioni. Akava, kerel kaj e Roma save train ande akala regionura, save reprezentirinen but baro kotor, na len lashipe katar akala instrumentura (direktno vaj indirektno).

Socialno Inkluziako Akharipe ande Regia Murcia (Autonomo Komuniteta)

Ko 2023 bersh, jekh autonomno komuniteta (Regiono Murcia) kerdasjekh akharipe vash grantura finansirime kathar o ESF+ vash projektura vash socialo inkluzia. E Nacionalno Romani Strategia 2021-2030 thaj o Operativno Plano 2023-2026 mothoven o trubujipe vash e akcie resle vash e Romani komuniteta, o akharipe na inkludisarda nisave specifike budzheteske alokacie vash akava grupa. E Roma sas ramosarde sar numa Specifikne Objektivura J, khetane e avere vulnerabilne grupenca potencialno eligibilno pala o grantu, bi prioritizaciasa vaj dedikime budzhetoski liniasa.

E Romane asocijacie save zumavde te len than arakhle bare pharipe te resen e fondura, soske na sas klaro fremo savo prioritizirinel lenge trubujipe. Maj bare NGO-ura saven si maj baro administrativo kapaciteto len lashipen katar o finansiripe.

Akava kaza ilustririna kaj, bi egzistenca e nacionalno thaj Europake strategiengo, ke naj politikano mangipe ke administrativne nivelura, na mukhel e love te resen ke Romani komuniteta. E maj palutne informacie phenen ando NRSF Progres Reporto (r. 32) (sar 30-to Marco 2024), numa e Castilla-La Mancha reportisarel ke alosardas jekh operacia ande linia e Specifiko Objektivu J, vash 1,4 milionura EUR, thaj naj informacie pal e aver Autonomne Komunitetura.

4.2. Romani civilno societeta ande EU fundengi implementacia

E participacia e Romane civilno societate ando menadzamento thaj eksekucia e EU lovengi ashol but limitirime thaj si la but pharipe. O EU promoviril o principio 'partneripe' thaj o zoralipe e Romane komunitetosko ande politikaki implementacia, ama e realiteta ande Spania si kaj e Romane organizacien si restriktirime akceso ke kadala love.

Jekh taro sherutne pushipe si ke naj demokracia ande akceso ke fundura. Sar mothovda o Ismael Cortés thaj e Beatriz Carrillo ande intejuva, e bare nacionalne NGO-en si tendinca te aven primarne beneficiaria, thaj e maj cikne Romane entitetura si relegirime pe rola sar kolaboratora vaj subkontraktora, bi realno lidersko kapaciteto ande projektosko menadzamento.

E ekonomikane thaj burokratikan pharipe preventisaren but Romane asociacie te keren aplikacia vash finansiripe, soske te menadzhirinen EU fondura trubul bari finansiaki stabiliteta, detalno justifikacia e lovengi, thaj specializirime butjara. Perdal o 2023-to bersheshko Reporto pal o Progreso (r. 32), naj jekh stabilo treningsko programo vaj tehnikano

azhutipen vash e Romane entitetura te nakhen kadala bariere, so perpetuisarel lengi ekskluzia.

O 2023-to bersheshko Reporto pal o Progreso prinzharel kaj e birokracia thaj e ko-financirime trubujimata phararen e participacia e organizccienge saven si limitirime resurse, so kerel but akharimata kaj e Romane organizacii len kotor sar 'kolaboratorura' vaj 'subkontraktorura' karing maj bare na-Romane entitetura save inkren o projekto. Akava kerel te na avel lideripe thaj realno deciziaki zor vash o dizajno, metodologia, vaj evaluacia e akciengi, sar si dokumentirimo ando FEIG 2024 Reporto.

Ande relacia pala konsultacia ando planiripe, e Romane organizacie len kotor ande varesave dialogura vaj konsultaciake grupe, ama vi kade naj len decizijiaki rola ande politikako dizajno vaj ande definicia e finansikane prioritaturengi. Aver baro problemo si ke naj monitoripe thaj naj follow-up e impakto e projektorengo finansirime katar o EU.

Sar konkluzia, o labjaripe e EU finansikane instrumenturengo ande Espania na garantil jekhutno akceso e Romani komunitetake. Ke naj specifiko budzhetosko alosaripe ekskluzivno pala Rroma, e dependencia katar bare NGO thaj administracie, burokratiani kompleksiteta, thaj ke naj efektivno lokalno strategije phararen o efektivno transfero e Europake lovengo kodolenge saven si majbut trubujipe.

Te lasharen e situacia, si te:

- Keren specifikne, ekskluzivne, thaj lashe finansirime budzhetoske linie pala e Romane komunitetura andar o ESF+ thaj ERDF andar sako relevantno hakajeski area. Akava drom kerel te na avel konkurencia e kavere vulnerabilne grupenca thaj sigurinel kaj e Romane trubulipe aven resle sistematikane ande sa e sektora.
- Kerel pes maj lokhes e procedure thaj te inkludil pes maj fleksibilno kondicii e Romane entitetura te shaj astaren e love direktno, bi mediatora.
- Zoraren/Den motivacia e regionalne thaj lokalne governenge te keren inkluziake projektura save si phangle e Eomane komunitetasa.
- Zuraren o kapaciteti e Romane organizaciengo ando menadzamento e EU lovengo.
- Garantuil pes majbari participacia e Romane civilno societetosko ando dizajno thaj evaluacia e programurengo finansirime katar o EU.

Te na aplicirinen kadala mere, o pharipe mashkar e Europake inkluziake hakaja thaj lenge aktualno implementacia ande Spania ka maj dur perpetuirinel e na-egalitetura thaj phagel egalutno akceso ke resursura e Romani komunitetake.

Butjako Treningsko Projekto

Ko 2022 bersh, jekh ESF+ finansirimo butjako trening programo inkludirisarda akciaki linia savi si resli vash e Romani komuniteta. Ama jekh bari na-Romani NGO menadzhisarda o projekto thaj subkontraktisarde e Romane mediatoren bi te keren konsultacia e lokalone asociacienca ande faza e dizajnoski.

E lokalne Romane entitetura nashti te keren efekto pe selekciake kriteriumura vaj pe metodologia. O Reporto FEIG 2024 sikavel kaj, vi te sas e agorutni eksekucia pozitivno ande relacia e butjake bararipesa, na sas disegregaciake indikatora te dikhen o specifiko impakto pe Romane beneficiarura. E participantura na resle strukturime reakcie pe lengi eksperienca vaj rezultatura.

O projekto reslas varesave objektivura pal e buti, ama e ekskluzia e Romane organizaciengi andar e participacia limitisardas o lungo-vramako impakto. Na sas thodine nisave mehanizmura te zurarel pes o institucionalo kapaciteto e Romane civilno societatosko vaj te sigurinel pes o lungo vremako rezultato ande komuniteta.

Konkluzii thaj Rekomendacii

E NRSF-eske sherutne zora inkludisarel o komprehensivno fremo, klaro legalo mandato, thaj zuralo phanglipe e EU-eske strategikane objektivurenca. Vov thovel specifikna cilura ande sa e kritikane sektora—edukacia, buti, sastipe, beshipe, socialo protekcia, maripe mamuj o anticiganizmo, tmd.,—so del jekh zuralo politikako fundo. Ama leski implementacia si phangli katar e fragmentime koordinacia mashkar e regionalne administracie, na-adekvatno kolekcia e datengo thaj na-dosta mehanizmura vash finansiripe. Pahsa odova, o tikno utiliziribe e Europake fondurengo maj dur limitirinel o impakto e strategiako. Po agor, e limitirime participacia e Rromengi thaj e civilo societatoski ande procesura vash e decizii, but phararel e shaibe te dikhen o progreso thaj te aresen e rezultatura. Akava pharipe mashkar e NRSF-eske ambiciozne objektivura thaj e tangibilne rezultatura pe tereno sikavel o trubujipe vash strukturalo azhutimata te shaj sigurisarel pes maj efektivo eksekucia e Nacionalo Strategiaki.

Telal si jekh lista e rekomendaciengo phanglo e specifikane konkluzienca save si kerde ande sako tematikani rig, e referencasa ke relevantne kotora.

Rekomendacii e nacionalne autoritetenge

1. Te alosarel akana o Independento Autoriteto vash Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia (Autoridad Independente para la Igualdad de Trato y la No Discriminación), sar si dino katar o Hakaj 15/2022, te del les dosta manushikane, tehnikane thaj finansikane resurse te: monitorizil thaj te kerel investigacia pal e kazura e anti-diskriminaciake thaj sa pal lake forme; publicirinen regularne, ulavde reportura pal xojake kriminalitutura, xojake vakeripe thaj systemske prejudicii; keren proaktivno rodipe thaj vazdipe e zhanglipesko ande kolaboracia e Romane komuniteturenca.
2. Te keren jekh urgento hakajesko plano pal kvalitetaki edukacia e Romane chavorenge thaj te keren e edukacia te avel e primarno strategia te lasharen o socialno trajo e Romenge (dikh Sekcia 2.2 pal Edukacia).
3. Te bararen e koordinacia mashkar ministerii thaj regiona te sigurinen o konsistento thaj efektivno implementacia e NRSF-eski. (dikh e Sekcia 1.1 pal impletaciake pharipe thaj trubujipe vash koordinacia).
4. Alocirinen dedikime thaj lungu vremake budzheteske linie te den suporto e eksekuciake vash e vasne masurengo, inkludisarde specifikne thaj ekskluzivne budzheteske linie pala Romani komuniteta andar e duj programura ESF+ thaj ERDF. Partikularnes, o labjaripe e ERDF-eske lovengo trubul te avel signifikantno vazdino te keren buti e puchimasa pala e segregime Romane beshipnaske thana, te den suporto pala o akceso pe desegregime, adekvatno, kovlo, thaj enviromentalno sekurno beshipe (dikh Sekcia 2.5 palal o Beshipe).
5. Te zoraren e sistemura vash ulavde datengo kidipe te keren lasho monitoring thaj hakajengo lasharipe (dikh Sekcia 1.1.4 pal datengi kolekcia)
6. Te vazden e Romani reprezentacia ande deciziiake organizacii thaj ande publikane institucii te keren maj inkluzivno hakajengo lasharipe (dikh Sekcia 1.3.2).

7. Te keren klaro akantabilitetako thaj evaluaciako mehanizmura te resen progreso thaj te lasharen implementaciake pharipe (dikh Sekcia 1.1.3).
8. Zoraren e participaciake organizacien: Keren neve participaciake organura regionalne governmentenca thaj te zoraren save akana egzistinen. Ando konteksto ko Nacionalno Romano Konsilo, te keren independento tehnikalno ofiso te vazden e vizibiliteta, aktiviteta thaj efektive- labjaren o ESF+ sar komplementarno fundako sorso (dikh Sekcia 3.2).
9. Te lasharel pes e koordinacia e bute nivelurengi: Te kerel pes maj lasho dialogo thaj maj bari koordinacia mashkar e lokalo, regionalo thaj nacionalo governura, te sigurisarel pes o phanglipe e NRSF-esa. Te kerel pes jekh klaro fremo vash e kolaboracia mashkar o CEPG thaj e regionalne konsilura, inkludisarde e regularne maladipe thaj e digitalne platforme vash o paruvipen e informaciengo, e specifikane reprezentaciasa e zhuvjenge, ternenge thaj e lokalone komunitetenge (dikh o kotor 3.2).
10. Te promovirinen but-bershenge planura: Te den prioriteta o finansiripen but-bershenge mesurenqo te shaj avel sigurime e stabiliteta thaj e kontinuiteta e akciengi ande Romani komuniteta. (dikh e Sekcia 1.1).
11. Te kerel pes formalizacia e Themeske Paktoske mamuj Antiziganizmo katar e Spaniako Governo perdal akciako plano finansirime publikane lovenca, sar si o kazo e Themesko Pakto mamuj Gender Violencia (dikh Sekcia 3.1).

Rekomendacii e Europikane institucienge

12. Te den targetisarde finansialno zhutipe thaj tehnikalno zhutipe e Themenge te lasharen thaj implementisaren komprehensivne Romani inkluziake strategii.
13. Te zuraren EU-nivelesko monitoring thaj evaluaciake rama e nacionalne strategii te aven ande harmonia e EU objektivenca.
14. Facilitacia ko paruvipen e maj lashe praktikengo thaj zhanipengo siklilo mashkar e thema te promovisarel pes e efektivo intervencia mamuj o anticiganizmo.
15. Te lasharel thaj ulavel e EU zhanipe pal ethinkalne datengi kolekcia te lasharen e kvaliteta thaj komparacia e monitoring butjake (dikh e Sekcia 1.1.4).

Rekomendacii e civilne societake

16. Te vazden e kolaboracia mashkar e Romane civilne organizacii te zoraren e advokacia thaj te sikaven jekhutno glaso ke hakajenge diskusii.
17. Te investisaren ande kapacitetengo- vazdipenge iniciativzra te zuraren e Romane organizacien te resen publikane fundura thaj te keren efektivo participacia ande hakajengi formulacia.
18. Te keren aktivno butji ande nacionalne thaj regionalne forumura te den sakana reakcia, te sigurinen ke e Romenge eksperenci den informacia kana parujen e hakaja (dikh e Sekcia 1.3.3).

Rekomendacii e avere intresime rigenge

19. Te vazdel pes o partneripe mashkar edukaciake institucie, lokalo governura, thaj o privatno sektoro te keren inkluzivne programura save keren buti e segregaciasa.
20. Te del suporto e iniciativenge savengo cilo si te xosen e strukturalne bariere ande edukaciako sistemo, inkludisardo jekh komprehensivno siklarengo treningo ande interkulturalno edukacia. (dikh e Sekcia 2.2).
21. Te promovirinen komuniteta-bazirime monitoringoske thaj participativne evaluaciake procesura te avel sigurime ke e hakaja sama len pe trubujipe e Romane komunitetenge. (dikh e Sekcia 1.3.3).

Referencii

Lishta e interjuvengi

Kadi lista si pal e interjuvura save kerdam ke kado reporto. Kadala interjuvura sas kerde diferentne methodenca (personalnes, po video vaj po email) thaj inkludisaren individualne thaj grupake maladipe.

- Caro Maya, Patricia. Romani aktivista thaj purano Membro ando Europako Parlamento. Po Video, 28 Oktobra 2024.
- Carrillo de los Reyes, Beatriz. Generalo Direktoro pala Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia thaj Mamuj Rasizmo, Governo Spaniako. Po Video, 8 Februara 2025.
- Cortés Gómez, Ismael. Romano akademiko thaj eksperto pe Themesko Pakto mamuj Anticiganismo. Po Video, 24 Oktobra 2024.
- Ezquerro Fernández, Txema. Direktori vash Diverziteti, Koegzistenca thaj Mashkargeneraciaki Solidariteta, Gavermento e Bask Themesko. Po Video, 12 March 2025.
- Font Miguel, Tatiana. SHerutno pala Integralno plano pala e Roma ande Katalonia, Generalitat de Catalunya. Po Video, 10 Februara 2025.
- García Martín, José Luis. Deputy Sherutno, Area e Preferenciake Atenciaki thaj Socialno Hakaja, Sevilla Forosko Konsilo. Personalnes, 26 Februara 2025.
- Gil Luciano, Ana. Sherutni ke Area vash Promocia e Sastipeski thaj Egalipeski, Ministro vash Sastipe. Po Video, 20 Novembra 2024.
- Macías Aranda, Fernando. Direktoro Generalno ko Egalno Treatmento thaj Na-Discriminacia, Generalitat de Catalunya. Po Video, 8 Januara 2025.
- Martín Ramírez, Manuel. Roma aktivista and presidento ko Advisorengo Konsilo ko Presencia Gitana. Personalnes, 17 Decembro 2024.
- Pérez Medina, Juan Carlos. Representativno, Ministro vash Education. Po Video, 25 Novembra 2024.
- Ruíz Bautista, María Dolores thaj Olivares, Carmen. Representativne, Ministro vash Socialne Hakaja, Konsumpcia thaj Agenda 2030; Nacionalno Roma Kontakt Punkto (Bari Autoriteta). Po Video, 17 Oktobra 2024.
- Eksperto ande maripe mamuj anticiganizmo thaj jekh independentno socialno aktivisto. Po Video, 26 Novembra 2024.
- Vargas Heredia, Pedro. Eksperto ko CEPG. Po Email, 14 Januara 2025.
- Vargas Porras, Francisco. Konsilieri Sant Adrià City Council (Barcelona). Personalnes, 13 Februara 2025.
- Vázquez Saavedra, Antonio. Roma aktivisto. Personalnes, 25 Februara 2025.

Kerde pes konsultaciake sesie e entiteturenge kathar o Nacionalno Romano Konsilo thaj Plataforma Khetane ando Novembro 2024, thaj jekh validaciaki sesia sas kerdini ando Januaro 2025. Akala sesie dine bare informacii katar e ekspertura thaj e civilo societetake organizacie, save maj palal sas integrimo ande agorutni verzia e raportoski.

Vasne hakajenge dokumentura thaj reportura

Kathe si jekh lista e bare hakajenge dokumenturengi thaj reporturengi save informisarde e analiza prezentisardi ande kadava raporto:

- *National Roma Strategic Framework in Spain 2021-2030 (NRSF)*. Spanish Government, Ministry of Social Rights, Consumption and Agenda 2030, 2021.
- *Operational Plan 2023-2026 of the National Strategy for Equality, Inclusion and Participation of the Roma in Spain 2021-2030*. Spanish Government, Ministry of Social Rights, Consumption and Agenda 2030, 2023.
- *Progress Report 2021-2022 on the National Strategy for Equality, Inclusion and Participation of the Roma in Spain*. Spanish Government, Ministry of Social Rights, Consumption and Agenda 2030, 2023.
- *Progress Report 2023 on the National Strategy for Equality, Inclusion and Participation of the Roma in Spain*. Spanish Government, Ministry of Social Rights, Consumption and Agenda 2030, 2024.
- *Segregación Educativa Report*. Federación Kamira, 2024.
- *FEIG Report 2024*. Foro Estratégico Interautonómico Gitano (FEIG), several NGOs, 2024.
- *FSG Annual Report 2023*. Fundación Secretariado Gitano (FSG), 2023.
- *European Roma Strategic Framework for Equality, Inclusion and Participation 2020-2030 (EURSF)*. European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers, 2020.
- *State Housing Plan 2022-2025*. Spanish Government, Ministry of Housing, 2022.
- *Organic Law 3/2020 on the Modification of the Organic Law on Education (LOMLOE)*.
- *Law 15/2022 on Equal Treatment and Non-Discrimination*.
- Kavera relevantne reportura thaj dokumentura:
  - Reportura katar o Nacionalno Instituto pala Statistika (INE) pala etnikane datengo kidipe.
  - Publikacie katar Konsilo pala Eliminacia e Rasistikani vaj Etnikani Diskriminaciaki (CEDRE).
  - Publikacie katar e Europaki Uniaki Agencia pala Fundamentalne Hakaja (Roma Survey 2021, Reporto pala Fundamentalne Hakaja 2023).
  - Palune akademikane artiklura thaj politikane evaluacie pal Romani inkluzia thaj anticiganismo.

Specifikne referencii save si relevantne pala jekh vaj duj sekcii si dine sar futnote ande relevantne kapitulura.

Aneksa: Lishta pal e problemura thaj kondicii

Maripe mamuj anticiganizmo thaj diskriminacia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
O anticiganizmo naj dikhlo sar specifikno problema ande nacionalne hakajenge frameworkura	kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	lasho ama si te lasharen	lasho ama si te lasharen	E legislaciake lasharipe ande palune bersha inke na nakhle o pharipe e aplikaciake. Maj dur si zurales phares legalnes te sikaven ke o anticiganizmo si e baza ke xojake kriminalura thaj vakeripe.
Prejudicia mamuj Roma	kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	lasho ama si te lasharen	lasho ama si te lasharen	O avutno kerdipe e Independento Autoritetosko vash Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia trubal te khelel jekh bari rola te del sankcii e medienge thaj e socialne medienge profilurenge save maj dur den suportno kadale prejudiciake thaj kade phagen o hakaj e slobodne vakeripeske so musarel e fundamentalne slobodipe thaj demokracia.
Xojake vakeripe mamuj Roma	kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	prezentno ama naj dosta	lasho ama si te lasharen	But vasno si te keren e sankciako rezhimo tela o Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia Hakaj ko bersh 2022 ke kade pe kadala kriminalura- kaj e baza anti-Roma

					kollektivno ideologia si- shaj keren identifikacia thaj shaj ingren e problema ko mujalipe.
Xojake vakeripe mamuj Roma (online thaj offline)	kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	prezentno ama naj dosta	lasho ama si te lasharen	O autoritarno paruvipe e bare socialne mediengo si but pharo, sar deshe bershenca maj palal te avasas. E kovle zhutipe save kerde kadala platforme te xosen e kiber xoji (cyberhate) si kovjarde katar e dinamika katar e nevi Amerikaki administracia. E Europaki legislacia trubul te avel maj tikno, thaj e platforme trubun te aven mandatorialne te inkren kasave hakaja.
Limitisardo efektive pal protekcia mamuj diskriminacia	kritikalno problema	pisinde, ama e analiza naj dosta	prezentno ama naj dosta	lasho ama si te lasharen	O NRSF Operativno Plano 2023–2026 inkludil anti-diskriminaciake mere, ama lengo efektive ashel limitirime palal o na-konsistentno zoralipe thaj o bi-konsistentno mehanizmo pala responsibiliteto. Vi te si kerdo o legalno fremo, signifkantno pharipe si ande implementacia, so mukhen but Romane individualnen vulnerabilnes thaj maj dur hatjaren diskriminacia ke edukacia, buti, beshipe, thaj akses ko servizura. Naj dosta kolekcia e datengo pal diskriminaciake kazura, soske phares shaj dikhen o baripe e problemako. Nish naj fokusko te maren pen e diskriminaciasa thaj te keren buti e cerra reportenca.
Segregacia ande edukacia, beshipe vaj publikane servizura	kritikalno problema	pisinde, ama e analiza naj dosta	prezentno ama naj dosta	lasho ama si te lasharen	O them na mangel te pinzharel kaj e segregacia e shkolaki thaj e beshipnaski sas kerdini katar e publikani administracia perdal e beshipeske thaj edukaciake hakaja. E strategija vakerel pal e segregacia ama numa sar responso pe presia katar Romane organizacie, ama na gndinel te xosel e segregacia pe lungo vrama.
Zorake evikcii thaj kherenge xosipe ingrel ke bi kherutnipe, na lasho beshipe thaj socialno ekskluzia	kritikalno problema	pisinde, ama e analiza naj dosta	prezentno ama naj dosta	si targetura save naj relevantne	E Epania si seriozno beshipesko problemko soske o privatno sektoro sas mukhlo te kerel so mangel. Sar konsekvencia, evikcii keren vash e bi-lashe hakaja katar e diferentne guvernura thaj e spekulacia katar jekh sektoro savo dikhel jekh bazako hakaj sar jekh bizniso.

Bi themeske individualnen naj identitetake dokumenti	signifikanto problema	Naj relevantno	naj	naj	E migraciake pushimata krujal ando EU si inke maj nasul kana e migrantura si Roma. Naj efektívno publikane hakaja saven si inkluzívno dikhipé; ama si punitívne mere saven si klaro rasistikano thaj anti-Romano dikhipé.
Azbavipe thaj diskriminacia kathar e policia (naj kontrola)	kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	prezentno ama naj dosta	si targetura save naj relevantne	E hakajenge agenciengo atitudo ande Espania si but nasul, ke naj anti-rasistikane protokolura thaj kontrolake mehanizmura pa kadala agencii thaj kade nish naj le lashe.

Edukacia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Naj aksesiblo xurdelin thaj cikne shavorengi edukaciake (EAPI) servizura e Romenge	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Lasho ama si te lasharen	relevantne targetura mishto definirime	Ando Operativno Plano 2023-2026 si mere te vazden thaj te lasharen o aksesio ke servizura ande tikne shavorengi edukacia vash e Roma. Iniciative sar o vazdipe e registraciako thaj neve servizura mangen te vazden o aksesibiliteto pal vrema. Ama, vi te relevantne objektivura si lashe definime, e monitoringoske data ashen limitirime, e zumavimatasas te kiden patjvale, disegregaciake date katar e regionalne administracii.
Kovli kvaliteta ke xurdelinaki edukacia thaj EAPI servizura e Romenge	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Specifikne mere te lasharen o kvaliteto si te lasharel pes o kurrikulo, specializirime sikavnengo treningo thaj protokolura pala siguripe e kvalitetosko. Kadala mesure mangen te vazden e standardura thaj te den jekh maj lashe siklaripesko ambiente. E anglune pilot projektura thaj e regionalne angledenipe sikaven tikne lasharimata, ama e sistematikani kolekcias e datengo si inke ande

					progreso te konfirmisaren lengo generalo efektive.
Baro numero ke shkolake mukhipe anlga e bazikane /fundamentalne shkolako agor	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Lasho ama si te lasharen	Relevantne objektivura mishto definisarde	E intervencie te ciknjaren o mukhipe e shkolako si programura pala akademikane suportura, tutoring, thaj angluni identifikacia e studentonge kon si ande pharipe. Kadala mesure save si ando Operativno Plano si azhukarde te lasharen e primarne shkolako agordisaripe. Vi te si definime cilura po than, o resipe e lashe datengo si limitirime, thaj trubun te keren maj zurale evaluaciake butja te evaluinen o progreso.
Nashipe kathar e mashkarutni edukacia	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Lasho ama si te lasharen	Relevantne objektivura mishto definisarde	E strategia adoptisarel programura vash mentoripe, kerdo akademikano suportu, thaj aver edukaciake droma te tiknjarel pes o procento e mukhipnaske e shkolako pe mashkarutno nivelo. E angluni implementacia sikavel lasharipe ande varesave regii, e sasti efektipe si phares te dikhel pes soske naj dosta standardizirime data; planirime si surveyura thaj monitoringo te zurarel pes o kidipe e datengo.
Mashkarutni edukacia/vokaciak o treningo naj konekcia e butjake trubujipesa	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Ande mesura si e profesionalne treningoske kurrikula pal e butjako marketeske thaj partneripe e industriake thaj biznesoske interesenca. Kadala akcie si kerdine te lasharen e butjake thana vash Roma. E anglune evaluacii sikaven kaj kadala iniciativura si potencialo, ama lengo resipe ashel kovlo, soske e datea thaj e evaluacia e impaktoske si inke te aven kidime.
E Romane studentengo bcharipe ande speacialno edukacia	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	E iniciativura save si mangel te lasharen o proceso ande specialne edukaciake klasura involvirinen inkluzivno protokolura thaj sikavnengo treningo. E azhukerde lasharimata si te tiknjarel pes e segregacia thaj maj lasho akademikano thanipe. Ama, e data pal o baripe thaj efektipe kadale mesurengi si phagerde, thaj trubun maj but sistematikane evaluacii.
Edukaciaki	Kritikalno	Interpretacia	Prezentno ama	Lasho ama si te	Ando NRSF si mere te keren promocio pal e integracia e

segregacia mashkar e Romane studentura	problema	limitisardes	naj dosta	lasharen	Romane studentengi ande mainstream klasura, sar e neve shkolake butjenge hakaja thaj inkluzivno edukaciake lila. Akana kadala mesure si kerdine te tiknjaren e segregacia, lengi implementacia sas bi egalno ande sa e regii.
Barjardi selektiviteta ande edukaciako sistemo, kerel te koncentririn pes e Roma vaj aver chore studentura ande shkole majtikne kvalitatosko	Kritikalno problema	Ramosardo ama naj dosta e analizacia	Prezentno ama naj dosta	Si objektivura save sas definisarde ama naj relevantne	Te lasharen e selekcia, e hakaja si te lens ama pe diverzno shkolengo enrolmento thaj te den e resorsura maj egalnes. Vi te si e objektivura sikavde thaj varesave pilot programura si kerdine, e regionalne diferencie inkren pes. E anglune lokalizirime studie sikaven tikne lasharimata, ama, sistematikano kidipe e datengo si inke po drom.
Limitirime aksesos ke edukacia vash dujto shansa, edukacia e phurenge, thaj sikljovipe perdal o trajos	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	O Operativno Plano promovirinel o barjaripe e edukaciako e phurenge thaj p shaibe vash dujto-shaipesko siklipe perdal programura thaj partneripe e regionurenca thaj NGO-enca. Akana si astarde lashe inicijative ande varesave Autonomne Komunitetura, lengo generalo reslipe i naj klaro soske naj centralizirime monitoringoske data.
Limitirime aksesos thaj suportos vash online thaj distancako sikljovipe kana e edukaciake institucie phangle, sar sas perdal o COVID 19	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	O Operativno Plano akcentirinel o trubulipe te vazdel pes e digitalno infrastruktura thaj o suportos vash o siklipe perdal o lasharipe e online platformengo thaj e sikavnengo treningo pal digitalne metodologie. But regionura inkerde kasave programura EU fondurenca, ama e anglune data pala resipe thaj efektivepe si anglune. E zhanimata save si po drom thaj e anketa pal e digitalno alfabetizacia si azhukerde te den maj but dikhimata.
Tikno nivelo e digitalne skilengo thaj kompetenciengo, thaj tikne shaibe	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Specifikne iniciative si adoptirime te lasharen e digitalno alfabetizacia integrindo e digitalno treningoske programurenca ande shkolako kurrikulo. Ande kado dikhipes, le CODI-ske fondura—financikane resursura save si dine katar o Ministeriumo pala e Ternimata thaj e

vash lengo barjaripe mashkar e studentura					Chavora te promovirinen e digitalno inkluzia thaj e modernizacia e digitalne infrastrukturengo—si utilizirime te den dumo e sikavnenge treningoske ande digitalne metodologie thaj te implementirin programura save si kerdine te vazden e Romane studentonge digitalne kompetencie. Vi te si e anglune reakcie lashe, e komprehzivno evaluaciake data ashen limitirime, so phararel te keren jekh komprehzivno dikhipen pal o efektive e CODI fondurengo ande lasharipen e digitalne skilenge mashkar e Roma.
Tikno nivelo e digitalne skilengo thaj kompetenciengo, thaj tikne shaibe vash lengo barjaripe mashkar e phure	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	E mesura te lasharen e phurengo digitalne kompetencii si te inkorporisarel digitalno treningo ande maj bare programura vash o siklipe perdal o trajo. E anglune initiative sikaven jekh lasho trendo ando barjaripe e skilengo; ama sar e studentonge data, o zuralo monitoringo thaj e sistematikane evaluaciake mehanizmura si inke ande anglune stadiumura, so kerel phares te dikhen o sasto progreso.
Naj aksesiblo pre shkolake thaj tikne shavorengo edukaciake servisura (EAPI) e Romani populaciake	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Ando Operativno Plano 2023-2026 si resle mere te vazden thaj te lasharen o aksesio ke servisa e tikne Romane shavorengo. Initiative vash vazdipe e registraciako thaj neve servisura si azhukarde te vazden o aksesibiliteto ando vaxt. Ama kana e relevantne objektivura si lashe definime, e pherdo monitoringoske data ashen limitirime, e zumavimatasa te kidenpatjivale, ulavde data katar e regionalne administracie.

Butji

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
---------------------------------	----------------------	---	------------------------	------------------------------	--

<p>Limitime akceso vaj cikno efektive ke publikane butjake servizura</p>	<p>Kritikalno problema</p>	<p>Hatjardo, ama naj lashi analizacia</p>	<p>Naj</p>	<p>Naj</p>	<p>Naj data pal akava problemo.</p> <p>O SEPE (Themutno Publikano Butjako Servizo) direktno menadzhiril o programo TándEM, savo si inspirime katar e workshop shkole thaj butjarimaske workshopura e objektivoso te siklon bi-kvalifikuime terne manusha thaj te den len butjaki eksperienca. Kado programo si kotor katar e specifiko investicia vash e ternengo butjaripe tela o Plano vash o Rekuperacia, Transformacia thaj Resilienca – finansirimo katar o EU-esko NextGenerationEU. E Spania si te lel karing 140 miliardura EUR.</p> <p>O TándEM si promovirime katar e themsko publikano sektoro ande kolaboracia e tritone sektorosa. Ko akava dikhipo, FSG sas o beneficiarno entiteto te resen e Romane ternen.</p> <p>Naj data pala aver inicijative katar o Themesko Publiko Butjarimasko Servizo vaj pala e mere save si line ande relacia pala NRSF save si specifikne kerdine pala Roma.</p>
<p>Terne kon naj ande butji, edukacia vaj treningo (NiNi/NEET)</p>	<p>Kritikalno problema</p>	<p>Mishto sas e identifikacia thaj analiza</p>	<p>Lasho ama si te lasharen</p>	<p>Si targetura save naj relevantne</p>	<p>O projekto TándEM, implementisardo kathar o FSG vash e bibutjake Romane terne, si finansisardo kathar o Plano vash o Rekuperacia, Transformacia thaj Resilienca – NextGenerationEU. Akava projekto kerdas lashipen 175 ternenge ando 2023 thaj 50 ando 2022. E iniciativa ‘Acceder Joven’ kerdas kontribucia ande kadi buti. O projekto ‘Mercaemprende’—jekh programo kerdo te del suporto e enterprenonge—si relevanto. Sar phenel o FSG-esko 2023-to bershesko reporto pal e aktivitetura, kadava projekto azhutsardas te keren 101 iniciativura vash enterprenurshipo. Ande kadava projekto si jekh iniciativa savi si phangli e Romane ternenca kon pe vulica biknen—maj but ande Asturias—savi astda lashipen 44 Romane ternenge.</p> <p>O skopo thaj e efektive kadale measurengi, pashe 225 Romane terne line lashipen, thaj naj data pal e generalo efektiviteta. Si importante kaj akala si pilot projektia saven si definime startoske thaj agorutne data. Naj stabilno, permanentno publikane mere ama si</p>

					provizorikane projektura implementirime katar organizacie, so limitiril lengo efektivepe thaj reslipe.
Limitime akceso ko (re)treningo, siklipe perdal o trajom thaj skilengo lasharipe	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Prezentno ama naj dosta	Si targetura save naj relevantne	Naj data te keren analiza pal o skopo thaj efektivepe ko NRSF pala kadala problemi.
Diskriminacia ande butji kathar e manusha kon butji den	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Prezentno ama naj dosta	Si targetura save naj relevantne	<p>O Hakaj 15/2022, katar o 12 Juli – o Komprehensivno Hakaj vash Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia – kamel te garantuil thaj te promoviril o hakaj vash egalutno tretmano thaj na-diskriminacia, thaj te respektisarel e egalutno digniteto e manushenqo, sar si ramosardo ande Artiklura 9.2, 10, 14 andar e Espaniaki Konstitucia. O efektivepe kadale legalno fremosko mangel adekvatno sistemo pala kontrola, monitoringo thaj zoral prevencia pala diskriminaciake praktike po butjako marketo thaj te adoptisarel e adekvatne sankciake mere ande kazura kana na line sama pe regulacii. E Themesko Ofiso vash o Maripe mamuj e Diskriminacia sas kerdo perdal o Ordino TES/867/2023, kathar o 22 Juli, andar e Themesko Inspekciaki Buti thaj Socialno Siguripasko organo. Akana, na sas data kidime katar akava Ofiso, savo sas kerdo ko 2023, ni katar o Ministeriumo vash e Jekhipe, CEDRE, vaj OBERAXE.</p> <p>Generalo Direktorato pala Egalutno Tretmano thaj Na-Diskriminacia kerel buti te keren centralo agencia savi kerel registracia pal sa e kazura pala diskriminacia sar kotor katar Nacionalno Plano mamuj Rasizmo. Naj shaibe te den informacia pal e efektiviteta thaj pal e mesura save si kerde ando NRSF vash kadava pučhipen, ama amen patjas ke e mainstream mesura shaj zhutinen te lasharen kadi problema.</p>

Sastipe

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Ekskluzia katar o publikano sastipasko insuranso (inkludisardo e manusha bi themesko, e manusha katar o trito them, vaj kodola save phirendo EU)	Signifikanto problema	Ramosardo ama naj dosta e analizacia	Prezentno ama naj dosta	Si targetura definisarde ama naj relevantne	O NRSF na kerel buti pal akava problemo. Ama e situacia si diferentno ande ververa regionura. Naj data save si disponibile te analizirinel pes akava problemo buteder, thaj e reaportura pal o progreso na ramosaren pal kadi.

Beshipe, esencialne servizura thaj environmentalno chachipe

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Naj akceso ko paji so pijen, sanitacia, akceso ke elektricitetea vaj publikano transportacia	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Si targetura save naj relevantne	E mere save trubun te aven implementirime trubun te aven ande programura pala beshipe. E problemura naj limitirime ko slum khera vaj ko akceso ko khera saven rentisaren; e planura trubun te inkludisaren ande dedikuime budzhetura pala kadala mere, thaj sako programo trubul te inkorporiril e trubujipaske indikatora pala e evaluacia.
Beshipe ande informalne vah	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Lasho ama si te lasharen	Akana si implementirime planura pala te thoven e manushen pe neve thana thaj akompanimento. Te dikhen

illegalne thana/mahala					<p>o efektive si importante te len sama pe kazura, kadala si lunge procesura save trubun individualizirime atencia.</p> <p>Ashel but importantno e lokalne autoritetonge thaj e Autonomne Regionenge te ashon involvirime te resen totalne eradikacia.</p>
Koncentracia vaj rezidencialno segregacia e Romengi	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Lasho ama si te lasharen	<p>O NRSF Operativno Plano 2023–2026 targetisarel rezidencialno segregacia perdal e promocia pal akcesko ke lashe khera thaj te kerel buti e but manushenca pe jekh than thaj e diskriminaciake praktikenca. Ama zhi kaj akala iniciative mangel te redukinen o koncentripe e Romane komunitetengo ando substandardne thana, lengo generaluno impakto si limitirimo kathar o regionalne ulavipe, nae dosta budzheto, thaj pharie ande konzistentno datengo kidipe.</p> <p>Akala mere mangel vreme te aven implementime, thaj o pharipe shaj aven vi kathar o socio-ekonomikune pharipe e familienge.</p> <p>Anda kadi trubul te keren zumavimata te lasharel pes vaj te zurarel pes kadava sektori. E rehabilitacia e degradirime vaj marginalo thanenge vazdel lengo beshipe thaj ciknjarel e nasula kondicie ande save trajin e familie.</p>
But manusha pe jekh than (than/soba e familiake)	Kritikalno problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Lasho ama si te lasharen	<p>Nane specifike mere pal e Romani populacia—numa akceso ke resursa kathar o Themesko Beshipesko Plano.</p> <p>Pe but okazije, e propozalura vaj subvencie katar e Themesko Plano pala Beshipe na sikavel e realiteta bute Romane familiengo, sar von nashtig te resen e eligibilitetosko mangipe.</p>
Naj nevi diagnoza pal e beshipeski mapa e Romane populaciake	Signifikanto problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Lasho ama si te lasharen	Lasho ama si te lasharen	<p>Nevi beshipeski mapaki studia keren akana ama e data naj pinzhardi, numa ando berhs 2026 avela.</p>

Limitime tatjaripeski kapaciteta(familii na zhanen te tatjaren sa e sobi/sa e chasura kana trubulas) vaj kovlo gunej labjaren te tatjaren	Kritikalno problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Lasho ama si te lasharen	O korkoro zhutipen savo si disponibilo si o socialo voucher ('Bono socialo'), savo si dino e vulnerabilne manushenge. Vi te o Ministeriosko webrig del data pal e beneficiaria ande provincii thaj ande Autonome Regione, kadala data si pal e sasti populacia.
Kovli fizikalno sekuriteta vaj beshipe(nasul vaj slum khera)	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Cerra foroske konsilura, sar e Granada thaj e A Coruña, den varesavo resurso kadale mesurengo, thaj kadala si vi generalne akharimata vash propozacie. Patjan ke e nevi beshipeski mapa dela maj but konkretni data.
Naj vaj limitime akceso ke socialno behsipe	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	O vazdipe ando stoko pe socialne khera si ande avutripe ande Themeske Beshipesko Plano 22-25. Ama sar o beshipe si baro problemo e Espanikane populaciake, amen patjas kaj e Romane familii aven maj dur ande bari bibaxt komparaciasa e kavere populaciasa, inkludisarde vulnerabilne familii. Akava plano ashol sar prognoza, thaj naj specifikno data maj dur katar e projekcie.
Diskriminacia thaj anticiganizmo ando beshipe	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Akava problemi si realiteti e Romane familienge, kon trubunas te sikaven kana diskriminacia pecisajvel lenca kana mangel te rentisaren jekh kher. E themeske organura, e publikane oficerura thaj e administracie kade dichon ken a zhanen but pal kadi problema. E negativno socialno piktura e Romengo kerdas kaj kasave phiravipe si normalizirime vi katar e autoritetura.
Naj socialnes inkluzivne beshipeske hakaja	Signifikanto problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	. Si jekh klaro trubujipe pala koordinirime governipe mashkar o Them, e Autonome Regionura, thaj e lokalne autoritetura. Ama kadi koordinacia dikhel pes sar na-adekvatno, soske sako administracia kamel te kerel peske planura.

Socialno protekcija

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Baro riziko ke choripeski rata thaj socialno deprivacia	Kritikalno problema	Mishto sas e identifikacia thaj analiza	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	<p>E data si cerra, thaj e mesura naj-dosta dikhindo e bilashe rezultatura katar e angluni strategia.</p> <p>E kriza 2008-to bersheski bares afektisardas e Romani populacia, kerindo ke maj cerra zhene kinen khera, thaj e paluni sastipasqi kriza maj dur pharardas e nasul ekonomia e Romane familiengi. E mesura si bi-adekvatne soske e familii dependin maj but pe socialne beneficie sar solucia.</p> <p>Numa, akala mere nane dosta kana nane komprehensivne planura.</p>
Pharipe te resen ekonomikane thaj socialne zhutipe	Signifikanto problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	<p>O NRSF Operativno Plano 2023–2026 implementisarda mere save si resle te lasharen o akceso pe ekonomikane thaj socialne beneficie vazdindo o resipe ke integrame socialo servisura thaj kerindo dedikuime suportoske netvorkura vash vulnerabilne Romane familii. Akana kadala iniciative vazden o zhanipe thaj kerde maj lesno o enrolmento ande varesave regionura, leng generalo efektivipe si phangli katar e regionalne diferencie. Vi, e burokracia ashel jekh problemo, thaj maj anglal, e vremako proceso si problema. Lungo azhukaripesko vaxt mukhel bute specialo vulnerabilne familien bi esencialne resursenqo.</p> <p>Pasha odova, na-konsistentno kolekcia e datengo ande sa e regiona limitisarel e shaimata te kerel pes komprehensivno dikhipe e resipesko thaj e impaktosko kadale mesurengo, so sikavel o trubulipen vash jekh maj jekhutni aplikacia te sigurisarel pes ke e Roma save si eligibilne len efektivno lashipen.</p>

Limitirime efektive katar o Minimum Vital Income beneficia ande ciknjaripe e choripeske mashkar e marginalizirime grupe, ande save si vi e Romane zhuvlja thaj chavore.	Signifikanto problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	<p>O Minimum Vital Income beneficio telal o NRSF vash 2023–2026 inkludisarel targetime resipe thaj integrime socialo servisura save si phangle te lacharen o akceso e maj vulnerabilno grupenge, specialno e Romane familienge saven si chavore thaj Romane zhuvjenge. Akana kadala mesure dine esencijalno suporto, lenge efektive si miksarde soske von butivar na te keren buti e choripeske butdimenzionalno aspektosa so si kerdo katar e regionalne diferencii thaj kulturalne bariera.</p> <p>Jekh reporto katar o FSG pala o impakto katar o MVI pal Romani populacia sikavel kaj numa 29% katar e Romane manusha kon shaj resen benefitura, resen len. Vi te resen e mangipe, len si but bariera ando proceso thaj maj longo azhukeripesko vaxt ande komparacia e generalo populaciasa.</p>
Tikni fleksibiliteta ke potjinake suporteske programura te resen e paruvipeske kondicii ando kher	Kritikalno problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Si targetura save naj relevantne,	Akava problemo naj adekvatno adresirimo katar administracie, thaj e rigiditeta e mangipnaski si maj dur ekskluzivno.
Bi-kompatibiliteto mashkar e suportoske mere thaj e tranzicia ke buti vaj aver treningoske shaibe	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Naj droma save phanden e planura pal socio-okupaciako inkluziako lashipe e beneficienca, thaj maj but beneficie si ekskluzivne, so kerel imposiblo te lasharen e ekonomia e familiengo.

Socialne servizura

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
---------------------------------	----------------------	---	------------------------	------------------------------	--

Limitirime kapaciteto e socialne servisurengo te keren efektivo kolaboracia e avere agencienca (sar egzemplo, e publikano butjako serviziot)te azhutil e klienturen.	Kritikalno problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	<p>O NRSF Operativno Plano 2023–2026 inkludil mere te vazdel pes e koordinacia mashkar e agencie, kerindo khetane protokolura thaj treningoske programura savengo cilu si te vazden e kolaboracia mashkar e socialne servisura thaj entitetura sar o publikano butjako serviso. Ama mamuj kadala iniciativura, o efektivepe e kolaboraciake butjake ashel limitirime vash e strukturalne limitura, fragmentime administrativne responsibilitetura thaj bi-konzistentu implementacia ande sa regiona.</p> <p>E Autonome Komunitetura (CCAA) maj but but zhanen pala trubujipe pala Regionalne Romane Konsilura, so del shajipe pala jekh maj pashe thaj maj direktu resipe e realitetake e Rromane populaciake. Amae lashe intencie trubun te aven zhangle katar konkretno planura thaj efektivo koordinacia mashkar e institucie.</p>
Diskriminacia kathar e manusha kon den socialne servizura	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	<p>O NRSF Operativno Plano 2023–2026 introducil anti-diskriminaciake treningura thaj zhutipe vash e socialo servisura te keren buti e prejudiciake praktikenca, ama e mesura sikade limitirime efektivepe.</p> <p>E mere save trubun te aven adoptuime te lasharen kadi bari problema, savo si rezultatu katar e normalizacia e anticiganizmoski, trubul te inkludisaren pedagogikani treningura e profesionalurengi ande kadi rig.</p>
Naj adekvatne programura save lasharen o kamipe (te den konsilosko thaj finansialo suportu)	Signifikantu problema	Pisinde, ama e analiza naj dosta	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	<p>O kamipe ande publikane vaj privatne administracie si bariera te resel pes socialo azhutipe, perpetuirindo e kondicia e ekskluziaki. E NRSF-esko Operativno Plano 2023–2026 inkludisarel e mere sar reslo finansialo konsiluripe thaj suportoske servisura save si kerdine te keren buti kadale problemosa mashkar vulnerebilne Romane familii. Ama kadala programura sikavde pes bi-adekvatne vash o limitirime skopo, bi-konzistentu implementacia thaj bi-dosta alosaripe e resursengo.</p>
Limitime kvaliteta,	Kritikalno	Hatjardo ama	Lasho ama si te	Lasho ama si te	O NRSF Operativno Plano 2023–2026 introducisardas neve

kapaciteta thaj komprehenzipe e zhutipeske katar e socialne servizura	problema	limitenca	lasharen	lasharen	treningoske protokolura thaj resursoske vazdimata te lasharel pes o kualiteto, kapaciteto thaj komprehenzivne socialo servisura. Ama o generalo nivelo e azhutipnasko ashol limitirime, soske but servisura maj dur maren pen te zhanen e kompleksne trubujipe e vulnerabilne Romane komuniteturenge. E mesure resle numaa parsialno sukceso vash na-dosta resurse thaj ekspertiza, thaj e kovli datengi kolekcia thaj na lashe evaluacii maj dur phararde te dikhen o efektive thaj resipe. Kadala pharipe sikaven jekh trubujipe pala majbut robusto investicia ande treningura thaj vazdine monitoringoske sistemura te sigurinen kaj e socialne servisura den sasto suporto savo chaches targetisarel e trubulimata e Romenge.
---	----------	-----------	----------	----------	--

Chavorengi protekcia

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
Na ramosaren pal chavorengi protekcia ando NRSF.	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Naj	E chavorengi protekcia si na numa te xosen e chavorenqo bijav, buti, vaj seksualo eksploatacia ama vi te ashaven e generaciak choripe. O NRSF Operativno Plano 2023–2026 na lel sama pe chavorengi protekcia, so kerel jekh baro pharipe te kerel pes buti e specifikane trubulimatenge e Rromane chavorenge. Vi te fremo inkludisarel maj bare hakaja vash socialo inkluzia, naj dedikime measure te losaren vaj te promovirinen o zhutipe kadale specielo vulnerabilo grupako. Sar rezultato, o reslipe thaj e efektive e suportoske servisurengi ashen bi-evaluime, mukhindo e Romane chavoren te aven ekspozime karing e rizika bi intervencii.
	Signifikanto	Pisinde, ama e	Naj	Naj	O NRSF Operativno Plano 2023–2026 na sikavel eksplicitno

Bari diskriminaciake lenipe e Romane chavorengi thaj bicharipe ke chavorengi grizhipeske institucii	problema	analiza naj dosta			o baro-skalako thaj diskriminaciako lenipe e Romane chavorengi ande institucie, mukhindo jekh kritikano pharipe ande chavorengi protekcia thaj familiake suportoske hakaja. Akanak si dosta jekh reporto khatar o socialo butjari te len e chavoren kathar e familia. Ande maj but kazura, e suspektura vaj akuzacie si bi-fundone, thaj e procedure te len e chavoren palpale but lungo si.
Prejudicikano tretmano e Romane ternenca katar e zora e zhakajeske thaj siguripaske	Kritikalno problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Si targetura save naj relevantne	Sar si vakerdo ande anglune paragrafura, e diskriminaciako tretmano mamuj e Roma si normalizirime ande mainstream societeta. Ando NRSF Operativno Plano 2023–2026 naj specifike mere te adresin o bi-lačo tretmano e Romane ternenge katar e hakajenge thaj sekuritetege zora, vi te si buteder reportura pala rasistikano profiliripe thaj diskriminaciake praktike. Egzistuin maj bare anti-diskriminaciake hakaja, ama na inkludisaren targetime treningura te keren prevencia thaj te lasharen o azbavipe. Naj datako kidipe pal e policiake interakcie e Romane ternenca kerel pharo te dikhen o baripe e problemako.
Na adekvatno chavorengi/ternengi participacia	Signifikanto problema	Interpretacia limitisardes	Prezentno ama naj dosta	Lasho ama si te lasharen	Si maj bare inkluziake strategije, naj specifike mehanizmura te sigurinen e participacia e ternenge ande socialne, edukaciake vaj komunitetoske iniciative. O NRSF na inkludisarel kasave mere, thaj korkore e Romane organizacien si cikne programura te vazden e participacia e minoriteteungi thaj e ternengi.

Promocia (pal o zhanipe) e Romane arteski, kulturaki thaj historiaki

Problemura thaj kondicii	Signifikancia	Identifikacia perdal e strategia	Rodipe te keren	Definisarde targetura	Xurdipe pal e NRSF implementacia relevantno ke problema
E Romani historia thaj kultura naj inkludisardi ande	signifikanto problema	Interpretacia limitisardes	prezentno ama naj dosta	si targetura save naj relevantne	O NRSF propozil specifike mere pala implementacia katar e Romani Historia thaj Kultura ande shkolake kurrikule, ama

shkolaki kurikula thaj ginadya e Romane thaj na Romane studentenge					kadala mere sas bi-efektivne vash e bilachi penetracia katar e strategia ande edukaciake pushimata. Akava but limitirinel o impakto kathar jekh meripe savo shaj kerel baro socialno impakto thaj maripe e anticiganismosa. Si indikatora save sikaven kaj e objektivura na resle thaj na avna resle ke mashkarutni vrema.
--	--	--	--	--	--

